Juuret 4/2003

Ylistarossa, Isossa- ja Vähässäkyrössä
Vanhassa Ilmajoen pitäjässä
Laihialla ja Jurvassa

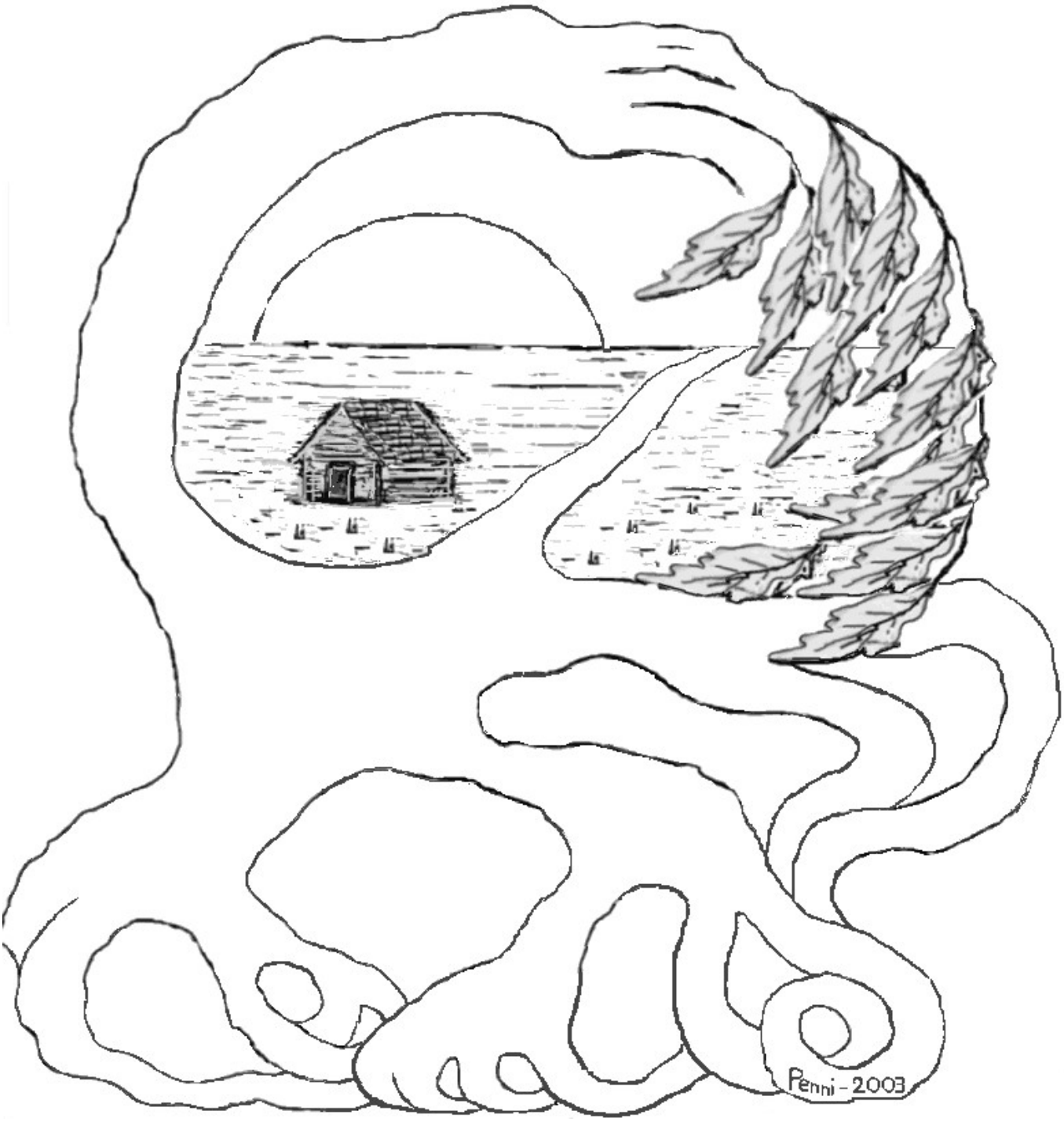

Julkaisija: Juuret-toimikunta/PHS
Juuret-toimikunta: Puheenjohtaja Matti Lehtiö, rahastonhoitaja Pirjo Hirvelä, muut jäsenet: Raija Konttas, Allan Valtari, Ilmari Karhu, Pentti Jokela ja Antti Reini

Lehtityöryhmä: Penni Airas, Tapio Piirto, Markku Pihlajaniemi, Matti Lund ja Matti Lehtiö.

Yhteyshenkilöt:
Pj, sihteeri ja ”päätoimittaja”: Matti Lehtiö, Vanha Korventie 67 66440 Tervajoki
matti.lehtio@iittala.com
Rahastonhoitaja, jäsenrekisteri: Pirjo Hirvelä Palonkyläntie 2 61500 Isokyrö
pirjoh.hirvela@jippii.fi
Lisätilaukset: Tapani Pihlajainen Vainiontie 1C7 61500 Isokyrö
tapani.pihlajainen@nic.fi
Ilmajoki yht.henkilö: Tapio Piirto, Rommelinmäentie 17 61330 Koskenkorva
rommelinmaki@yahoo.com
Toimiston avaimet ja mikrokorttien katseluvaraukset: Tarja Ollila 050-5650509
tarja.ollila@pp.qnet.fi

Tekstin oikoluku: Liinu Tamminen, Penni Airas
Taitto: Matti Lehtiö
Kansikuva: ©Penni Airas
Paino: Ylistaron Painopalvelu
Internetsivut: http://sukujutut.fi/suvut/juuret/index.htm

Toimitus ottaa vastaan jäsenten artikkeleita, kysymyksiä ja pieniä uusia havaintoja. Artikkeleiden asiasisällöstä vastaa kirjoittaja, mutta toimitus varaa itselleen mahdollisuuden esittää toivomuksia artikkelin sisällön ja esitystavan suhteen. Julkaisu ei sovi hitaan ilmestymistiheyden vuoksi useamman julkaisun mittaiseksi keskusteluareenaksi Tällaisissa tapauksissa siirretään keskustelu suoraan henkilöiden väliseksi, joista julkaisu esittää tiivistelmän.
Artikkeleissa olevien tietojen lainaus on sallittua, lähde mainiten. Kokonaisten artikkeleiden lainaus mahdollista artikkelin kirjoittajan luvalla
Vuoden 2004 ensimmäiseen julkaisuun tarjottava aineisto tulee olla päätoimittajalla helmikuun loppuun mennessä 2004. Artikkeleiden maksimipituus 10 sivua fonttikoolla 12, ilman taittoa ja mahdollisimman vähillä asetuksilla, toivottavimmin kuitenkin vain 4-6 sivua. Toimitus pitää itsellään oikeuden valita kirjoituksille sopivan julkaisuajankohdan.

Toimikunta on julkaissut peräti neljä pienipainoksista julkaisua:

No 9 Ruodutusluettelo vuodelta 1700 Ylistaron, Isonkyrön ja Vähänkyrön pitäjistä 4 Eur
Luettelo siältää nimiluettelon alueen täysi-ikäisestä meisväestöstä ja alueelta varustetut sotilaat. Luettelo on kirjoitettu suomenkielisessä asussa ja siihen on lisätty talonimistö tunnistamisen helpiottamiseksi. Nyt ilmestynyt luettelo lienee ensimmäinen yhtenäinen henkilöluettelo alueelta ja siten mielenkiinoinen lisä tutkimuksiin. Puhtaaksikirjoittanut Matti Lehtiö

No 10 Katselmusluettelo Isonkyrön ja Ylistaron pitäjistä vuodelta 1807 4 Eur
Luettelo sisältää juuri Suomen Sodan kynnyksellä alueeltamme ruodutetut sotilaat ja heidän taustatietonsa. Otsikon mukaisen alueen lisäksi luettelo sisältää jonkin verran tietoa myös Vähänkyrön yläpästä ja Jurvan alueelta. Sotilaiden taustatiedoissa esiintyy mielenkiintoisia tietoja henkilöiden sotakokemuksesta ja terveydentilasta. Puhtaaksikirjoitus Simo Lammi

No 11 Ruodutusluettelot vanhasta Lapuan pitäjästä vuosilta 1676, 1684 ja 1700 4 Eur
Luettelo sisältää alueen täysikäisen miesväestön ja värvätyt sotilaat. Henkilönimet on luetteloissa jätetty alkuperäiseen asuunsa, mutta lisähuomautukset suomennettu. Puhtaaksikirjoitus: Soile ja Matti Viitala

No 12 Matti Heikinpoika Sihto 4 Eur
Julkaisussa esitellään käräjäpöytäkirjat ilmajokista Matti Heikinpoika Sihtoa koskettavista oikeudenkäynneistä vuosilta 1701-02, joissa käsitellään kahta kuolemaan johtanutta tapahtumasarjaa. Lisäksi luettelo Matti Sihdon suvusta. Markku Pihlajaniemi, Penni Airas ja Tapio Piirto

V-vuosikerta

”Paljon namia – vähän mania”

Otsikoksi valittu lausahdus on tuttu takavuosilta TV:stä, siinä katsojille luvataan vähällä rahalla, paljon makeisia, mutta miten tällainen lausahdus liittyy Juuret-julkaisuun?

Kuluvana vuonna olemme sitoutuneet toimittamaan 4 kpl 48-sivuista Juuret-julkaisua, yhteensä siis vuoden aikana 192 sivua, 20 Euron rahamäärää vastaan. Yleisesti ottaen hintaa on pidetty kohtuullisena.

23.11.2003 pidetyssä syyskokouksessa hyväksyttiin julkaisusuunnitelma, jonka mukaan vuonna 2004 toimitamme 3 kappaletta 48 sivuista Juuret-julkaisua, yhteissivumäärältään 144 sivua. Samassa yhteydessä muutamme julkaisun teknistä taittoa siten, että tekstimäärä vastaisi tämän vuoden julkaisujen sisällöksi muutettuna 186 sivua. Malliesimerkkinä tulevasta toimii jo tämä lehti, joka on taitettu ensivuoden suunnitelmien mukaisesti. Siis kolmessa lehdessä neljän lehden asiamäärä. Kaksi lehdistä ilmestyy ensimmäisen vuosipuoliskon aikana ja kolmas vuoden lopulla. Tämän lisäksi julkaisemme syyskuun lehden sijasta noin 100-sivuisen juhlajulkaisun. Yhteensä siis tavoitteenamme on julkaista n. 286 sivua tekstiä, joka vastaisi kuutta Juuret-julkaisua ja ”kaikki tämä entiseen hintaan” – 20 Eurolla. Prosenteiksi muutettuna ensivuonna tarjoamme 50 % enemmän luettavaa. Juhlajulkaisun sisältö tulee painottumaan enemmän yleishistoriallisiin artikkeleihin ja sen sisällön rakentamiseen tulee osallistumaan tuttujen kirjoittajien lisäksi joukko historian ammattilaisia. Omaksi tavoitteekseni olen asettanut vanhojen Kytösavujulkaisujen tapaisen korkeatasoisen juhlajulkaisukirjasen.

Ensivuonna siis kannatta jatkaa Juuret-julkaisun tilausta!

Juhlajulkaisun ajankohta, vuoden 2004 syksy, on valittu siksi, että silloin tulee kuluneeksi 5 vuotta ensimmäisestä Juuret-julkaisusta. Samassa yhteydessä suunnittelemme järjestää tapahtuman kunniaksi historiapäivän, johon palaamme ensivuoden aikana vielä useasti.

Lisääntyvä artikkelitarjonta tulee näkymään ensivuoden aikana myös sellaisten selvitysten osalta, joissa tutustutaan myös vanhan Lapuan pitäjän suunnassa asuneisiin esivanhempiimme. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että oman alueemme käsittely lehden sivuilla vähenisi - päin vastoin.
Näiden lisäksi tavoitteeksi on asetettu julkaista 2-3 erillisjulkaisua.

Muitakin muutoksia on tulossa. Suunnittelemme uutta nimeä lehdellemme. Mistään radikaalisesta muutoksesta ei ole kysymys, sillä tuttu JUURET nimi nimessä tulee säilymään. Tämän lisäksi tulemme tekemään kaikista kolmesta normaalijulkaisusta englanninkieliset referaatit. Pyrimme tällä tavoin jakamaan uutta historiatietoa myös juuristaan kiinnostuneille suomensukuisille sukututkijoille, joiden keskuudessa on ”suuri nälkä” omien juuriensa tuntemiseen.

Ensivuosi tulee olemaan siis jälleen todella mielenkiintoinen ”vanhan suomenkielisen eteläisen Pohjanmaan historiakentässä. Uudet suku- historiatutkimukset odottavat pääsyään julkisuuteen.

”Pysytään linjoilla”

Matti Lehtiö

”Hoksasin mennä Hoppalahan” - Hopan talot Etelä-Pohjanmaalla

Matti Lehtiö

Hoksasin mennä Hoppalahan,
pistin siitä Pikkalahan.
Takatietä Taanoolahan,
raitin kautta Rantahan.
Välyysestä Välmähän,
tulin sitten Tuurilahan.

Tähän tapaan runoiltiin ennen vanhaan Isonkyrön Hevonkosken kylän talojen sijainneista toisiinsa nähden. Mutta mikä olikaan ollut aiheena hokeman ensimmäisen talon Hopan nimen syntyessä?

Etelä-Pohjanmaalla, Juuret-julkaisun toiminta-alueella, sijaitsi aikoinaan viisi Hoppa-nimistä taloa: kaksi Laihialla, Isossakylässä ja Keskikylässä, kaksi Ilmajoen Peuralan kylässä ja viides Isossakyrössä Hevonkosken kylässä. Laihian Isonkylän Hoppa sai kuitenkin nimensä Hevonkosken Hopasta muuttaneen isännän mukana, joten sitä ei voi ottaa mukaan tutkimukseen Hoppa-nimen merkityssisällöstä, josta tämä artikkeli koostuu. Tutkimus keskittyy siten alueemme neljään Hoppa-nimiseen taloon.

Arvio Hoppa talonimestä

Mikäli uskomme Armas Luukon päätelmää, joka tulee esiin Laihian historia 2:ssa, tarkoitti Hoppa Etelä-Pohjanmaan ruotsalaismurteissa tammaa tai ruunaa. Tällaisesta tiedosta ei saa paljoakaan irti, yhteyttä talonimen ja hevosen välillä on vaikea hahmottaa. Lähinnä itäsuomalaista nimistöä tutkinut Viljo Nissilä on puolestaan yhdistänyt erityisesti Turussa, Satakunnassa ja Pohjanmaalla esiintyvien *Hoppa-* ja *Hoppen*-nimien lähtökohdaksi saksalaisen henkilönimen Hoppe, joka on vuorostaan johdos vanhasta germaanisesta nimestä Hugus. Nissilän esittämää tulkintaa ei voi suoralta kädeltä sulkea pois, mutta kun osa jäljempänä esiteltävistä Hopan taloista näyttää syntyneen varhaisimpien veroluetteloiden kirjaamisen jälkeen ja kun näistä Hopan taloista, kuten ei alueeltamme muunkaan asutuksen joukosta tällaisia henkilönimiä löydy, tuntuu Nissilän arvelu ainakin oman tutkimusalueemme Hoppa-nimisten talojen kohdalla paikkansa pitämättömältä.

Ruotsin kielessä esiintyy viikinkiajoista alkaen aina 1200-luvun maanjako-asiakirjoihin sana *hoper*, joka on pelto- ja niittyaluetta tarkoittava lakitermi. Edelleen 1300–1500-lukujen välillä ruotsin kielessä tavataan sana *hop* ja *hopstycle* : 'kylän takamaalla oleva pelto- tai niittyraivio, ulkotilus', ja nykyruotsi tuntee sanan *håp* mm. merkityksessä 'ulkotilus'. "Suomen sanojen alkuperä”-teoksessa: puolestaan löytyy maininta, jonka mukaan murresana (etenkin Häme, Uusimaa, Länsipohja) *huoppi* merkitsi maapalstaa, pienehköä niitty- tai metsälohkoa, aidattua aluetta, hakaa, taloryhmää kylän osana, kulmakuntaa. Yhdyssana *huoppiojako* on maanjakotermi asetuksessa v:lta 1775. Sanan alkuperä on tässäkin tapauksessa muinaisruotsin *hoper*. Yhtenä mahdollisuutena voisi siis olla myös, että Pohjanmaalla tavattavien Hoppa-talonimien lähtökohta olisi paikannimi *hoppa* tai *huoppo* (pohjalaismurteiden tavanomaisten säännösten mukaan tällöin diftongi uo oikeaa o:ksi tai oo:ksi), jonka merkitys oli kuvata talon sijaintia, joka oli kyläyhteisön ulkolaidalla tai sen takamaalla. Jotta sanan merkityksen voisi olettaa palautuvan edellä esitettyyn muinaisruotsin *hoper*-sanaan, täytyy kaikkien Hoppa-nimisten talojen kohdalla täyttyä talon sijainnin ja sanan merkityksen yhteensopivuus.

Tekstiosa Hoppa-sanan merkityssisällöstä perustuu artikkelin kirjoittajan ja maisteri Leijo Kedon keskinäiseen pohdiskeluun.

Isonkyrön Hevonkosken Hoppa

Hevonkosken kylä sijaitsee samannimisen kosken rannalla, Isonkyrön alapäässä, Kyrönjoen etelärannalla. Hevonkosken ydinkylään kuului 5 taloa, lisäksi siihen vakiintui kyläyhteisöstä noin 800 metrin päässä alajuoksulla sijaitseva talopari.

Hevonkosken ydinkylästä vain yksi talo sijaitsi jokirannassa, Taanonen. Taanonen mainitaan talonimenä jo vanhimmissa veroluetteloissa. Aivan sen takana, melkein Taanosen talossa kiinni, sijaitsi Välmän talo. Vielä 1500-luvulla Välmästä käytettiin Mottinen-nimeä. Taanonen ja Mottinen sijaitsivat Kyrönjoen rantatien ja Kyrönjoen välissä.

Kyrönjoen rantatie erotti Mottisen eli Välmän seuraavasta talosta, joka sijaitsi aivan tien takana. Nimeltään talo oli Hoppa. Hevonkosken ydinkylän kaksi muuta taloa sijaitsivat Hopan vieressä tiensuuntaisesti. Aivan likimpänä sijaitsi Tuuri, joka mainitaan talonnimenä jo vanhimmissa veroluetteloissa. Vuoteen 1559 saakka nämä edellä esitellyt talot muodostivat Hevonkosken ydinkylän. Vuoden 1562 kymmenysluettelossa tapaamme kylässä uuden talon, jonka nimeksi vakiintuu myöhemmin Pikkala.

Hevonkosken kylän talot isojako-kartan mukaan.

Pikkalan ensimmäinen isäntä Pentti Pietarinpoika lienee ollut Pietari

Mottisen poika. Pikkalan talo ei kuitenkaan muodostunut siten, että Mottinen olisi jakautunut kahtia, vaan sen maat ”haalittiin” muualta. On esitetty, että Mottinen-nimen muuttuminen Välmäksi tapahtui vävyn tuodessa taloon oman nimensä. Todennäköisempää on kuitenkin, että Välmä-nimi on kulunut muoto Välimaa nimestä, sijaitsihan talo Taanosen ja Hopan välissä. Mottisen nimenmuutos selittyy sillä, että oli tarpeen erottaa puhekielessä kylän kaksi Mottisen taloa. Niin kuin monta kertaa aikaisemminkin kävi sillä tavalla, että molempien nimet muuttuivat: Välmäksi ja Pikkalaksi. Pikkala-nimi ilmeisesti pitää sisällään talon koon verrattuna Välmään: Pikkala, eli pikkanen (pieni). Mottinen-nimi esiintyy viimeisen kerran veroluetteloissa vuoden 1571 hopeaveroluettelossa. Nimen poisjäänti veroluettelossa ajoittuu siis liki Pikkalan talon perustamista. Tässä yhteydessä kannattaa mainita, että esim. Taanonen-talonimi esiintyy veroluetteloissa vielä 1590-luvulla.

Vanhimmissa 1500-luvun veroluetteloissa ei vielä esiinny Hoppa-nimeä, sitä vastoin talosta käytetään Seppä-nimitystä. On ilmeistä, että vuoteen 1563 taloa isännöinyt Pietari oli todella ammatiltaan seppä. Tällaista olettamusta tukee se, että vuoden 1549 veroluettelossa nimi esiintyy suomenkielisessä seppä-muodossa, normaalin Smed-muodon sijasta.

Hopan talo siis sijaitsi kolmen jokirannasta katsottuna perättäisen talon takimmaisena talona, joka siten mainiosti sopii *hoppa*-sanan ruotsinkieliseen merkitykseen. Kannattaa lisäksi huomioida, että talosta käytetty Seppä nimitys tukee osaltaan sitä, että nimi talolle kehittyi vähin erin talon isäntien keskittyessä sepäntoimen sijasta maanviljelijän ammattiin. Talon sijainti ja vanhimman tunnetun isännän käsityöläisammatti viittaavat myös vahvasti siihen, että alun perin talo perustettiin nimenomaan käsityöläisammattia harjoittavan henkilön tarpeisiin. Käsiätyöläisten asuinpaikat kun olivat kautta aikain kylän takamailla.

Laihian Keskikylän Hoppa

Laihian Keskikylä oli yksi niistä kolmesta erillisestä taloryhmästä, joista maakirjoissa käytettiin yhteistä kylänimitystä Jukaja. Nimensä mukaisesti Keskikylä sijaitsi niistä keskimmäisenä. Laihianjokea yläjuoksulle päin edetessä Krossila oli ensimmäinen ja varsinainen Jukaja viimeinen. Keskikylään luettiin jo 1600-luvulla 10 taloa, joten kysymyksessä oli varsin iso kyläyhteisö.

Isonkylän varsinainen ydinkylä muodostui 7 talosta, kolmen muun sijaitessa satojen metrinen etäisyydellä, Laihianjoen rannassa. Joen länsipuolella sijaitsi talopari Rinta ja Hyöty. Taloparista Rinta oli olemassa jo 1500-luvulta ja Hyöty syntyi siitä jakautumisen seurauksena 1692. Talonnimi Rinta kuvaa osuvasti talon sijaintia jokirannassa.

Joitakin kymmeniä metrejä Rinnan takana sijaitsi yksinään Hakon talo, joka kantaa nimessään ilmeisesti perustajansa Haakonin muistoa (taloa isännöi Olli Haakoninpoika 1500-luvulla). Hakon takana sijaitsi Viiasen ja Kaupin talopari. Viianen-nimi on vanha ja Kauppi lienee jaettu siitä, koskapa se sisältää perustajansa Kaupin eli Jaakko-nimen. Viiasen ja Kaupin taloparista Hakoon oli matkaa noin 100 metriä, ja pitkähkön välimatkan lisäksi niitä erotti pieni luoma. Viiasen – Kaupin taloparista muutama kymmenen metriä alajuoksulle päin sijaitsi vielä yksi talopari, jotka kantoivat Sorrin ja Hopan nimiä. Sorrin isäntänä mainitaan vuonna 1546 Lauri Sveninpoika ja Hopan isäntä Sippo Laurinpoika. Koska talot sijaitsivat samalla tontilla, ei liene kovin väärin olettaa, että Sorrin talo oli jaettu kahdeksi vasta äskettäin Lauri Sorrin jakaessa talon puoliksi itselleen ja pojalleen Sippo Laurinpojalle.

Laihian Keskikylän talot Laihian historia II mukaan

Laihianjoen rannasta katsoen Hopan talo oli ydinkylän laitimmainen talo, jonka syntyhistoriakin oli yksi kylän nuorimpia. Kun talo oli aikoinaan lohkaistu Sorrista, sitä luonnollisesti alettiin kutsua omalla nimellä, erotukseksi Sorrista. Nimeksi sille sitten kehittyi talon sijaintia ilmaiseva merkitys, takamaan talo.

Lähteenä Isonkylän talojen sijainnissa ja varhaisemmissa isännissä käytetty Armas Luukon Laihian historia II

Ilmajoen Peuralan kylän Hopat

Vanhimmissa veroluetteloissa esiintyy Peuralan kylässä vain yksi Hopan talo, jota isännöi Priita-niminen leski vuoteen 1548 saakka. Priitan nimen poistuttua veroluetteloista ilmestyy tilalle kaksi uutta isäntää, Erkki Mikinpoika ja Martti Laurinpoika. Hopan talo siis jaettiin kahtia, ehkä pojan ja vävyn toimesta. Erkki Mikinpojan talo säilyy nykyisyyteen saakka, mutta Martin isännöimä talo liitetään Peuralan taloon vuonna 1608.

Ilmajoen Hoppa-talonimen tutkimus talojen sijaintipaikan perusteella ei omana erillisenä tutkimuksena ole hedelmällistä. Syy asiantilaan johtuu siitä, että Hopan talot sijaitsivat erittäin harvaan asutulla alueella yksittäistaloina. Voimmekin ainoastaan tutkia, täyttäisikö Hopan talojen sijainti silti niitä piirteitä, joita nimen merkitys sisältää, vai esiintyykö sen kohdalla päinvastaisia piirteitä.

Ilmajoen Hopan talo talon sijainti vuoden 1691 tiluskartan mukaan

Nopean yleissilmäyksen perusteella näyttäisi siltä, että Hopan sijainti ei millään tavoin tue Laihialla ja Isossakyrössä esitettyjä perusteluita, päinvastoin. Sijaitsivathan talot, kuten jo aikaisemmin todettiin, yksittäistalona jokirannassa, usean sadan metrin päässä lähimmistä naapuritaloista. Hopista alajuoksulle päin seuraava talo oli Peurala ja yläjuoksulle päin Jouppusela. Hopista Peuralaan oli matkaa noin 600 metriä ja Jouppuselaan noin 400 metriä.
Peuralan talosta on käytetty myös nimimuotoa Röyskö Ilmajoen pitäjä - kirjan mukaan. Näistä nimivaihtoehdoista Peurala nimi lienee vanhempi, sillä Peura-nimi on yksi alueemme vanhimmista nimityypeistä. Jouppuselan vanhempi nimi on taas Käräjäsaari, mainitun teoksen mukaan. Jo se seikka, että Peura-nimi palautuu yhdeksi alueemme vanhimmiksi talonimeksi, on vahva peruste sille, että voisimme pitää sitä edellä esitellyistä taloista vanhimpana. Lisätodisteen asiassa saamme vielä siitä, että koko kylä sai siitä nimensä.

Peuralan vanhemmuutta voidaan perustella toisinkin tavoin. Ilmajoen tiluskartassa vuodelta 1691 selviää, että kaikkien edellä mainittujen talojen pellonraivaussuunta oli yläjuoksulle päin. Siinä missä Peuralan pellot loppuivat, sijaitsivat Hopan talot ja siitä jatkuivat Hopan pellot yläjuoksulle päin. Alkuperäinen kantatalo oli siis perustettu Peuralan takamaalle. Kartasta voidaan todeta toinenkin mielenkiintoinen seikka. Yläjuoksulla, jonkin matkaa Käräjäsaaresta, Kyrönjoesta erkanee pieni sivu-uoma, joka yhtyy takaisin Kyrönjokeen jonkin matkaa Peuralan jälkeen alajuoksulla. Kyseinen uoma on edelleenkin havaittavissa selkeäpiirteisenä maastossa. Yläjuoksulta notkelmassa ei enää vesi virtaa, mutta muuten uoma toimii edelleen pienen, Kyrönjokeen laskevan luoman purkausaumana. Kaikki kolme taloa sijaitsivat siis vielä 1600-luvulla saaressa. Ilmajoella päätie kulki joen toisella puolella, Hoppalan puolellakin jokea kulki luonnollisesti tie, pieni kuja. Hopan puoleinen tie ei kuitenkaan, kuten ei tänäänkään sivuuttanut Hoppaa lähietäisyydeltä, vaan edellä esitellyn saaren toisella rantaa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Hopan talo siis sijaitsi Peuralan talon takamaalla, siinä missä Hevonkosken ja Jukajan Hopan talotkin, kylän vanhimpaan asutukseen nähden. Peuralan kylän Hopan talossa ilmiö ei kuitenkaan ole samalla tavalla hahmotettavissa, vähäisen asutuksen ja muuttuneiden olosuhteiden vuoksi.

Lähteenä käytetty Tapio Piirron puhtaaksi piirtämää Ilmajoen karttaa vuodelta 1691 ja Ilmajoen pitäjä - teosta..

Yhteenveto

Yhteenvetona voimme todeta, että ruotsalaisperäisen *hopen*-sanan, jonka merkitys oli osoittaa kohteen sijaintia pääkohteen takana, merkitys on jossakin vaiheessa siirtynyt myös suomenkieleen samassa merkityssisällössä. Nimen merkityksen selviämisen avulla pystymme jälleen kerran vähentämään varhaisen asutuksemme talonimien lukumäärää, joka tälläkin kertaa osoittautuu sijaintia osoittavaksi.

Åbo Tidning N:o 33. Onsdagen den 28 April 1802; Isokyrö Pohjanmaalla

Rolf Kristoffersson

Vaikka voimme moittia moderneja kasvattajia liioitellun tunteellisista asenteista, niin rahvaan parissa tunneperäisyys ja hellämielisyys on vielä vähäistä. Rikosoikeudelliset pöytäkirjamme osoittavat, kuinka oppimattomilta ihmisiltä puuttuvat usein ne inhimilliset tunteet joiden tulisi ohjata ja hallita rajuissa mielenkiihtymistilanteissa. Meillä on todisteita siitä kuinka julma ihminen on haluton luopumaan omasta mukavuudestaan, etten sanoisi asettamaan itseään kärsimyksille tahi vaaroille alttiiksi hätääkärsivien puolesta. Minulla on esittää tästä seurakunnasta esimerkkejä ihmisistä, jotka eivät ole halunneet jättää pieniä jokapäiväisiä askareitaan auttaakseen häntä joka on ollut hengenhädässä. Voin esittää esimerkkejä tunteettomista ihmisistä jotka ovat aiheuttaneet elämän tuhoutumisen! Suureksi ilokseni kuulin äskettäin tapauksen täysin vastakkaisesta toiminnasta. Kaksi kerjäläispoikaa oli kuluneen vuoden marraskuussa mennyt heikoille jäille luistelemaan (*med isläggar*) ja he putosivat jäihin aivan vuolaan kosken yläpuolella. Eräs talollinen, lautamies (*häradsnämdeman*) Johan Wälmä kuuli heidän avunhuutonsa ja kiirehti apuun mutta vajosi itsekin jäihin. Uimalla ja avuksi ehättäneiden muiden ihmisten avulla hän selvisi vaarallisesta tilanteesta kuiville tuoden mukanaan toisen pojista. Eikä vähempää: hän lähti vielä hakemaan toista poikaa vajoten itse uudelleen jäihin. Hän ei kuitenkaan pystynyt pelastamaan enää tätä, virta oli tällävälin vienyt pojan jään alle.

Koska niin usein puhutaan rahvaan rikoksista ei sen hyvistä töistäkään pidä vaieta.

Tunteettomien tai tunteisiin uppoutuneiden Romaanienlukijoiden, jotka rehvastellen antavat lantin hätääkärsiville tuhlattuaan ensin itse 100 omiin turhuuksiinsa ja huveihinsa, sietäisi kysyä itseltään kuinka kauas heikoille jäille he tohtisivat mennä pelastaakseen kerjäläispojan.

Isossakyrössä 6. päivänä huhtikuuta 1802

N. Aimelaeus

Kirjoittaja Aimelaeus oli Isonkyrön kirkkoherra. (Aulis J. Alanen: Isonkyrön Aeimelaeksista, Kytösavut VI, 1954, 97-106)

Hukkunut poika oli kymmenvuotias Simo Tuomaanpoika Laurila Orismalan kylästä. Pelastajaksi nimetty Juho (Iisakinpoika) Välmä 1749-1826 oli isoäitini Jemina Kuusikon isoisänisä. Vapaahko käännös allekirjoittaneen.

Häät Kurikas

Penni Airas – Tapio Piirto – Markku Pihlajaniemi

Ilmajoen talvikäräjillä vuonna 1702 oltiin häätunnelmissa. Lautamiehet saivat pohdittavakseen tapauksen, jossa epäiltiin kurikkalaisen Mikki Tuomaanpoika Lipaskuusen käyttäytyneen puhemiehen virkaan kuulumattomalla tavalla joulun jälkeisissä kaksoishäissä. Mikin epäiltiin mm. olleen juovuksissa, tönineen kaasoja, heittäneen sulhasen nurin kirkon käytävälle ja aiheuttaneen suuttumusta hääväessä.

Kuten nykypäivänäkin, niin myös 1700-luvun alussa odotti hääväki nähdäkseen morsiamen. Väki oli tullut kirkkoon jo ennen soittoa. Nuoriso lienee ollut jo tuolloin ”kuritonta”, koska innokkaimmat nousivat kirkon penkeille nähdäkseen paremmin. Syntyi hälinää ja sorinaa, jonka vuoksi kappalainen Matthias Soraeuksen täytyi muistuttaa hääväkeä kirkkokurista. Soraeus oli määrännyt Mikin morsiusväkensä kanssa tyytymään taaempaan tilaan, koska tämä hääpari oli syyllistynyt salavuoteuteen. Toinen hääpari sai tilan edessä, koska he olivat käyttäytyneet kunniallisesti. Mikin epäiltiin halunneen omalle hääparilleen etupaikkaa. Puhemiehet, ajan tavan mukaan, silloin kun vihittävänä oli kaksi paria, seisoivat rinnakkain, lähellä toisiaan käytävällä miesväen penkkien edessä vihkitoimituksen ajan.

Kurikassa vihittiin *1701 December 29 Clemet Bertilss: i Mietoby medh Susanna Grelsdr ibid. Dito Joseph Mårtson i Kuricka medh Walborg Mårtensdr ibid.*

Ensimmäinen sulhanen oli Koivulan isäntä Klemetti Pertunpoika, jonka puhemiehenä toimi Esko Pietarinpoika. Klemetin Susanna-morsiamen kaasoina olivat Esko Pietarinpojan vaimo Priita Matintytär ja leski Maria Antintytär Kurikasta. Mikki Lipaskuusi toimi puhemiehenä toiselle sulhaselle, rengilleen Jooseppi Martinpojalle, jonka morsian oli Valpuri Martintytär.

Kurikan kappelin kirkossa

Esko Pietarinpoika Nenättömästä ja Perttu Erkinpoika Miedosta valittivat, että kun mainitun Pertun pojalla, Klemetillä, oli joulun jälkeisenä sunnuntaina, 29 päivänä viime joulukuuta häät ja vihittiin Kurikan kappelin kirkossa, oli Mikki Tuomaanpoika Lipaskuusesta, joka oli ollut puhemiehenä toiselle morsiusparille saanut aikaan kirkossa suuttumusta, minkä he nyt oikeuden tutkintaan ja tuomioon asettavat.

Ensin kertoi Perttu asian olevan niin, että Esko Pietarinpoika, joka oli puhemiehenä hänen pojalleen, oli ensin mennyt kirkkoon ja tämän seurakunnan tavan mukaan jäänyt morsiusväkensä kanssa keskelle saarnastuolin eteen, mikä ei ole kaukana kuorista ja olivat näin jääneet seisomaan, niin että Esko Pietarinpojalla ja sulhasella oli tilansa käytävällä miesväen penkkien vieressä. Sitten oli Klemetin morsian Susanna Krekontytär, seisonut samalla sivulla, kuitenkaan ei niin lähellä miesväen penkkejä, alapuolelle tai hänen taakseen olivat asettuneet molemmat hänen kaasonsa, nimittäin Esko Pietarinpojan vaimo, Priita Matintytär, ja leski Maria Antintytär Kurikasta, jotka seisoivat hänen sivuillaan käytävällä, Priita miesväen ja Maria naisväen puolella, kun tämä tapahtuma näin oli asetettu tilaan, kun morsiuspari piti vihkiä, ennen kuin he ottivat paikkansa ja tuolinsa kuorissa, tuli Mikki Tuomaanpoika morsiusparinsa edellä kävellen ja kun hän epäilyksettä oli todennut oikeanpuoleisen edessä olevan tilan miesväen puolella olevan varatun, niin oli hän mennyt kaasojen, Priitan ja Marian, välistä tönäisten heidät molemmat sijoiltaan, sitten oli hän samalla ottanut morsiusparista kiinni ja pikaistuksissaan heittänyt heidät vasemmalle sivulle naisväen penkeille. Sitten oli hän tönäissyt Esko Pietarinpojan sijoiltaan, mutta kun tämä Perttu ei itse ollut kirkossa tai ei tiennyt tarkempaa selkoa tehdä, niin haettiin hänen poikaansa Klemettiä.

Niin vakuutti Esko Pietarinpoika, että he olivat täysin asettuneet siihen järjestykseen, kuten Perttu on kertonut, kuitenkaan ei hän itse ole nähnyt, mistä Mikin suuttumus on oikein lähtenyt, paitsi sen, että hän, Mikki, tönäisi häntä vähän käsivarrellaan tullessaan, niin että hän vähän liikahti paikaltaan. Mitä muuta hänellä on kerrottavanaan, on hänen vaimonsa hänelle kertonut, niin lähdettiin häntä hakemaan paikalle.

”Jumala palkitkoon Lipaskuusen Mikin”

Mainittu leski, Maria Antintytär, tunnusti, että hän muun hääväen kanssa oli ollut täysin niin seisomassa, niin kuin Esko ja Perttu ovat kertoneet. Mikki oli tullessaan ensin tönäissyt Priita Matintytärtä, joka seisoi miesväen puolella, minkä tämä kuitenkin lähemmin kysyttäessä kielsi nähneensä, vaan ainoastaan kuuli Priitan silloin heti kirkossa sanovan: *”Jumala palkitkoon Lipaskuusen Mikin, joka minua tönäisi.”* Sitten oli hän vähän koskettanut käsivarrellaan hänen, Marian kättä, mistä hän kuitenkin vähäisesti paikaltaan liikahti, mutta missä tarkoituksessa tämä sen teki, koska sitä paitsi käytävällä oli tilaa riittävästi, ei hän tiedä. Niin ei hän myöskään ole nähnyt kuinka Mikki muiden kanssa käyttäytyi.

Morsian, Klemetin nykyinen vaimo, Susanna Krekontytär, kertoi, että hän ja hänen miehensä olivat seisseet toistensa vieressä miesväen sivulla. Mikki, joka meni hänen ja miesväen sivun välistä, oli ensin tönäissyt häntä, joka ei seisonut niin lähellä miesväen penkkejä, vaan enemmän ulkona käytävällä, paikaltaan vähäisen, kuitenkaan tämä ei tarttunut häntä kädellään, vaan oli tönäissyt häntä käsivarrellaan, mutta sulhasta, Klemettiä, oli tämä tarttunut kädellä käsivarresta ja oli heittänyt hänet nurin niin, että tämä oli hänen edessään ottanut käsillään kiinni naisväen penkistä, ettei kaatuisi lattialle. Sitten oli tämä vähän koskettanut Esko Pietarinpoikaa niin, että tämä oli joutunut paikaltaan, mikä kuitenkin vähäisesti oli nähtävissä. Enempää hän ei tiennyt kertoa.

Klemetti Pertunpoika antoi tullessaan tiettäväksi, että Mikki otti häntä hänen oikeasta käsivarrestaan ja heitti hänen nurin naisväen penkkejä päin niin, että hänen täytyi ottaa vastaan penkistä kädellä, niin ettei hän kaatuisi lattialle ja tämän arveli hän Mikin tehneen epäilemättä, että hän asettaisi toisen sulhasen tilan miesväen sivulle ja hänen, Klemetin, etupuolelle, mutta myönsi samoin kysyttäessä lisää, että tämä ei ollut asettanut toista sulhasta tähän paikkaan, vaan oli antanut tämän ilman mitään vaatimusta seisoa taaemmassa paikassa, niin vihkimisen aikana kirkon

lattialla, kuten sittemmin kuorissa, missä heillä oli heidän istuimensa. Tämän myös Esko Pietarinpoika ja kaasot todistivat. Mitä morsian, kaasot tai Esko Pietarinpoika muuten olivat Mikin taholta kokeneet, ei Klemetti ollut millään muotoa nähnyt tai siitä tiedä.

Vaimo Priita Matintytär, jonka nimi on aiemmin merkitty ylös, tunnusti, että Mikki oli ottanut häntä, joka seisoi suoraan vastapäätä Maria Antintytärtä, käsivarresta kädellään, kuitenkaan tämä ei ollut liikuttanut häntä paikaltaan, vaan saanut hänet ainoastaan vähäisesti kallistumaan, mistä hän sanoi, että se oli tarpeettomasti tehty, kun hänen, joka seisoi miesväen ulkopuolella, sekä Marian, joka oli toisella puolella, välissä oli kyllin hyvää tilaa, ollen sitä mieltä, että Mikki oli halunnut siirtää hänet paikaltaan taaemmaksi vasemmalle puolelle. Kuitenkaan hän, eikä kukaan muukaan heistä, joita jo on kuultu, voi sanoa, että Mikki olisi näyttänyt olevan juovuksissa tai kuullut puhuvan pahaa tai hyvää sanaa.

Puhemies Mikki

Mikki Tuomaanpoika määrättiin tästä selvittämään, jolloin hän ensin valitti epäonneaan, että hänen vihamiehensä ovat ilman syytä ilmiantanut hänet niin korkealle, ei ainoastaan nyt näillä käräjillä, vaan myös vastikään tapahtuneessa piispan tarkastuksessa, mistä hänen valituksensa on täysin kuultu, mutta asia on tänne siirretty. Sitten kertoi hän asianyhteydestä tämän tietävänsä: että hän oli morsiusparinsa kanssa tullut yhdessä Esko Pietarinpojan ja tämän seurueen kanssa eteiseen tai asehuoneeseen ja kun hän tiesi etummaisen tilan tälle oikeutetusti kuuluvan, sekä tämän olevan kappalaisen herra Mathias Soraeuksen aiemmin niin määräämän, niin oli hän pyytänyt Eskoa menemään edellä kirkkoon, minkä tämä oli tehnyt, sekä oli pysähtynyt aivan niin kuin aiemmin on ilmoitettu. Heti oli tullut lukkari ja kiirehtinyt Mikkiä, että hän tulisi perässä ja koska kirkon käytävä on melko kapea ja Priita Matintytär, sekä Maria Antintytär seisoivat vieretysten, niin hän ei voi kieltää sellaisessa ahtaudessa mahdollisesti koskettaneensa heitä käsivarrellaan, mikä samalla lienee tapahtunut morsiamen kanssa, joka myös seisoi melko lähellä miesten puolen penkkejä. Koska Klemetti seisoi aivan Esko Pietarinpojan lähellä, niin otti hän tätä kiinni, ilman vähäisintäkään riitaa tai tönimistä, käsivarresta ja siirsi häntä vähän taaemmaksi samalla sivulla pois miesväen penkeiltä niin, että hän, Mikki, saattoi saada tilaa Eskon vierestä, koska täällä on tavallista, että molemmat puhemiehet seisovat yhdessä miesväen penkkien vieressä, morsiusparin edessä, kun 2 morsiusparia on yhdessä kirkossa. Samalla lienee hän käsivarrellaan koskettanut vähän Esko Pietarinpoikaa, koska oli ahdasta hänen ja Klemetin välissä, joista kumpikaan ei ollut halukas antamaan hänelle tilaa. Ja hän vakuutti kovasti, että hän ei omassatunnossaan ole vakuuttunut, etteikö tällä ollut aikomusta aiheuttaa vihastusta Jumalan talossa ja että hän vähemmän on näin toiminut, vaan on hän pidättäytynyt kohteliaisuudessa, niin ettei riitaa heistä aiheutuisi, minkä kaiken hän lupasi todistuksin osoittaa.

Puhemies Esko

Esko myönsi, että hän morsiusparinsa kanssa oli puheissa Mikin ja tämän seurueen kanssa eteisessä, jolloin Mikki ei ollut lausunut mitään väärinkäsitystä, vaan oli ystävällisesti pyytänyt Eskoa menemään edellä kirkkoon. Esko viittasi muusta Niiles Sänttiin Miedosta, mutta Mikki esitti häntä ja hänen todistustaan vastaan, että hän (Niiles) ja hänen siskonsa, Agneta Antintytär, vuonna 1697, ovat olleet hänen kanssaan oikeustoimessa Lipaskuusen talosta, niin että Agnetan piti sieltä lähteä, ollen aina siitä lähtien hänelle vihamielinen. Sitä paitsi on Säntti todettu ja tuomittu tässä oikeudessa jostain uskottomuudesta ja löydöstä, minkä hän on salannut. Tämän vuoksi ei Sänttiä, joka myönsi vuoden 1697 oikeustoimen ja sen, joka käsitteli löytöä, voitu hyväksyä valalle, kuitenkin kertoi hän ilman valaa, että hän oli nähnyt, että Mikki tullessaan kirkkoon oli käsivarsillaan koskenut vähäisen molempia kaasoja, sekä sulhasta, niin oli Klemetti Esko Pietarinpojan kera siirtyneet hänen tulonsa vuoksi jonkin verran heidän paikoiltaan, mutta, että Mikki olisi heittänyt sulhasen nurin yli käytävän kohti naisväen puolta, sitä hän ei ollut nähnyt, niin ei hän myöskään tiedä millä tavalla tämä sai Eskon ja Klemetin heidän aiemmilta paikoiltaan. Hän ei voinut myöskään sanoa, että Mikki olisi jotain suuttumusta aiheuttanut tai puhunut jotain ja näin saanut häiriötä aikaiseksi.

Edelleen viittasi Esko Simo Juhonpoikaan Miedosta, mutta koska tämä on Pietarinpojan kanssa lankosuhteessa, niin ei häntä voitu vastoin Mikin vastaväitettä valaehtoisesti kuulla, kuitenkin kertoi hän seuraavasti ilman valaa, että hän oli samoin seisomassa käytävällä ja näki Mikin käsivarrella vähän koskettavan morsianta, niin että tämä vähän liikahti, sitten on tämä siirtänyt sulhasen paikaltaan, ei kuitenkaan vastapäätä yli käytävän tönäisemällä, vaan astahti vähän miesväen sivulta. Enempää koskien tätä asiaa ei hän ole nähnyt tai kuullut. Hän vakuutti niin, että käytävä on kapea niin, että Mikki ahtauden vuoksi olisi koskettanut morsianta. Morsiusväen tullessa kirkkoon oli syntynyt melkoinen sorina kirkossa niin, että papin oli pitänyt nousta ylös kuorissa ja huomauttaa kirkkokurista, kehottaen rahvasta hiljaisuuteen, missä tilanteessa hän oli sanonut: "Jumala huone on rukoushuone, mutta varokaa tekemästä siitä ryövärin luolaa."

Todistajia

Heikki Heikinpoika Tuiskulasta ja Jooseppi Joosepinpoika, samasta paikasta, tekivät jäävittöminä valansa sormet kirjalla, minkä jälkeen Heikkiä erikseen kuultiin ja hän todisti, että hän oli seissyt 3 penkissä saarnastuolin takana ja oli tarkkaan nähnyt, kun niin Esko kuten Mikki Tuomaanpoikakin tuli sisään ja Mikki oli mennyt niin kohteliaasti, kuin vain pystyi ohi kaasojen ja morsiamen, jolloin hän kyllä ahtaudessa vähäisesti kosketti heitä, kuitenkin niin vähän, että sitä tuskin huomasi. Sitten kun Mikki tuli Esko Pietarinpojan luokse, oli hän kohteliaasti ottanut Klemettiä käsivarresta ja asettanut hänet paikaltaan eteensä. Koska tämä seisoi niin lähellä Esko Pietarinpoikaa, että he koskettivat toistensa vartaloa ja hän, Klemetti, ei myöskään tiennyt itsestään antaa Mikille tilaa. Muuta hänellä ei ollut asiasta kerrottavaa.

Sitten todisti Jooseppi Joosepinpoika, että hän oli ollut mukana häissä Kurikassa, missä Mikki oli puhemiehenä ja hän oli kuullut tämän aamulla, ennen kuin lähti kirkolle, kehottavan väkeä, että nämä matkaisivat raittiina Jumalan huoneeseen ja varoisivat kaikkea harmia niin vierastalossa, kuin erityisesti seurakunnassa ja jumalanpalveluksen aikana ja hän ei itse ollut suinkaan juovuksissa. Mitä muuta oli kirkossa tapahtunut, ei hän tiennyt, koska hän tuli sisään Mikki Tuomaanpojan jäljessä ja

ei voinut sen vuoksi nähdä, mikä hänellä oli esteenä.

Lukkari Heikki Heikinpoika Kurikasta antoi valansa jäävittöminä käsi kirjalla, sekä todisti, että sitten kun Esko häävakensä kanssa tuli kirkkoon, oli hän kappalaisen käskystä rientänyt Mikin luokse, että tämä tulisi pian kirkkoon, jolloin Mikki oli kysynyt, oliko hänen sulhasensa tuoli edessä vai takana, mihin lukkari oli sanonut tämän olevan taaempana. Tämän oli Mikki ilman vähäistäkään vihastusta kuunnellut ja sanonut: "Niinpä niin", mennen näin kirkkoon. Hän, Heikki, oli heti tullut perässä ja ei huomannut mitään tahdittomuutta, mutta mitä aiemmin oli tapahtunut, ei hän voinut tietää.

Antti Erkinpoika Kauhajoelta antoi jäävittömänä valansa kirjalla ja hän todisti, että hän oli seisonut aivan lähellä Esko Pietarinpoikaa ja näki tarkkaan, kun morsiusväki tuli. Hän ei ollut nähnyt Mikki Tuomaanpojan tekevän vähääkään harmia sanoilla tai teoilla, kuitenkaan hän ei voi kieltää, että tämä ahtauden vuoksi käsivarsillaan kosketti kaasoja, sekä morsianta, vaikka hän meni ja käyttäytyi niin kohteliaasti, niin kuin hän tai joku muu kunniallinen mies pystyy. Kun hän tuli Klemetin luokse, joka seisoi ahtaasti lähellä Esko Pietarinpoikaa ja ei itsestään tiennyt antaa Mikille tilaa, otti tämä hänestä kiinni ja asetti hänet vähän pois paikaltaan kauemmas miesväen penkeistä ja astui itse tämän paikalle, missä ei kuitenkaan mitään suuttumusta tai muuta tahdittomuutta voitu havaita.

Sama kertomus, sanasta sanaan, oli Tuomas Yrjänänpojalla Peuralasta, sitten kun hän oli valansa kirjalla antanut.

Kantaja väitti vielä, että Mikillä oli ollut kylliksi tilaa kirkon käytävällä, ilman että olisi pakottanut yhtä ja toista väistymään. Täten määrättiin lautamies Pietari Yrjänänpoika Seppälästä heidän ja kappalaisen, Soraeuksen, läsnäollessa seuraavana sunnuntaina kirkonmenojen jälkeen mittaamaan käytävän leveyden ja tämä hiljaisuudessa ilman kaikkea riitaa ja epäkohteliaisuutta, niin pitää osapuolten seuraavaan maanantaihin mennessä hankkia todistajat, joita vielä pitää kuulla.

Kahden kyynärän käytävä

Maanantaina kertoi niin lautamies Pietari Yrjänänpoika, kuten osapuolet molemmilta puolilta yksimielisesti, että kirkon käytävä miesväen ja naisväen penkkien välissä on ainoastaan 2 ½ kyynärää leveä, mitä vastoin Esko Pietarinpojan vaimon todetaan olevan melkoisen täyteläisen vaimon niin, että ei liene montakaan hänen vertaisistaan tällä seudulla eikä paksuuden mitassa yli mene, mutta Maria on keskimittaisen kokoinen vaimo. Niin ei ole myöskään Mikki mikään pieni mies niin, että voidaan varmuudella sanoa, etteivät nämä 3 henkilöä toisiaan koskettamatta voi rinnakkain seisoa tai toisiaan ohittaa.

Kappalainen herra Mathias Soraeus antoi jäävittömänä valansa kirjalla, minkä jälkeen hän todisti, että Mikki Tuomaanpoika, ennen jumalanpalvelusta, oli tullut aamulla hänen luokseen ja kysynyt kuinka he seisoisivat kirkossa. Mihin Soraeus oli määrännyt Mikin morsiusvakensä kanssa, joka kummaltakin puolelta ennen juhlapäiväänsä olivat syyllistyneet salavuoteuteen, tyytymään taaempaan tilaan, koska toiset, joita Esko Pietarinpoika johdatti, olivat käyttäytyneet kunniallisesti. Hän, Soraeus, oli kehottanut häntä, Mikkiä, varomaan riitoja ja harmia Jumalan huoneessa, mihin näin Mikki oli tyytynyt sanoen: "*Jumala varjelkoon minua menemästä kirkkoon riitelemään, se tehkööt harmia jolla suuri kukkaro on.*" Näin oli hän lähtenyt kirkolle. Niin ei ollut myöskään Soraeus viipynyt kotona, vaan tullut niin pian kuin morsiusväkikin.

Väki ja erityisesti nuoriso olivat olleet odottamassa nähdäkseen morsiamet muun muassa ja siksi nousseet penkeille ja jonkin verran sorisseet, niin oli hän varoen mitään harmia huomauttanut kirkkokurista, sekä kehottanut väkeä, etteivät he tekisi Jumalan huonetta miksikään ryövärin luolaksi. Koskien nyt riidanalaista asiaa, niin väitti Soraeus, että hän ei voinut havaita Mikissä vähäistäkään vihastusta, vaan tämä hiljaa ja kohteliaasti otti Klemetti Pertunpoikaa ja saattoi tämän paikaltaan, sen Soraeus sanoi tapahtuneen kuitenkin ilman mitään suuttumusta, koska puhemiehillä, silloin kun niitä on kaksi tai kolme, on tapana seisoa rinnakkain ja lähellä toisiaan käytävällä miesväen penkkien edessä, niin kauan kuin morsiuspari vihitään. Hän kertoi, kuten muutkin todistajat, että molemmat morsiusväet olivat tulleet kirkkoon ennen kuin soitettiin esiin. Enempää ei Soraeus tiennyt tästä asiasta kertoa.

Esko Pietarinpojalta, sekä hänen vaimoltaan ja Perttu Erkinpojalta kysyttiin, oliko heillä muita puolueettomia todistajia kuultavaksi, oikeuden ollessa sitä mieltä, että kyllähän jonkun koko kirkossa on täytynyt nähdä Mikin toimet, jos hän on käyttäytynyt niin vahingollisesti kuten valitetaan, etenkin Klemetti Pertunpojan ja tämän vaimon olisi pitänyt nähdä. Muuten kysyttiin onko Mikillä heidän kanssaan mitään riitaa tai epäsopua, että he voisivat ajatella ja kuvitella, että tämä yrittäisi heitä loukata? Mutta he kielsivät yhden ja toisenkin, väittäen, ettei heillä mitään muuta syytä ollut valitukseensa, niin päätettiin yksimielisesti seuraavasti.

Päätös

Asianomistajat ovat täysin valittaneet, että Mikki Tuomaanpoika Lipaskuusesta 29 viime joulukuuta olisi Kurikan kirkossa töninyt kaasoja, Priita Matintytärtä Nenättömästä ja Maria Antintytärtä Kurikasta, sekä sulhasta, Klemetti Pertunpoikaa Miedosta, sekä tämän morsianta Susanna Krekontytärtä ja heidän puhemiestä, Esko Pietarinpoikaa Nenättömästä. Kuitenkin käydyssä tutkinnassa on tätä vastaan havaittu

1. että Mikki Tuomaanpoika ei ole ollut juovuksissa, vaan on hyvässä aikomuksessa kotona häätalossa kehottanut väkeä raittiuteen ja varomaan harmeja, millä tuulella hän

2. oli jatkanut kappalaisen luokse Pappilaan ja kuultuaan lukkarilta, silloin kun hänen piti mennä kirkkoon, oli

3. tyytynyt molemmissa paikoissa siihen, että morsiusväki, jota Esko Pietarinpoika johdatti, pitäisi etuoikeuden ja etuaseman toisiin nähden, jonka puhemies hän oli,

4. tästä voitiin melko selvästi olettaa, että hänen vastapuolellaan oli turha kuvitelma siitä, että he arvelivat hänen haluavan yrittää riistää Klemetti Pertunpojalta ja tämän morsiamelta etupaikan, mitä hän heille enempi

5. siirsi, kun hän pyysi Eskoa seurueineen menemään edellä kirkkoon eteisestä. Mistä

6. ei voinut seurata muuta kuin, että Esko perillä sisään tullessaan oli ottanut sen paikan minkä halusi, mistä häntä ilman erityistä suuttumusta sitten Jumalan huoneessa ei voitaisi pois ajaa

7. on kummallista ja uskomatonta, että Mikki olisi ottanut Priita Matintytärtä käsivarresta, ilman että Maria Antintytär olisi tämän nähnyt, joka seisoi tätä vastapäätä käytävällä. Niin ei myöskään mainittu Maria ole pystynyt sanomaan hänen, Mikin koskeneen häntä kädellään, vaan ainoastaan koskeneen häntä käsivarrellaan, mitä Mikki ei voi täysin kieltää, mutta tähän asiaan vaikuttaa paljon se
8. että koska käytävä on kapea, ollen ainoastaan 2 ½ kyynärää leveä niin, että 3 täysikasvuista henkilöä ei näin toisiaan koskettamatta ole voineet kulkea tai seisoa tässä samassa paikassa rinnakkain
9. ei ole myöskään osoitettu, että Mikki olisi tarttunut morsiameen ja häntä mitenkään uhkarohkeasti kohdellut. Hän myös puolustelee sillä,
10. että hän asetti Klemetin paikaltaan, koska Mikin, seurakunnan tavan mukaan, piti seisoa Esko Pietarinpojan vieressä ja hän, Klemetti, ei itsestään tiennyt antaa tälle tilaa. Mikki ei ollut myöskään antanut ymmärtää mitään erityistä ylimielisyyttä, vaan ystävällistä kohteliaisuutta.
11. Monet valaehtoiset todistajat, jotka ovat tunnustaneet tarkkaan seuranneensa Mikin edesottamuksia, ovat vakuuttaneet, että hän oli tullut ja asettunut kirkkoon sen kerran niin kohteliaasti, kuin hän itse tai joku muu kunniallinen mies milloinkaan on voinut, niin että kukaan heistä ei ole voinut valallaan sanoa mitään suuttumusta hänestä aiheutuneen. Tämän vuoksi katsoo tämä oikeus edellä olevista syistä ja olosuhteista, sekä tuomarin säädöksistä ja Käräjäkaaren 20 luvun mukaan, vapauttaa usein mainittu Mikki Tuomaanpoika kaikista enemmistä syytöksistä tässä asiassa, mikä kuitenkin Korkea-arvoisen Kuninkaallisen Hovioikeuden oikeudenmukaisimpaan tutkintaan ja armolliseen tuomiovaltaan asetetaan.

1 morsiuspari
Sulhanen **Klemetti Pertunpoika**, s.11.1681 k. 2.7.1743, Koivulan isäntä vv.1722-35, Miedonkylä.
Morsian **Susanna Krekontytär**, s.2.1676 k. 1.5.1763. Susanna oli vielä uudelleen aviossa Martti Laurinpojan kanssa, vihitty 23.9.1744. Sulhasen isä: Perttu Erkinpoika, Koivulan perustaja, isäntä 1686–99. Vaimo Maria.
Puhemies: Esko Pietarinpoika, Nikkolan vanhaisäntä, vaimo Priita Matintytär.

2 morsiuspari
Sulhanen **Jooseppi Martinpoika**. Morsian **Valpuri Martintytär**. Jooseppi Lipaskuusen renki 1701-03, tytär Liisa syntyi 12.10.1702. Puhemies: Mikki Tuomaanpoika Lipaskuusi (Lipasti), alkuaan Hannuksela, s. Ilmajoella 1654 k. Kurikassa 11.04.1743. Lipaskuusen isäntä 1697–1718. Joosepista kertovat Ilmajoen talvikäräjät 1701: *"Nimismies Esaias Valentininpoika ilmiantoi rengin, Jooseppi Martinpojan Lipaskuusesta ja Priita Heikintyttären mainitusta kylästä siitä, että he ovat olleet toistensa kanssa salavuoteudessa… naikkonen on raskaana"*. Suhteesta syntyi oä-lapsi, Valpuri 26.03 1701.

Muut henkilöt
Kappalainen, herra **Mathias Soraeus**, k. 28.11.1702. Kurikan kappalainen 1693-1702.
Niiles Antinpoika, Säntin vanhaisäntä, k. 1717.
Agneta Antintytär, vuonna 1697 kuolleen Lipaskuusen isännän Lauri Erkinpojan vaimo, Niiles Säntin sisar.
Simo Juhonpoika Miedosta, "on Pietarinpojan kanssa lankosuhteessa".
Heikki Heikinpoika, mahdollisesti Levulan renki.
Leski **Maria Antintytär** Kurikasta.
Jooseppi Joosepinpoika, Vähä-Tuiskun sotilas.
Heikki Heikinpoika, alkuaan Plosila, s. 6.1665 k. 29.10.1747. Kurikan lukkari.
Antti Erkinpoika Kokko Kauhajoelta, isäntä 1676-99, k. 1720.
Tuomas Yrjänänpoika Härkönen Peuralasta, seppä.
Pietari Yrjänänpoika Seppälä, s. 26.6.1661 k. 26.2.1747, Seppälän isäntä Ilmajoelta, lautamies.

Käräjäpöytäkirjojen suomennokset: Markku Pihlajaniemi

Lähteet:
Ilmajoki, Kurikka, Kauhajoki - rippikirjat, syntyneet, vihityt, kuolleet.
Suomen asutuksen yleisluettelo.
Ilmajoen käräjät 1701 ja 1702.

Saalisuutisia

Ilmajoelta:

Lautamies Mikki Saarijärvi Alavuden kylästä kertoo, että hän oli viime uudenvuoden aikaan pyydystänyt vanhan karhun, minkä takia hän pyytää tapporahaa.
Kysyttäessä vakuuttaa nimismies ja lautamiehet sekä läsnä oleva käräjärahvas, että tämä on totta.
Niin antaa hänelle kruununvouti, luotettava Nils Bergudd tämän vuoksi kihlakunnan omasta osuudesta kihlakunnan sakkovaroista kuittausta vastaan 4 hopeataalaria Kuninkaallisen metsästysasetuksen vuodelta 1664 18 § mukaan.
Ilmajoen käräjät 22 tammikuuta 1735 ES 2102 / Markku Pihlajaniemi

Isostakyröstä

Itselliselle miehelle Matti Dahlgrenillen joka 4 päivä viime lokakuuta on Mieltylän talon Orismalan kylässä alle kuuluvassa Seliänkankaan mettäsaraassa tappanut yhden susi ilveen, määrättiin se tätä ennen kuntakokoukses semmoisten petoeläinten taposta määrätty palkinto, tekevä 8 penniä kustakin talon savusta ja 4 penniä torppareilta, itsellisiltä ym. joilla lehmä on.
Maanantaina Joulukuun 8. päivänä 1873 Isonkyrön yhteisessä kokoustuvassa pappilan maalla pidetyn kuntakokouksen 8 pykälä:/Matti Lehtiö

Samassa pihassa savolaisia ja hurreja - Isonkyrön Sepposen talon historiaa

Matti Lehtiö

Isonkyrön Sepposen talon sijainti on lähes vieras historiaa harrastaville omankin paikkakunnan henkilöille, vieraammista puhumattakaan. Ihmekös tuo, sillä ilmeisesti nimi hävisi käytöstä jo 1500-luvulla. *"Isonkyrön Alapään historiaa – Siltoja eiliseen"* -kirjaa selailleet nimen tuntevat. Talo kuitenkin säilyi ja on edelleen olemassa, joskin nykyisin toisella nimellä.

Sepposen talo sijaitsi Kyrönjoen pohjoisrannalla, Isonkyrön Yryselän ja Vähänkyrön Hiiripellon kylien välimaastossa yksittäistalona ja oli ainoa talo 1,5 kilometrin mittaisella jokivarsiosuudella. Sijainnista johtuen sen paikka veroluetteloissa on sattumanvarainen: talon isännät löytyvät vanhimmissa veroluetteloissa jommastakummasta kylästä. Tämä seikka hankaloittaa tutkimuksen tekoa oleellisesti.

Talon sijainnin takia sen syntyhistoriaa on vaikea paikallistaa. Ensimmäisen ratkaisumallin hakeminen lähtee liikkeelle talon sijoittamisesta osaksi Yryselän tai Hiiripellon laita-asutusta. Näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitse olla. Maantieteellisesti Sepposen talo ei ollut niin yksinäinen kuin saattaisi ajatella. Täsmälleen vastapäätä sitä nimittäin sijaitsi Kyrönjoen vastarannalla Kylkkälän monitaloinen asutusryhmä. Luonnollisin asutussuunta Sepposen talolle löytyykin tästä suunnasta.

Isonkyrön Alapään historiakirjassa Siltoja eiliseen arvioidaan talonimi Sepposen olleen yksi variantti *Jooseppi*-henkilönimistä, jollainen isäntä talolla ehkä olisi ollut ennen veroluetteloiden alkua. Uusin tutkimus on kuitenkin kirjan julkistamisen jälkeen tuonut lisää arvokasta tietoa tähänkin asiaan. Eräässä historiakirjaa kirjoitettaessa läpikäymättömäksi jääneessä veroluettelossa taloa tällöin hallinneen leskiemännän lisänimeksi on kirjoitettu "*Seppä*".[1] Kun suomalaisessa kansanrunoudessa *seppo* eli *seppä* on ollut taitava takoja, kuten Seppo Ilmarinen[2], voitanee todeta näiden kahden asian varmistavan, että Seppolan talon syntyhistoria liittyy sepän ammattia harjoittaneeseen henkilöön. Tällöin talon sijainti muuttuu myös helposti ymmärrettäväksi. Sepposen talon ensimmäiselle asujalle oli annettu silloisen asutuksen laitamalta oma torpanpaikka pellonraivausoikeudella. Aikaa myöten tästä sepän asumuksesta sitten kehittyi veroa maksava uudistalo.

Veroluetteloissa Sepponen esiintyy jo 1548, jolloin sen isännäksi mainitaan Heikki Jussinpoika. Seuraamalla veroluetteloita vuoteen 1561 saakka talon asukkaina esiin tulee kolme henkilöä, joiden keskinäistä sukulaisuutta on ensi alkuun vaikea hahmottaa:

Heikki Jussinpoika	**–1548**
Jussi Pietarinpoika	**1549–53**
Elli-leski	**1556–57**

(Isännyysvuodet perustuvat veroluetteloihin, joita puuttuu eräin vuosin.)

Nopeasti arvioiden voisi ajatella, että Heikki Jussinpojan seuraaja oli hänen vävynsä tai kokonaan uutta omistajasukua. Näin ei kuitenkaan suurella todennäköisyydellä ollut. On nimittäin mahdollista, että Heikin ja Jussin suhde toisiinsa rakentui kyllä keskinäiseen sukulaisuuteen, joka ei ollut vävysuhde. Harvinaista kyllä veroluetteloissa mainitun Elli-lesken aviopuolison pystymme määrittelemään vuoteen 1546 sijoittuvalla asiakirjalla. Isonkyrön vuoden 1546 talvikäräjien yhtenä asiakohtana oli nimittäin perin mielenkiintoinen juttu. Vuoden 1546 sakkoluettelon mukaan Jussi Pietarinpojalle Seppolasta langetettiin 40 markkaa sakkoa, hänen yritettyään väittää, että Franssi Laurinpoika (Hiiripellosta) olisi maannut väkisin hänen Elli-vaimonsa. Erimielinen lautakunta antoi hänelle varoituksen yrityksestään.

Jussi Pietarinpoika näyttää olleen melkoinen velikulta. Sakkoluetteloiden perusteella hän joutui oikeuden eteen muulloinkin. Vuonna 1548 peräti neljä kertaa. Ensinnäkin hänelle langetettiin sakkoa väärän kanteen nostamisesta Tapani Ollinpoikaa (Sukka eli Sukuinen) vastaan. Heti perään hänen kiistakumppaniansa Tapani Ollinpoikaa sakotettiin 3 markan sakolla hänen lyötyään Jussia keskinäisessä tappelussa. Ilmeisesti tappelunpoikanen oli käyty kaverusten keskinäisen hevoskaupan jälkiselvittelyssä, koskapa Tapani Ollinpoika sai samoilla käräjillä vielä sakkoa 3 markkaa väärän kanteen nostamisesta Jussia vastaan. Asian mainitaan koskettaneen hevosta. Neljäs maininta Jussista samoilla käräjillä koski toista tappelunnujakkaa, jossa toisena osapuolena oli ollut Sippo Pietarinpoika (Minni). Sippo oli lyönyt Jussiin yhden lihashaavan. Kovasti Jussi oli siis saanut olla yhden vuoden aikana altavastaajana tappeluissaan.

Jussi Pietarinpojan tappelupukari Sippo Pietarinpoika Minni antaa meille mielenkiintoisen pohdintamahdollisuuden Jussin syntymäkodista ja sukulaisuussuhteesta edelliseen isäntään Heikki Jussinpoikaan.

Sippo Pietarinpoika Minnin isä mainitaan ainoastaan yhden kerran vanhimmassa, vuoden 1546 veroluettelossa, jolloin hänen koko nimekseen selviää Pietari Jussinpoika. Artikkelin kirjoittaja onkin jäänyt pohtimaan, voisiko Jussi Pietarinpoika Sepponen olla Pietari Minnin poika. Jos näin olisi, silloin voimme arvioida Jussi Pietarinpojan edeltäjääkin kokonaan uudesta näkökulmasta. Harkittavaksi jää, oliko Sepposen vanhin tunnettu isäntä Heikki Jussinpoika Pietari Jussinpoika Minnin veli, jolloin Sepposen isäntä Heikki Jussinpoikaa seurannut Jussi Pietarinpoika olisi ollut hänen setänsä. Tässä yhteydessä asia jää todistamatta, mielenkiintoiseksi teoriaksi.

Teoreettinen sukutaulu Sepposen vanhimmista isännistä:
Heikki Jussinpoika, alkuaan Minni
Talossa asui myös Jussin veli Niku Jussinpoika.
Seuraaja: veljenpoika Jussi Pietarinpoika alkuaan Minni, Pietari Jussinpoika Minnin poika.

Joka tapauksessa selvää on, että Sepposessa asui enemmänkin Jussin sukua. Vuoden 1548 talvikäräjillä mainitaan, että Jussi Antinpoika Flaamingille langetettiin 3 markkaa sakkoa vahingonteosta, jonka hän oli aiheuttanut Niku Pietarinpojalle Seppolasta. Mainittakoon vielä, että samoilla käräjillä mainitaan vastarannalla asuvan Niku Munkin anastaneen Jussilta heiniä, josta Munkki tuomittiin 40 markan sakkoon. Jussi ja Niku Pietarinpojat siis asuivat samaa Sepposen taloutta, jonka isännäksi veroluettelo kuitenkin mainitsee Heikki Jussinpojan. Kaikki kolme miestä asuivat talossa siten samanaikaisesti. Vuoden 1558 veroluettelon mukaan talossa asusti tällöin 4 verovelvollista henkilöä, lehmiä mainitaan olleen 5 ja viljaa oli kylvetty 3 punnanala ja 1 karpionalaa.

Vaikka Jussi Pietarinpojan syntymäkoti ja suhde talon edelliseen isäntään jää epävarmaksi, sukututkimuksellisesti Jussi muodostaa tärkeän osan tarinassa: hän on vanhin tunnettu suvun edustaja, jonka jälkeläisiä voidaan seurata tähän päivään saakka.

Kun Jussi Pietarinpojan isännyyskausi Sepposessa jäi vain muutamaan vuoteen, ei taloon mahdollisesti ollut vakiintunut selkeää seuraajaa. Olletikin, kun näyttäisi siltä, että lapsikatraan vanhin oli tytär. Sepposen talossa tehtiinkin mielenkiintoinen ratkaisu: Jussin ja Ellin lasten saavutettua aikuisiän talo jaettiin kahtia vuonna 1562. Toista osaa alkoi viljellä Pietari Hannunpoika Savolainen, joka kaiketi oli talon Savosta Pohjanmaalle kotiutunut vävy, ja toista osaa talon poika, Perttu Jussinpoika. Todennäköisesti tässä vaiheessa Sepposen talonimi alkoi jäädä unholaan, ja näyttää siltä, että juuri tällöin molemmat Sepposen talon puoliskot saivat uuden nimen. Pietari Hannunpojan taloa alettiin kutsua **Savolaiseksi** hänen syntymäpaikkansa mukaisesti, ja kantatalon nimi muuttui **Hurriksi**. Hurri-nimi kertoo jonkun talon asukkaan olleen jossakin vaiheessa äidinkieleltään ruotsalainen. Nimenannon aikaan *hurri*-nimitys oli neutraali, ilman nimellä nykyisin olevaa kielteistä leimaa. Hurrin talon asukkaat eivät siis kokeneet nimeään mitenkään hävettäväksi. Olisiko nimi tullut taloa isännöineen Elli-lesken mukana?
Sepposen talon jako kahteen erilliseen savuun ei kuitenkaan ollut hyvä ratkaisu: sen tuloksena syntyi kaksi pientä olemassaolon taistelusta kamppailevaa taloa. Pietari Savolainen sinnitteli talossaan 12 vuotta. Pietarin jälkeen talon isännäksi mainitaan Matti Jussinpoika, joka mainitaan isäntänä vain kaksi vuotta. Savolaisen talo esiintyy viimeisen kerran veroluettelossa vuonna 1576 ja oli siten vain olemassa vain 14 vuotta. Savolaisen talon viimeinen isäntä Matti Jussinpoika oli varmasti Perttu Jussinpoika Hurrin veli, ja luopuessaan Savolaisen isännyydestä, talon maat yhdistettiin takaisin Sepposeen, jonka nimi oli kuitenkin jo pysyvästi vakiintunut Hurriksi.

Savolaisen talon talonhaltijaluettelo:
Pietari Hannunpoika 1562–74
Matti Jussinpoika 1575–76

Perttu Hurri ja hänen poikansa
Elli Hurri luopuu talon isännyydestä vuoteen 1562 mennessä, jolloin hänen seuraajakseen on merkitty hänen poikansa Perttu Jussinpoika. Pertusta Hurri sai pitkäaikaisen isännän, sillä hänen isännyysaikansa kesti peräti 31 vuotta: vuodesta 1562 vuoteen 1593. Jos lasketaan, että Perttu oli isännyyden alkamisvuonna juuri saavuttanut täysiikäisyyden, oli hän syntynyt 1540-luvulla.
Lapsia Perttu Hurrilla oli useita, mm. kolme poikaa, jotka vuorotellen isännöivät Hurria siten, että veljessarjan isännyyskausi loppui vuonna 1645, kestettyään yhteensä 50 vuotta.

Perttu Jussinpoika 1562–1593
Poikia:
Tuomas 1594–1601
Markus 1602–1608
Matti s. 1571 1609–1645

Jaakko Laurila mainitsee kirjassaan *Minnin suku* Yrjänä Simunanpoika Minnin vaimoksi Maria Pertuntytär Hurrin. Läpikäydyssä käräjäpöytäkirja-aineistosta tällaista seikkaa ei ole kuitenkaan käynyt ilmi. Laurila lienee erehtynyt sukupolvesta.

Tuomas Pertunpoika Hurrilla lienee ollut Jaakko niminen poika, joka havitteli appensa Knuutti Matinpojan taloa vuonna 1652[3)] tässä kuitenkaan onnistumatta. Knuutin isännöimää taloa ei ole paikannettu.

Veljessarjan jälkeen Hurrin seuraavaksi isännäksi tuli Matti Hurrin poika Heikki vuonna 1646. Heikki oli vanha sotilas: hänen mainitaan värväytyneen sotilaaksi vuoden 1727 sotilasruodutuksessa, 20-vuotiaana. Heikki palasi siis sodasta hengissä rauhan teon jälkeen ja otti talon ohjakset käsiinsä. Heikin isännyysaika kesti 14 vuotta, jolloin hän oli 53-vuotias.

Heikillä tiedetään olleen ainakin kolme poika, joista vanhin Simuna. Hurrin talossa sattuu mielenkiintoinen vaihe. Vuonna 1675 talon isännäksi mainitaan yllättäen yhden vuoden ajan Simunan veli Juho, ja veli Simuna mainitaan itsellisenä, ilman vaimoa. Seuraavana vuonna Simuna on siirtynyt uudelleen talon isännäksi, eikä Juhoa perheineen enää mainita Hurrissa, saati koko Kyrössä.

Matti Pertunpoika is. 1609–1645
pso
Marketta Tuomaantytär
Lapsia
Heikki Kts. erillinen selvitys
Aune Kts. erillinen selvitys
Priita?*) pso Yrjänä Simunanpoi-a Minni

*) Matin tyttären Priitan nimi on epävarma. Yrjänä Simunanpoika Minni mainitaan kuitenkin Matti Hurrin vävynä vuonna 1673[5)] ja Minnissä mainitaan Priita-niminen leskiemäntä. Vuonna 1673 Yrjänä Minni mainitsee Hurrin talosta luovutetun hänen ja vaimonsa käyttöön pellonpalan, jota hän oli käyttänyt 32 vuotta. Avioliitto lienee siis solmittu noin vuonna 1641. Vuosiluku tuntuu aika oikeaan osuneelta, kun sitä verrataan Minnin apen Matti Hurrin isännyysvuosiin.

Hurri vuoden 1761 isojakokartalla

Hurrilaiset Laihialla - Aune Matintr.
Matti Hurrin Aune-tytärtä on turha etsiä Isonkyrön veroluetteloista. Silloin kuin perheenjäsenten nimiä veroluetteloissa alkaa esiintyä, Aune oli jo vainaja. Aunen olemassaolo selviää hänen puolisonsa Matti Klemetinpojan[9] perintövaateesta vuonna 1673. Samalla selviää, että Aune on asunut Laihialla Lyyskilän kylässä.

Laihian Lyyskilän kylän veroluettelo-yhdistelmistä[10)] selviää, että Lyyskin talossa esiintyy taloa hallinneen Kaisalesken lisäksi Matti Klemetin-poika vaimoineen v. 1668–69. Seuraava merkintä Matista tavataan saman kylän Kedon talossa v. 1675-78, ja lopuksi Laihian Jakkulan Varosta v. 1683. Ketoon Matin jälkeen jäi isännäksi hänen poikansa Heikki ja Varoon Mikki. Näin Hurrin suku levittäytyi tehokkaasti Laihialle. Mielenkiintoinen ja vielä ratkaisua odottava kysymys on, mistä oli syntyisin Aune Hurrin puoliso Matti Klemetinpoika. Sopivia isäehdokkaita on etsitty perinpohjin ja yhdeksi varteenotettavaksi on noussut Klemetti Saaripää Palhojaisista, läheltä Hurria. Mielenkiintoiseksi Klemetti Saaripään tekee se, että hän oli alun perin Laihialaista sukujuurta, mikä saattaisi selittää Aunen ja Matin Laihialle muuton.

Heikki Matinpoika Hurrin ja hänen poikiensa isännyysajat:
Heikki Matinpoika s. 16071646–60
Lapsia:
Simuna 1660–1674
pso I ?
uudelleen 1676–1685
pso II Maria Heikintytär
Juho 1675
pso Kaisa Heikintytär
Antti 1685–95
pso Mallu Simunantytär

Kun talossa asuu kolme poikaa perheineen, sukuyhteisön yhteiselämä joutuu koville. Talon isäntä Simuna alkoi kuitenkin olla kypsä isännyyden vaihdokseen. Ensisijaisesti epäsopua ilmeni Simunan ja hänen nuoremman veljensä Antin välillä. Riidan loppunäytös käytiin oikeudessa vuonna 1673 ja sen päätteeksi Antti muutti perheineen muualle. Simuna kuitenkin luopuu seuraavana vuonna isännyydestä ja isännäksi nousee hänen toinen veljensä Juho. Merkillistä kyllä, Juho mainitaan vain yhden vuoden talon isäntänä ja sen jälkeen Simuna joutuu tarttumaan uudelleen isännyyden kahvaan, koska riitaa Antin kanssa ei ollut saatu sovittua. Loppujen lopuksi Simunan veljestä Antista tulee kuitenkin Hurrin isäntä vuonna 1685.

I:kyrön käräjät v.1673, s.188 (ES 2079)
Koska Yryselän kylästä kotoisin olevien Simuna ja Antti Heikinpojan välille on syntynyt erimielisyys, jota kumpaisenkin vaimo on ollut vielä kannustamassa, ja koska he siksi eivät kykene asumaan yhdessä, haluavat he vakavasti erota, koska kerran ovat saaneet aikaan laillisen sopimuksen perinnöstäkin.
Koska nuorempi veli (Antti) tämän johdosta joutuu muuttamaan pois, on Simunan velvollisuus luovuttaa hänelle heti hänen perintönsä, nim. 70 kuparitaalaria, 2 lehmää ja 12 lammasta. Lisäksi päivittäisestä osallistumisesta talon töihin vuosipalkkana 15 kuparitaalaria ja samoin 8 kuparitaalaria vaimolle, joka ei ole ollut täyttä vuotta. Tästä kaikesta lautamies Jaakko Klemetinpoika antoi valaehtoisen vakuutuksen. Jako toimitetaan laillisen ulosmittaustoimenpiteen tavoin.
(Käännös Markku Pihlajaniemi)

Antti Hurrin perhe:
Antti Heikinpoika is. 1685–93
pso
Mallu Simunantytär
Lapsia:
Paavo k. ennen vuotta 1710.
Paavon puoliso Liisa Pietarintytär Ikola Isonkyrön Ikolan kylästä. Haudattu 11. Kolminaisuudenjälkeisenä sunnuntaina 1710. Paavo, hänen vaimonsa ja lapsensa mainitaan kaikki kuolleena vuonna 1721. Samasta asiakirjalähteestä selviää, että viimeisenä perheestä kuoli puoliso Liisa.[4)] Asia varmistuu toisestakin asiakirjamerkinnästä. Vuoden 1711 (24.2.1711, s.168) käräjillä Liisan veli Matti Pietarinpoika Ikolaeus, Ilmajoen lukkari, selvitti myös omalta osaltaan Paavon ja Liisan kuolemaa.
Anna Kts. erillinen selvitys
Maria Main. kotona v. 1705–10

Paavo Hurri, isäntänä 1693–1703
Antin pojasta Paavosta tulee Hurrin seuraava isäntä vuosien 1693–94 välillä, jolloin hän oli noin 20-vuotias (mainitaan ensimmäisen kerran veroluetteloissa nimeltä vuonna 1691.) Kuten tiedämme, suuri Pohjan sota ahmi suunnattomaan ihmismyllyynsä hirveät määrät uhreja, samalla kun sotarasitus kävi talollisille raskaaksi. Näin myös kävi Paavo Hurrille. Vuonna 1703 Hurrin talon ahdinko oli ilmeisesti kasvanut niin suureksi, että Paavo ratkaisi sen värväytymällä itse sotilaaksi ja jätti talonpidon siskonsa Annan ja hänen kihlattunsa Heikki Matinpojan harteille. Tämän jälkeen emme tiedä Paavon vaiheista tarkasti. Kuolleena hänet kyllä mainitaan jo ennen vuotta 1710, eli oletettavasti hän on kuollut sotaretkellä.

Isonkyrön käräjät 6.–7.8.1703, s.505:
Heikki Matinpoika Yryselästä ilmoitti olevansa kihloissa Paavo Hurrin sisaren kanssa. Kun mainittu (Paavo) Hurri on viime kesänä mennyt sotamieheksi, jättäen talonsa edellä mainitulle sisarelleen Anna Antintyttärelle, anoi kantaja sen vuoksi, että talossa suoritettaisiin arvio- ja inventointitoimitus lain asiaan kuuluvien pykälien mukaisesti--. (Käännös: Leijo Keto)

Hurrin vävyn Heikki Matinp. perhe
Kuten Paavo Hurrin elämäntarinan vaiheista kävi ilmi, oli Heikki Matinpoika hänen siskonsa puoliso ja siten Hurrin vävy. Heikin ja Annan avioliitto muodostui kuitenkin perin lyhyeksi, sillä Annan mainitaan haudatun vuoden 1709 joulukuussa. Avioliitosta syntyi ainakin kaksi lasta, joista toinen kuoli vuonna 1709, ½ vuotta ennen äitiään. Sen sijaan Heikin ja Annan ensimmäinen lapsi, poika Juho jäi henkiin. Annan kuoltua Heikki avioituu uudelleen Ritaalan kylän Kauppilan tyttären Susanna Matintyttären kanssa. Heille syntyy ainakin kaksi lasta, mutta ne kuolevat pienokaisina. Napuen taistelun alla talossa siis asui alun perin Hurrin vävy Heikki, hänen toinen vaimonsa Susanna Kauppila ja Heikin ja Annan avioliitosta syntynyt 10-vuotias poika Juho.

Heikki Matinpojan syntymäpaikka ei ole selvinnyt. Mahdollisesti hän oli vähäkyröläinen, tai sitten Hurrin sukua oli levinnyt Vähäänkyröön. Isonvihan jälkeen nimittäin Hurrin talo käytti useammankin kerran kummeina vähäkyröläisiä, mm. Kuuttilan kylän Rahikan leskeä Maria Matintytärtä, joka siis sopisi patronyyminsä puolesta Heikin siskoksi. Rahikan lisäksi Trontilan kylän Nikkolan talon väki ilmeisesti oli myös jollakin tapaa Hurrin sukua.

Anna Antintytär Hurri
k. 1709, haudattu 2. adventtisunnuntaina.
pso
Heikki Matinpoika isäntä 1704–13
Lapsia:
Juho s. 1704

NN k. 1709, haudattu 3. sunnuntaina pääsiäisen jälkeen
pso II
Susanna Matintytär Kauppila Isokyrö Ritaala
Lapsia:
NN k. 1711, haudattu 11. Kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina
NN k. 1712, haudattu 5. Kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina
Heikin ja Susanna avioliitosta ei tiedetä jääneen eloon lapsia.

Napuen taistelun kynnyksellä Hurrin talonväki siis koostui perin vähäisestä asukasmäärästä. Isäntä Heikki Matinpojasta, hänen vaimostaan Susanna Matintytär Kauppilasta ja Heikin ensimmäisestä avioliitosta syntyneestä pojasta. Näistä kolmesta henkilöstä Heikki Matinpojan elämäntaival katkeaa ja Hurriin jää vain hänen poikansa äitipuolensa kanssa.

Sivupolku vanhaan Ruoveden pitäjään, Kolkanlahden Salmin taloon
Nykyisin Vilppulan pitäjään kuuluvan, entisen Pohjaslahden eli Matalasalmen kylän (nyk. Tuuhoskylä) Tuuhosen talon oli perustanut Juho Heilanen (e.Heilinen) Lempäälän Mottisen talon entiselle erämaa-alueelle vuonna 1568. Talon isäntänä mainitaan Jaakko Tuuhonen v. 1625–33, mutta hänen suhdettaan edelliseen isäntään ei tiedetä. Jaakolla oli poika Yrjänä, joka isännöi Tuuhosta v. 1634–39, puoliso Kirsti Ollintytär. Yrjänä muuttaa Kolkinlahden Salmen talon isännäksi ja kotitaloon jää isännäksi hänen veljensä Martti.

Salmen talo oli perustettu vuonna 1564 myös lempääläisten erämaa-alueelle, ja sen ensimmäinen isäntänä mainitaan Matti Hahkalainen Tarjanteelta.

Salmen taloa Yrjänä Jaakonpoika Tuuhonen isännöi vuodet 1646–61 ja häntä seuraa isäntänä poika Matti, joka isännöi Salmea v. 1662–88. Viimeinen isännyysvuosi on samalla hänen kuolinvuotensa. Matin vaimo oli nimeltään Marketta. Matin jälkeen talon isännöintiä jatkaa hänen poikansa Olli.[6)]

Sukupolvikaavio:
I **Jaakko Tuuhonen**
Tuuhosen isäntä v. 1625–33
II **Yrjänä Jaakonpoika**
Tuuhosen isäntä v. 1634–39
Salmin isäntä v. 1646–61
III **Matti Yrjänänpoika**
Salmin isäntä v. 1662–88

Ruoveden Salmista Isonkyrön Knaapiin
Joskus isonvihan synkkinä päivinä Matti Salmin viisikymppinen poika, Yrjänä Matinpoika pakkaa vähäisen omaisuutensa ja lähtee perheineen vaeltamaan Kyrönmaalle, jonne alueelta oli muuttunut jo paljon muitakin maannälkäisiä miehiä, naisia ja kokonaisia perheitä. Yrjänä Matinpojan muuttomatka suuntautui lopuksi Isoonkyröön ja täällä Ventälän kylän Knaapin taloon. Knaapin talo oli kärsinyt pahoin isonvihan aikana. Tilan päärakennukset olivat palaneet ja tila pahoin rappiolla.[7)] Muuton tarkkaa ajankohtaa emme tiedä, mutta se on tapahtunut ennen vuotta 1718. Isonvihan aikana ilmeni myös valitettavasti ikäviä piirteitä, valtaapitäviä lahjottiin omaneduntavoittelussa. Tällaisin menetelmin Matti Erkinpoika -niminen mies hankki laamanni Schmiedefeldtiltä luvan karkottaa Yrjänä Matinpoika viljelemältään Knaapin tilalta.[8)] Asia puitiin rauhan saavuttua käräjillä, mutta Yrjänä Matinpoika oli tyhmyyksissään allekirjoittanut asiasta kirjallisen sopimuksen, jonka julkitulon vuoksi Yrjänä valitus katsottiin aiheettomaksi. Yrjänä Matinpoika joutui siis etsimään perheelleen uuden asuinpaikan.

Knaapista Hurriin
Kuten jo edellä on käynyt ilmi, Hurrissa asuivat Heikki Hurrin poika ja hänen äitipuolensa. Asiat olivat siis perin huonolla tolalla. Kun poika Juho oli syntynyt vuonna 1704, hän oli alaikäinen koko isonvihan ajan. Tässä vaiheessa Ruovedeltä Kyröön saapunut Yrjänä Salmi astui mukaan kuvioihin. Yrjänä Salmen perheessä oli kaksi tytärtä. Hänen oma tyttärensä Susanna ja tytärpuolensa Kirsti, Yrjänän vaimon Maria Simunantyttären ensimmäisestä avioliitosta.

Kun Heikki Hurrin viimeisellä vaimolla Susanna Kauppilalla ei ollut osaa eikä arpaa Hurrin talon omistukseen, tarjosi Yrjänä Salmi todennäköisesti hurrilaisille sopimusta. Hänen silloin vain 10-vuotias tyttärensä Susanna avioituisi edesmenneen Heikki Hurrin pojan kanssa, kun lapset saavuttaisivat täysiikäisyyden. Väliajan Yrjänä lupaa hoitaa taloa parhaan kykynsä mukaan. Näin Yrjänä saisi itselleen vakituisen asuinpaikan ja hänen perheensä työpanoksen avulla Hurrin talon maat tulisi hoidettua.

Edellä esitelty sopimus toteutui ja vuoden 1719 Ryssänmanttaaliluettelosta tapaamme Hurrin isäntänä Yrjänän ja vuonna 1721 toteutui hänen tyttärensä Susanna ja Juho Hurrin avioliitto.

Yrjänä Salmin perhe:
Yrjänä Matinpoika s.1662 k.11.1.1734
pso
Maria Simunantytär
lapsia:
Susanna s.1708, pso Juho Hurri
tytärpuoli:
Kirsti Eliaantytär, muuttaa Vähäänkyröön vuonna 1736, ei muuta tietoa.

Yrjänä Matinpojan suhde Hurrin talonväkeen tulee ilmi vuoden 1721 käräjillä:

Isonkyrön käräjät 1721, s. 237
Yrjänä Matinpoika (Hurri) Yryselästä vaati vävynsä Juho Heikinpojalta puolesta tämän enon edesmenneen Paavo Antinpojan jäljellä olevia sotilasmaksuja leskivaimo Maria Jaakontyttäreltä Laurolasta.
Kun asian käsittelyssä kävi ilmi, että sotamies itse oli kuollut ja hänen jälkeensä hänen lapsensa ja lopuksi vielä hänen leskensä Liisa Pietarintytär (Ikola), ei istuva oikeus voinut myöntää sotamiehen palkkaa koskevaa perimysoikeutta Paavali Antinpojan sukulaisille, koska se olisi ollut vastoin Perimyskaaren 1. ja 2. luvun määräyksiä.
Käännös Leijo Keto
(Koska Paavo Hurri oli kuollut ensimmäisenä, olivat hänen perijöitään hänen vaimonsa ja lapsensa. Lastenkin kuoltua siirtyi heidän perintöosastaan osa heidän äidilleen ja äidin kuoltua viimeisenä siirtyi hänen perintöosastaan osa hänen sukulaisilleen, ei Hurrin suvulle. Paavon vaimo Liisa kuoli vuonna 1710. Artikkelin kirjoittajan huomautus.)

Sukupolvien ketju Jussi Sepposesta Juho Hurriin:
Jussi Pietarinpoika pso Elli
Perttu Jussinpoika
Matti Pertunpoika
pso Marketta Tuomaantytär
Heikki Matinpoika
Antti Heikinpoika
pso Mallu Simunantytär
Anna Antintytär
pso Heikki Matinpoika
Juho Heikinpoika
pso Susanna Yrjänäntytär

Juho Hurrin perhe:
Juho Heikinpoika s.1704 k. 09.02.1748 Pso, vih. 19.11.1721
Susanna Yrjänäntr s.1708 k. 20.01.1787 Yrjänä Salmen tytär.
Lapsia:

Jaakko	s. 28.03.1725 Yli-Hurri
Heikki	s. 12.01.1727 k. lapsena
Juho	s. 28.03.1728 Ala-Hurri
Maria	s. 15.01.1731 Er. selvitys
Anna	s. 14.12.1732 k. 20.12.1732
Iisakki	s. 03.04.1740 k. 30.06.1748
Matti	s. 24.03.1744 k. 09.07.1748

Juhon pojat Jaakko ja Juho jakavat talon kahdeksi myöhemmin. Jaakosta tulee Yli-Hurrin isäntä ja hän avioituu kolmasti. Ensimmäiset kaksi vaimoa on aivan Kyrönjoen toiselta puolelta Kylkkälästä: Liisa Mikintytär Tarkkanen ja Liisa Juhontytär Eero. Ensimmäisestä aviosta syntyy yksi lapsi, joka kuolee 6-vuotiaana, mutta toisesta aviosta ei ehdi syntyä ainoatakaan lasta. Jaakko avioituu kolmannen kerran, nyt Susanna Juhontytär Ylkäsen (1731) kanssa, ja tästä aviosta on lapsia. Mm. artikkelin kirjoittaja polveutuu heidän jälkeläisestään.

Juho Juhonpoika Hissasta tulee Ala-Hissan isäntä ja hän avioituu veli Jaakon toisen vaimon Liisa Eeron sisaren Marian kanssa. Tästä aviosta on runsaasti jälkeläisiä. Erikseen kannattaa mainita heidän vanhin tyttärensä Liisa ja hänen puolisonsa.

Juho Hurrin tytär Liisa saa aviottoman lapsen vuonna 1779, joka luonnollisesti heikentää ratkaisevasti hänen mahdollisuuksiaan avioitua talon emännäksi. Joskus 1780-luvun ensimmäisinä vuosina hänen puolisokseen ilmaantuu Vaasasta Jaakko Nyberg -niminen mies. Erikoista Jaakossa oli se, että hän oli ammatiltaan pyöveli. Pariskunta asui Hurrin talon mailla ja muistona Jaakosta erästä peltoaluetta kutsutaan vieläkin *Peevelinvainioksi*. Pyövelin ammatti jatkui suvussa vielä seuraavassakin sukupolvessa: työn jatkaja oli Jaakko ja Liisa Nybergin tyttären Susannan aviopuoliso, joka suoritti viimeisen teloituksen Isossakyrössä.

Peräseinäjokelaiset Hurrissa

Juho Heikinpoika Hurrin kuollessa helmikussa 1748 avioituu hänen leskensä Susanna vielä toistamiseen ilmajokelaisen Abrami Heikinpojan kanssa, jonka syntymäajaksi mainitaan rippikirjassa 1721. Tältä vuodelta ei kuitenkaan löydy ketään sopivaa. Sen sijaan Peräseinäjoen Viitalassa syntyy Heikki Erkinpoika ja Anna Simunantytär Viitalalle samanniminen poika 6.8.1723. Kun Viitalan Abrami näyttää jäävän eloon ja poistuu talosta vuoden 1745 jälkeen, on selvää, että kysymyksessä on yksi ja sama henkilö. Abrami ja Susanna avioituvat 6.1.1751, he eivät saa lapsia, mutta Aabraham toimii jonkin aikaa Hurrin isäntänä. Hurrin talossa sattuu lisäksi mielenkiintoinen tapaus. Susannan tytär Maria avioituu 9.10.1758 Juho Heikinpoika-nimisen miehen kanssa, joka vihittyjenluettelon mukaan on myös kotoisin Peräseinäjoelta. Tarkemmassa tutkimuksessa käy ilmi, että Juho on Abrami Viitalan veli. Veljekset avioituvat siten äidin ja tyttären kanssa.

Maria ja hän puolisonsa Juho Heikinpoika (Viitala) asuvat Hurrissa noin vuoteen 1765, jonka jälkeen he muuttavat Vähänkyrön Nikkolaan. Pariskunnan myöhempiä vaiheita ei ole tutkittu. Marian ja Juhon tytär Regina (s. 24.9.1762) muuttaa Vähästäkyröstä myöhemmin Hurriin isoäitinsä luo ja jatkaa sieltä matkaa Lehmäjoen Sepänmaahan, jossa avioituu varasotilas Simuna Erkinpojan kanssa. Tämänkään pariskunnan myöhempiä vaiheita ei ole tutkittu. Näinkin vajavaisen tutkimuksen perusteella näyttää kuitenkin siltä, että Mariankin kautta suku leviää.

Vaikka Abrami Viitala ei jätäkään jälkeläisiä, on hän kuitenkin sukututkimuksen kannalta maininnan arvoinen henkilö. Hänen aktiivisuutensa ansiosta Susanna Yrjänäntyttären ruoveteläisjuuret kävivät ilmi. Abrami nimittäin haki vaimonsa perintöjä Salmesta.[11)]

Lähdeaineisto:

1) Vuoden 1558 veroluettelo *"Elin Smedz"*, ES 819
2) Joka kodin suuri nimikirja, Kustannusosakeyhtiö Otava 1996
3) Ison- ja Vähänkyrön käräjät 2.3.1652, (s.340): Jaakko Tuomaanpoika (Hurri?) Yryselästä on haastanut Heikki Knuutinpojan, joka nyt omistaa hänen appensa Knut Matinpojan talon haluten ottaa talon ja maksaa velan. Nimetään sovittelijat. (Pauli Kukon arkisto)
4) Isonkyrön käräjät 1721, s.237
5) Isonkyrön käräjät 1673, s.167 (Es 2079)
6) Matti J. Kankaanpää: Vanhan Ruoveden historia I:2 Liiteosa: Talonhaltijat
7) Etelä-Pohjanmaan historia IV, sivut 202 ja 207.
8) Etelä-Pohjanmaan historia IV, s.163. Kirjassa Luukko mainitsee talon nimeksi Kauppila, joka on tulkintavirhe. Kauppilan ja Knaapilan kirjoitusasut ovat tämän ajan tekstissä verrattain samannäköisiä, samoin kirjoitusasut (Kaupila, Knapila). Asia varmistuu Isonkyrön käräjillä vuonna 1721, s.237:
Yrjänä Matinpoika (Hurri) Yryselästä ilmoitti, että Ventälästä kotoisin oleva Matti Erkinpoika oli keväällä v.1718 onnistunut saamaan silloiselta laamanni Schmiedefeldtilta luvan karkottaa hänet viljelemältään Knaapin tilalta ilman edelläkäypää laillista irtisanomisaikaa. Tämän johdosta hän vaatii vastaajalta korvausta vuoden sadosta.
Matti Erkinpoika esitti oikeudelle asianosaisten kesken toukokuussa 1. p:nä v. 1718 laaditun sopimuksen, jonka vahvistajana oli läsnä ollut Johan Hartzelius. Sopimuksen mukaan kantaja sitoutuu heti luopumaan Knaapilan tilasta, jonka korvauksena Matti Erkinpoika antaa 25 kappaa rukiita kylvösiemeneksi ja sen lisäksi kantaja saa kylvää 1718 tilan maille 6 kapan kylvöksen. Kun Yrjänä Matinpoika (Hurri) tunnustaa sopimuksessa mainitut ehdot täytetyksi, mitätöidään tässä asiassa tekemä valitus.
Käännös Leijo Keto
9) Isonkyrön käräjät 1673, s.179: *Laihian Lyyskilänkylän Matti Klemetinpoika oli nostanut kanteen vaimovainajansa Aune Matintyttären puolesta Yryselän kylässä olevaa Simuna Heikinpoikaa vastaan heidän Matti Pertunpojalta ja tämän vaimolta Marketta Tuomaantyttäreltä saamansa yhteistä perintöä koskevassa asiassa. Vastoin 4. marraskuuta v. 1667 annettua laillista tuomiota ja perintökaaren 15. lukua, jätetään kanne yhteisestä perinnöstä käsittelemättä merkityksettömänä, koska se on jo kauan tätä ennen langennut, niin kuin mainittu kihlakunnanoikeuden tuomio v:lta 1667 mainitsee.* (Leijo Keto)
10) A. Alapotin arkisto
11) Matti J. Kankaanpään arkisto

Käräjäpöytäkirjoihin tehdyt talonimilisäykset artikkelin kirjoittajan.

Hahne–Hane–Haani; Bergslagenista Orisbergiin ja maakuntaan

Jaakko Aho

Penni Airas on Juuret-julkaisussa 1/2003 käsitellyt yhtä sukunsa taustaa, Orisbergistä Suupohjaan tullutta esi-isäänsä.

Nämä valloonisepät liittyvät hyvin voimakkaasti Etelä-Pohjanmaan uudisrakentamiseen ja uusien sukupolvien kasvattamiseen isonvihan jälkeisessä maakunnassamme.

Rauta ja kupari olivat Ruotsin suurvaltaaseman perustaa. Suuret sodat söivät miehiä, mutta ennen kaikkea rautaa. Metallit olivat myös muutenkin valtiotalouden perustaa. Vuoriteollisuutta pyrittiin kehittämään voimakkaasti, ja sen asema valtakunnassa oli etuoikeutettu. Aiemmin alkeellisilla menetelmillä tuotettu malmi ei tuonut tällä alueella kehitysmahdollisuuksia.

Nouseva suurvalta vaati toisenlaista otetta.

Kuten Penni Airaskin toteaa, Belgian Liegen alue oli uuden ajan alussa Euroopan tärkeä päätuottaja. Siellä oli tuon ajan ” korkeateknologia”. Sieltä värvättiin uusi ammattiväki Ruotsin malmialueille. Toiminnan johdossa oli antverpeniläinen kauppias Louis de Geer. Häntä pidetään Ruotsin teollisuuden luojana. Valtakuntaan muutti lähinnä Liegen alueelta suuri ammattisiirtokunta. Bergslagen ja Roslagen kehittyivät valloonirukkialueiksi.

Maa kohosi raudan merkittäväksi tuottajaksi. Valloonirauda laatu oli ylivoimaista ja sen vientihinta korkea.
Ruotsin teollisuuden lippulaivan Boforssin lähtökohta on Karlskogan ja Örebron alueen koskissa. Siellä on myös yhden aikanaan eteläpohjalaistuvan suvun lähtökohta. Penni Airas kertoo esityksessään omasta sukuhaarastaan Orisbergistä Suupohjaan. Myös minun sukuni ”valloonilähtökohta” on samassa perheessä!

Boforssin (Kortfors) ruukeilla seppämestareina 1600-luvulla rautaa paukuttivat hahneseppien veljes- ja serkussarjat. Heistä yksi oli Claes Andersson Hahne, syntynyt Kortforssissa v.1670. Yksi hänen pojistaan muutti Suomen puolelle Orisbergiin vuosien 1745-46 kuluessa. Viimeistään kuitenkin kevättalvella 1747. Näin arvelen sen perusteella, että nuorin hänen pojistaan, Olof, on syntynyt Orisbergissä 19.5.1747.

Orisberg
Isonvihan jälkeen maakunta oli parin vuosikymmenen ajan rampa ja lähes toimintakyvytön. Sodan jälkeinen venäläishallinto ei liiemmin pyrkinyt nostamaan maakunnan talouselämää. Samoin pikkuvihan jälkeen venäläishallinto vallitsi joitain vuosia maakuntaa. Vasta näiden aikojen jälkeen olojen alkaessa suhteellisesti vakiintua kruunu kykeni ryhtymään maakunnassa pitkäjänteisiin toimenpiteisiin 1740-luvun loppupuoliskolla.

Ruukkitoiminta Orisbergissä ja Kimossa oli aloitettu jo 1600-luvulla. Sodan jälkeen ne olivat käytännöllisesti katsoen autioituneet. Venäläinen oli tarkoituksellisesti tuhonnut padot, pajat ja asumukset. Ammattiväki oli hajonnut - käsitykseni mukaan ainakin osa oli viety rakentamaan Pietaria. 1740-luvun loppupuoliskolla alkoi ruukkien uudelleen varustaminen ja käyttöönotto määrätietoisesti. Täällä ei kuitenkaan ollut kelvollista malmia. Mikä oli perusta toiminnalle?

Maakunnan etu oli metsät. Puuhiili, sysi, oli toiminnan välttämättömyys. Malmi tuotiin Ruotsin puolelta,Tukholman saaristosta ja saariston edustalta, kuten Kökarista. Oravaisiin, meren rannalle oli perustettu sulatto, masuuni, johon malmi tuotiin laivoilla. Oravaisista rautavalanteet kuljetettiin hevospelein taottavaksi ruukeille. Esimerkiksi Orisbergin ruukinteistä Matti Lehtiö on ”Seppä syntyessään”- esityksessään tehnyt selvityksen.

Tässä on todettava, että sysien saannin lisäksi tällainen toiminta on perustunut riittävään ja halpaan työvoimaan. Kun malmi oli tuotava muualta ja tuotteiden markkinat olivat samoin kaukana muualla, on työvoimakustannusten täytynyt olla lähes nimelliset aputyövoiman osalta. Ilmeisesti myös sysien saannin riittävyys on ollut tärkeä tekijä.

Talot ruukkien läheisyydessä olivatkin ainaisessa vaarassa joutua ruukin omistukseen metsiensä osilta. Ruukeilla oli jopa oikeus vaatia lunastusta metsävarojensa turvaamiseksi. Tällaisiin käräjiin ruukkien lähitalonpoikien oli varauduttava.

Ruotsalaisia seppiä maakuntaan siis tuli vuosien 1745-47 kuluessa. Yksi tulijoista oli seppämestari Elias Claesson Hahne Kortforssista.

Hänen perheensä Orisbergissa oli:
Elias Claesson Hahne
s.18.03.1711 Kortforssissa
Margareta Olofsdotter
s.00.00.1715 Karlskogassa

Claes	s.26.07.1735	Karlskogassa
Brita	s.04.10.1740	”
Anders	s.00.00.1741	”
Elias	s.08.12.1744	”
Olof	s.19.05.1747	Orisbergissä
Margareta	s.18.11.1749	”

Nuori perhe oli tullut tuntemattomaan. Mikä sai nuoret sepät perheineen lähtemään tällaiseen seikkailuun? Yksi syy tietenkin on ollut luontainen pyrkimys ja parempaan inhimillisen toiveliaisuuden varassa. Pakkosiirrosta tuskin oli kysymys. Seppiä kannustettiin tällaiseen myöntämällä muuttokustannuksia ja ylimääräisiä palkkaetuja, takuita jatkuvasta työstä. Samoin asumukset ja mahdollisuudet karjanpitoon ja maahan olivat houkuttimina.

Aluksi elämä kuitenkin ja tietenkin oli köyhää ja kovaa. Olojen rakennuttua tilanne muuttui. Seppämestarin talouteen tuli kuulumaan apuseppiä, oppipoikia, sysirenkiä, renkejä ja piikoja. Seppä hallitsi pajaansa, sepän emäntä talonpitoa.

Seppien velvollisuuksiin kuului tulevien seppien ja ruukin muun ammattiväen koulutus. Tämä tietenkin korosti sepän asemaa. Sepät koulutettiin seppien pojista, muu apuväki yleensä ympäristön väestä.

Ruotsista tulleet seppäsuvut olivatkin 1800-luvun lopulle asti ruukkien ammattiväen ydin. Kaiken kaikkiaan ruukkien vaikutus ympäristöönsä ja arvatenkin eteläpohjalaiseen ajatteluunkin on ollut merkittävä. Ruukit levittivät ympäristöönsä uusia mannermaisia tapoja, uusia työtapoja. Uudet työkalut tulivat tutuiksi ja käyttöön. Myös henkiseen sivistykseen ruukeilla on ollut

suuri merkitys – ruukeissa kiinnitettiin huomiota siveelliseen kasvatukseen ja yleensä koulutukseen. Käsitykseni mukaan Kimon ruukki oli yksi herännäisyyteen ”körttiläisyyteen” voimakkaasti vaikuttanut yhteisö.

Seuraavissa polvissa jälkeläisiä avioitui maakuntaan. Erityisesti Kyrönmaassa ja Lapuanjokivarressa näiden vaikutus sukuihin on ilmeisen suuri. Toki ruukinväki alkuaikoina pyrki elämään oman väen kesken mahdollisimman paljon. Voi todeta, että tämä väki oli hyvinkin elinvoimaista ja lisääntymiskykyistä. Tästä esimerkkinä mielestäni on tuo ”oma” ensimmäinen hahneperheeni.

Elias Claessonilla ja Margaretalla oli nuo kuusi lasta. Seuraavassa polvessa heillä lastenlapsia oli jo yli neljäkymmentä. Seuraavassa polvessa, siis lastenlastenlapsia, oli lähes sata. Jo tällaisen ”verentuomien” joukon sulautuminen muuhun väestöön on tuonut eteläpohjalaiseen verenperintöön uutta tarmokkuutta ja taipumusta – eikä kai vähiten ulkonäköä.

Seuraavassa keskityn yhden haaran hahne-esivanhempieni vaiheisiin seuraavissa sukupolvissa ja sen sulautumiseen eteläpohjalaiseen kasvumaahan.

Kimo

Kimon ruukki kehitettiin nopeasti yhdeksi koko valtakunnankin mittasuhteissa merkittäväksi kankiraudan tuottajaksi. Tuohon aikaan ei vallinnut elinkeinovapautta. Kruunu määräsi taontamäärät. Etelä- Pohjanmaan tukemiseksi Kimon ruukille siirrettiin Ruotsin puolen ruukeilta taontakiintiöitä. Kimosta kehittyi samalla myös eri taoksien merkittävä tuottaja.

Elias Claessonin pojista nuori Elias muutti v.1765 sepäksi Kimon ruukille. Elias oli avioitunut edellisenä vuotena Kimon seppämestarin Johan Paquesson Brunin tyttären Margaretan kanssa. Margareta kuoli ensimmäisen lapsensa synnytykseen v.1769. Toisen avioliittonsa Elias solmi Vöyrillä Gräggin Annan kanssa 27.2.1772.

Elias Eliass. ja Gräggin Annan perhe:

Elias	08.12.1744-16.01.1801
Anna	02.09.1749-25.01.1834
Olof	s.10.12.1773
Gustaf Anders	s.21.12.1775
Anna Greta	s.26.10.1779
Elias	s.12.06.1786
Brita Caisa	s.12.02.1791

Eliaksen pojista Olof avioitui Kimon ruukin suutarimestari Hindrich Frimanin ja hänen vaimonsa Dorothea Wessmanin tyttären Magdalenan kanssa v.1795. Tässä ollaan siis minun suvussani tässä hahnepolvessa.

Olofin perhe Kimossa:

Olof	10.12.1773-16.06.1836
Magdalena	17.07.1761-24.06.1835
Elias	s.21.08.1797
Anna Greta	s.00.00.1800
Britha Gustava	s 26.05.1805

Olofin ja Magdalenan ikäero on huomattava. Selitys lienee se, että ruukinsuvut pyrkivät avioitumaan ensisijaisesti keskenään. Oli kyse tarkoituksenmukaisuudesta, käytännön tarpeista. Sepän tulevan puolison oli hyvä olla koulutettu sepän emännäksi.

Britha ja Henrik – Kimosta Seinäjoen Niemistöön

Kimon ruukin nuoremmaksi bokhollariksi tulee keväällä 1827 nuori Henrik Juhonpoika Wegelius – Kimossa nimi lyhenee nimeksi Wegell. Henrik on syntynyt Ilmajoen Lauroselassa tammikuun 8. päivänä 1803.

Henrikin äiti on Lauroselan tytär Maria Efraimintytär, isä Juha Heikinpoika Seinäjoen Yli-Joupista. Juho Heikinpojan suku on Peltoniemestä ja Hallilasta. Pariskunta asui vävyn ja tyttären tapaan Lauroselan torppareina, kunnes päätyivät Seinäjoen Niemistön isäntäväeksi. Tästä tarkemmin jäljempänä.

Nuori Henrik Juhonpoika lähetetään serkkunsa Gabriel (Kaappoo) Lauroselan kanssa Vaasan triviaalikouluun opintielle. Pojat kirjoitetaan triviaalikoulun matrikkeliin syyskuun 2. päivänä 1817 - Henrik nimellä Wegelius, järjestysnumerolla 2235, ja Kaappoo nimellä Laure’n, järjestysnumerolla 2236. Tässä oiva esimerkki sukunimihistoriasta.

Henrikin koulutie kestää nelisen vuotta. Koulun jälkeen Henrik on pestattu Kimon ruukille nuoremmaksi bokhollariksi, aluksi ilmeisesti masuunin asioihin. Britha Gustava on tänä aikana kehittynyt nuoreksi, ja mielelläni ajattelen, sieväksi mamselliksi. Ruukin ammattiväki oli itsetietoista ja itseään sivistänyttä väkeä. Ruukin koulussa Britha oli saaanut sen ajan mittapuun mukaan henrikintasoisen sivistyksen. Tämä ilmenee rippikirjamerkinnöistä.

Nuori bokhollari ei kauan Kimon raitilla vapaana kulkenut. Britha ja Henrik vihitään 19.10.1828. Ensimmäinen lapsi Maria Sofia syntyy 20.12.1828. Tässä on toimittu ajan tavan mukaan. Voi ajatella, että Henrik oli katsonut Brithan jo triviaalikoulun aikoina ja päin vastoin. Samaan aikaan Henrikin kanssa triviaalikoulussa oli ruukin poikia, joihinkin Henrikillä oli äitinsä kautta sukulaissuhteitakin. (Reinit-Reiniukset). Ajattelen, että Henrik koulusta käsin oli oleskellut Kimossa aikaisemminkin. Samoin oletan, että pestautuminen ruukille perustui hänen osaltaan ko. sukulaissuhteisiin. Kimossa oloajan Britha ja Henrik asuivat Thorssissa.

Karstulan Wahanka

Joukko pietarsaarelaisia kauppiaita oli hankkinut Karstulan Wahangalta joukon tiloja. Tarkoitus oli aloittaa sahaustoiminta ennen hyödyntämättömissä metsissä. Henrik siirtyi hankkeen johtoon Wahangalle. Sinne perhe muutti kesällä 1835. Tämä vaihe Henrikin ja Brithan elämässä jäi kuitenkin lyhyeksi ja väliaikaiseksi. Tapahtumat Seinäjoen Niemistössä muuttivat heidän elämänsä aivan uusille urille.

Seinäjoen Niemistö

Niemistöä tuolloin asuivat Henrikin vanhemmat ja hänen kaksi nuorinta sisartaan miehineen. Isäntä-renkinä ollut vävy Iisakki Juhonpoika Mantila surmaa appensa – Henrikin isän – 24.5.1836. Maakunnassa elettiin tuolloin rajuja ja hillittömiä aikoja. Erimielisyydet ratkaistiin usein näin. Tästä vävy tietenkin sai linnatuomion ja talo jäi vaille kykenevää isäntää. Henrik muutti tässä tilanteessa Seinäjoelle Niemistön talon isännäksi, Niemistöksi.

Perhe asettui aluksi Kuokkajärvelle - Niemistön yhteen sivutaloon. Kuokkajärvi nimenä näkyy vieläkin kartoissa. Tuolloin se oli ilmeisesti tulvienkin jälkeen veden alle pysyväksi jäänyt kuroutuma Kyrönjoesta Munakan puolella.

Niemistössä Henrikin ja Brithan perhe vanhempien lisäksi on:

Maria Sofia	s.20.12.1828	Oravaisissa
Ernst Henrik	s.06.10.1832	”
Salomon	s.23.12.1834	
Emma Gustava	s.03.06.1837	Niemistö
Johanna Matilda	s.12.03.1840	”

Henrikin toiminta Seinäjoella on hyvin vahvaa, hän toimii luottamustehtävissä ja on monessa alueensa toimimies koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella. Henrikin elämä Niemistössä päättyy valitetavan aikaisin. Hän kuolee 10.2.1844.

Henrikin äiti, vanhaemäntä Maria Efraimintytär kuoli v.1849. Tämän jälkeen talo ja elämä jäi Brithan varaan. Ruukin maailmassa kasvanut ja sen elämännäkemyksen saanut mamselli oli nyt eteläpohjalaisen talonpoikaistalon ohjaksissa. Rippikirja ym. merkintöjen perusteella arvioiden hänestä sukeutui tässä asemassa todellinen Niemistön ”armo”. Talo vaurastui edelleen ja lapset avioituivat seudun taloihin. Lapsista Emma Gustava palasi äitinsä suvun säätyyn avioitumalla Östermyran sepän August Lindgrenin kanssa. Muut lapsista jatkoivat sukuaan, pojat jakaen Niemistöä ja tyttäret emäntinä alueen kantataloissa.

Minun esiäitini Niemistössä on Henrikin ja Brithan nuorin Johanna Matilda. Hän avioitui naapurin pojan Heikki Heikinpoika Katilan kanssa. Pariskunnalle hankittiin Ylistaron Hirvilammilta tila. Nimeksi tuli luonnollisesti Hirvilammi. Sieltä äitini isä löysi emännäkseen isoäitini Helvi Heikintytär Asun os. Hirvilammi.

Tässä lyhykäisesti polku Kortforssista Orisbergin, Kimon, Seinäjoen kautta Ylistaroon ja meidän aikaamme. Yksi eteläpohjalainen sukutarina yksistä ihmisistä. Näiden ihmisten vaiheet omalta osaltaan kuvaavat maakunnan vaiheita ja verenperinnön rakentumista. Sellaisenaan ei mitenkään ainutlaatuinen - vaan maakunnassa hyvin tavanomainen - mutta kuitenkin erilaisensa.

Minua kiinnostaakin aivan erityisesti väestön kehitys maakunnassa isonvihan jälkeen. Käsitykseni onkin, että veri vaihtui hyvin voimakkaasti tavalla, josta tarinani on yksi konkreettinen esimerkki. Tavanomaisen sukututkimuksen rinnalla yksi tarkastelun lähtökohta voisikin olla tällainen lähestymistapa työnimikkeellä ”keitäs me eteläpohjalaiset olemme, kveenejäkö, hämäläisiäkö, ruotsalaisiako, ryssiäkö, mustalaisiako” jne ? Kaiketi kaikkea tätä. Joka tapauksessa mielenkiintoista väkeä, joista mm. Antti Tuuri jossain haastattelussaan totesi, että eteläpohjalaisten tempauksiksi voi kirjoittaa mitä vain - kyllä muut uskovat, että kyllä ne niin voivat käyttäytyä!

Kaarle Frestadiuksen toinen uudisasutus Alavudella

Jouko Niemelä

Vuoden 2002 toisessa Juuret-lehdessä oli artikkeli Kaarle Frestadiuksen uudisasutuksesta Sulkavankylän Koskimäessä. Kangasalalaisen räätälin pojan Kaarle Frestadiuksen uudisasutus ei jäänyt Koskimäen talon perustamiseen, vaan hän perusti Jokelan kruununuudistilan Alavuden Jokivarrelle, joka kuuluu Alavudenkylän maakirjakylään. Jokelan nimi lienee tullut kylän läpi virtaavasta Lapuanjoen yläjuoksun muodostamasta Pahajoesta. [1)]

Maaherra antoi Kaarlelle Jokelan uudistilan perustamisluvan 24.2.1798, jolloin asutustoiminta Alavudella oli kiivaimmillaan. Jokelasta tuli 1/8 manttaalin kruununtila, johon Kaarle ei itse muuttanut, olihan hän isäntänä Koskimäessä, vaan antoi talon tyttärensä Helenan ja hänen puolisonsa Ananiaksen asuttavaksi. Helenan perhe ei viipynyt Jokelassa kuin vuoteen 1800, jolloin se muutti Kurikkaan, josta Ananias oli kotoisin.[1) 2)]

Helena oli Kaarle Frestadiuksen toiseksi vanhin lapsi, joka oli syntynyt v.1777 Kangasalalla. Helenan ollessa piikana Jalasjärven Lammin talossa hän jo avioliittoikään ehtineenä vuonna 1797 avioitui Lammin rengin Ananias Salomonpojan kanssa.[3)]

Loppuelämänsä Ananias ja Helena asuivat Kurikassa Latva-Kakkurin maalla. Ensin Ananias oli renkinä, sitten itsellisenä ja lopulta torpparina.[4)]

Helena Frestadiuksen perhetaulu [5)]:
Helena Kaarlentytär Frestadius
s.09.03.1777 Kangasala
pso 29.10.1797 Jalasjärvi
Ananias Salomonpoika Kakkuri
s.13.10.1772 Kurikka
Vanh. Salomon Pertinpoika Kakkuri, s.18.09.1740 Kurikka, k.27.11.1808 Kurikka ja Kirsti Jaakontytär Nikkola, s.03.04.1745 Kurikka, k.14.10.1808 Kurikka
Lapsia:
ensimmäinen syntynyt Jalasjärvellä, toinen Alavudella ja muut Kurikassa

Matti	s.12.02.1798
Anna	s.7.6.1799
Salomo	s.19.04.1801
Iisakki	s.01.05.1804
Juho	s.12.03.1806
Justiina	s.15.03.1811
Kuollut poika	s.04.04.1814
Hedvig	s.10.05.1816
Sameli	s.18.09.1819

Lähdeviitteet:
Alavuden henkikirjat vv. 1799 - 1801
Kojonen Eero, Alavuden historia I, Oy Keskimaankirjapaino, Jyväskylä 1963, s.124
Jalasjärven vihittyjenluettelo
Kurikan rippikirjat
Kurikan ja Jalasjärven kirkonkirjat

Korjaus

Korjaus Juuret 2/2003 lehden artikkeliin Kruunupyyn Käldien ja Bjongien muutto Teiskoon ja sieltä Alavudelle tauluun 15. Heikki Tuomaanpoika Kaatialan kuolinaika on 3.4.1822 Kuortane eikä 20.9.1808 Kuortane. Korjauksen antoi Raili Maaranen.

Korjaus Juuret 3/2003 lehden artikkeliin Alavuden Sydänmaankylän kantatilojen perustamisajat ja perustajat. Erkki Erkinpoika Hunnakon 2. vaimo oli Kaisa Heikintytär, s. 1721, k. 5.3.1738 eikä Kaisa Mikintytär Saarijärvi ja Erkki Erkinpoika Hunnakon 3. vaimo oli Maria Simontytär Pänkälä, s. 15.3.1738 Alavus, k. 27.1.1793 Alavus eikä Maria Simontytär Lahnanen. Korjauksen antoivat Veikko Ekola ja Veikko Korpela

Johannes ja Henrik Wegelius, uppalaiset pappisveljekset

Jouni Kaleva

Johannes Tuomaanpoika Uppa mainitaan syntyneeksi vuonna 1660, mahdollisesti sisarussarjansa kolmantena ja hänen veljensä Henrik Tuomaanpoika Uppa vuonna 1672. Aikakausi oli valtakunnassa suhteellisen vakaa, yhteiskunta sai kehittyä ja vaurastua. Kouluja perustettiin niin, että talonpoikaissäädylläkin alkoi olla mahdollisuuksia lähettää poikiaan opintielle. Upan talosta lähtivät opiskelemaan veljekset Johannes ja Henrik. Ensimmäinen koulukaupunki oli Oulu, jossa veljekset suorittivat triviaalikoulun, Johannes vuonna 1680 ja Henrik 1692. Tässä on aihetta pysähtyä kysymään: miksi Oulu? Lähin triviaalikoulu olisi ollut Uudessakaarlepyyssä, joten Oulun valintaan on täytynyt olla erityinen syy. Olisikohan pojilla ollut Oulussa sukulaisia, joiden luona asua? Poikien äidin, Karin Josefintyttären juuria ei tunneta, vaikkakin eri lähdeteoksissa hänen sukunimekseen mainitaan Kärkelä. Ehkä hänellä oli sukua Oulussa?

Ajan tavan mukaan suomalainen nimi ei käynyt säätykiertoon lähteneille pojille. Kotitalon tai kotipaikkakunnan nimi muotoiltiin enemmän tai vähemmän onnistuneesti latinalaiseen asuun. Saattoihan tuossa olla koulupoikien ensimmäisten latinantuntien kätkettyä huumoriakin mukana. Uppa – Uppaeus? Ilmajoki – Ariamnius? Seinäjoki – Vägg-älv – Wegelius. Siinä se! Vastaavasti syntyivät mm. tunnetut pappissukujen nimet Kauhajoki – Haustramnius (lat. haustrum=kauha, amnis=virta) ja Kalajoki – Kalajockius - Calamnius.

Johannes Wegelius sai ylioppilastutkintotodistuksen vuonna 1680 sekä Uppsalasta että Turusta. Valmistuttuaan nuori pappi on saattanut olla Keski-Pohjanmaalla ensimmäisissä virkatehtävissään. Tähän viittaisi se, että hän avioitui vuonna 1684 kalajokisen tytön kanssa. Kalajoen kappalaisen virka oli avoinna 1683-85, mutta tiedossani ei ole, olisiko Johannes sitä tilapäisesti hoitanut. Vuonna 1685 hänet joka tapauksessa tavataan opettajana alkuperäisessä opinahjossaan Oulun koulussa. Johanneksen puolisoksi tuli Kristina Olavintytär Lauraeus, jonka isä Olavi Laurila (Lauraeus) oli Kalajoen vouti ja nimismies, valtiopäivämies; vankkaa talonpoikaissukua. Kristinan äidinisä oli myös ollut paikallinen mahtimies: Petter Arctophilacius, Kalajoen kirkkoherra, laivanvarustaja, valtiopäivämies. Säätyyhteiskunnan mittapuulla Johannes siis teki hyvän naimakaupan. Kristina on mainittu ”uskonnolliseksi mutta melankoliseksi” luonteeltaan. Paljon raskaita kohtaloita olikin perheen vaellukselle luvassa.

Varhainen pietismi

Johannes Wegeliuksen elämäntyön merkityksen hahmottamiseksi meidän on hetkeksi sukellettava herätysliikkeiden historiaan. Pietistinen liike syntyi vastavaikutuksena puhdasoppisuuden kaudelle 1670-luvulla. Nimi tulee latinan sanasta *pietas*, hurskaus. Ydinajatus oli Lutherin korostama kaikkien kristittyjen yleinen pappeus. Keskeiset pietismin perustajat olivat saksalaiset Filip Jacob Spener (k. 1705) ja August Hermann Francke (k. 1727). Francke tuli Spenerin kutsumana professoriksi Hallen v. 1694 perustettuun yliopistoon, josta tuli liikkeen pääpaikka.

Pietismiin muodostui kaksi päävirtausta, joilla ei kuitenkaan ollut aina selkeää eroa. Kirkollinen pietismi tahtoi liittää hurskaiden maallikoiden toiminnan kirkollisen elämän piiriin. Separatistinen eli yltiöpietismi kehittyi enemmän maailmankielteiseen suuntaan, osaksi spiritualismin välittämän mystillishenkisen hartauskirjallisuuden vaikutuksesta.

Suomessa kirkollinen pietismi eli varhaisempi herännäisyys sai kaikua jo ennen suurta Pohjan sotaa. Spenerin ajatukset toi Suomeen piispa Johannes Gezelius nuorempi (1647-1718, piispana isänsä jälkeen 1690-1718), joka oli opintomatkoillaan henkilökohtaisesti tutustunut Speneriin ja saanut häneltä herätteitä. Liittymättä itse pietistiseen liikkeeseen hän opettajana toteutti osaksi kyseisiä aatteita.

Huomatuin Spenerin aatteiden kannattaja Suomessa ennen suuren Pohjan sodan syttymistä oli kirkkoherra Johannes Wegelius vanhempi. Hän sai Pudasjärven kirkkoherran viran vuonna 1689. Syrjäisessä ja harvaan asutussa erämaapitäjässä uusi kirkoherra alkoi levittää tuoreita mannermaisia oppeja. Maaperä lienee ollut otollinen näille ajatuksille, jotka korostivat omakohtaista ja elämyksellistä hengenelämää. Nuoren kirkkoherran vakaumuksellinen sananjulistus ei kuitenkaan saanut esteettä jatkua. Pudasjärven kappalainen oli paikkakunnan oma poika, Johannes Keckman, joka oli hävinnyt kirkkoherranvaalin Wegeliukselle. Keckman vietti maallisempaa elämää kuin hurskaan kirkkoherran mielestä oli suotavaa. Välirikko oli väistämätön. Kappalainen alkoi juonia esimiestään vastaan syyttämällä vuonna 1691 Wegeliusta mm. ulstadiolaisen harhaopin suosimisesta ja levittämisestä sekä piispaa ja tämän isää halventavista puheista.

Piispa Gezelius oli vanhemmiten muuttunut jyrkän kirkolliseksi ja suvaitsemattomaksi. Yltiöpietismiin liittyvien ilmiöiden vuoksi hän alkoi vierastaa, jopa ahdistaa kaikkia pietistejä. Piispa tarttuikin kärkkäästi Keckmanin syytöksiin. Hänen perustamansa konsistori katsoi tulleen todetuksi, että Wegeliuksessa oli taipumusta Ulstadiuksen harhaoppiin ja että hänen vaikutuksensa seurakunnassa voi käydä hyvinkin vaaralliseksi. Kun hänen tämän lisäksi väitettiin puhuneen halventavasti luterilaisista papeista, vieläpä esimiehistäänkin, tuomittiin hänet virastaan pidätettäväksi ja olemaan Lohtajan kirkkoherran (Gustaf Antinp. Cajanus) valvonnan alaisena toistaiseksi, kunnes hän parannuksen mahdollisesti tekisi. Ilmiantaja Keckman sai haluamansa Pudasjärven kirkkoherranviran.

Uppalaisella sinnikkyydellä Wegelius aloitti oikeustaistelun. Hän vetosi suoraan kuninkaaseen ja valitti piispan harjoittaneen laittomuutta hänen asiansa käsittelyssä. Puolustuksekseen kirkkoherra esitti itsensä professori Spenerin todistuksen, jonka mukaan oppi-isä hyväksyi hänen menettelynsä. Taistelussaan Johannes perheineen joutui jopa matkustamaan Tukholmaan saakka. Siitä osoituksena perheen toinen lapsi Anna mainitaan syntyneeksi Tukholmassa vuonna 1692. Isosisko Sara Katarina oli tuolloin parivuotias.

Johanneksen vetoomus tuotti tulosta. Piispa sai vakavan varoituksen asian käsittelyvirheistä. Kuningas tosin myönsi olleen syytä virasta erottamiseen,

mutta totesi kuitenkin Wegeliuksen osoittautuneen siihen määrään puhdasoppiseksi, että hänet, sen jälkeen kun häntä on uudelleen kuulusteltu ja hän on antanut vakuutuksen vakaasta pysymisestä puhtaassa opissa, oli otettava takaisin papiksi ja hänelle tilaisuuden tullen annettava jokin sopiva virka Turun hiippakunnassa. Wegelius pääsikin ensin Paimion kappalaiseksi 1693 ja sitten Tyrvään kirkkoherraksi 1697. Lääninrovastiksi hänet nimettiin 1707.

Mainittakoon tässä Tyrvään keskiaikaisen kivikirkon viime vuosien tapahtumista. Kirkon sisustus ja paanukatto restauroitiin vuonna 1997. Tasan kolme viikkoa valmistumisjuhlan jälkeen 21.9.1997 kirkko tuhoutui muureja lukuunottamatta lähes täydellisesti tuhopoltossa. Vuosien valtavalla ponnistelulla temppeli on taas rakennettu uuteen uskoon. Tuhopolton syy ratkesi viime talvena: ehtoollisviiniä varastanut mies sytytti kirkon tahallaan peittääkseen rikoksensa jäljet. Uudestaan restauroitu kirkko vihittiin jälleen käyttöön heinäkuussa 2003.

Kappalainen Ilmajoella

Johanneksen elämän aaltoillessa näyttää pikkuveli Henrikin kulku olleen tasaisempaa. Hän aloitti Oulun triviaalikoulussa mahdollisesti jo Johanneksen ollessa siellä opettajana 1685-89. Opintie jatkui tavanomaista reittiä ensin Uppsalaan 1692 ja sitten Turkuun 1695. Turussa oli nuorta opiskelijaa vastassa piispa Johannes Gezelius nuorempi. Minkälainen mahtoi olla ankaran ja kunnianarvoisan piispan ja nuoren opiskelijan kohtaaminen? Olivatko kuluneet kolme vuotta häivyttäneet katkeruuden, jota piispa on epäilemättä tuntenut Henrikin vanhempaa veljeä kohtaan? Niin tai näin, Henrik menestyi opinnoissaan ja pääsi piispan luvalla 1696 saarnaamaan kotiseudulleen Ilmajoelle ja Lapualle.

Synnyinseudulleen Ilmajoelle Henrik jäikin pysyvästi. Hän sai pappisvihkimyksen ja Ilmajoen pitäjänapulaisen aseman syksyllä 1698. Seuraava kesänä vietettiin häät. Morsian oli, kuinkas muuten, paikkakunnan kappalaisen tytär Agneta Peldan. Agneta oli sekä isänsä että äitinsä puolelta vankkaa pohjalaista pappissukua. Sääty-yhteiskunnan säännöt pitivät tiukasti. Oli tässä mukana myös säädyn sisäinen velvoite huolehtia jäsenistään, sillä Agneta oli vihittäessä vasta 16-vuotias ja juuri jäänyt orvoksi isänsä kuoltua. Kauan ei kuitenkaan nuorta perheonnea riittänyt. Kahden tyttären, Katarinan ja Kristinan jälkeen Agneta sai kuolleena syntyneen poikalapsen ja kuoli itsekin ilmeisesti tähän vaikeaan synnytykseen syyskuussa 1703, vain 20-vuotiaana.

Henrik perheineen asui Ilmajoella Luhtaselan talossa, joka oli siirtynyt hänen haltuunsa edesmenneeltä kappalaiselta ja appiukolta Isak Peldanukselta. Talonpito ei ollut ongelmatonta tuolloinkaan. Viljelysmaat olivat arvossaan ja niiden hallinnasta jouduttiin usein käymään oikeuttakin. Näin Henrik Wegelius joutui talvikäräjillä 1704 vastaamaan oman esimiehensä, kirkkoherra Barthold Vhaelin haasteeseen. Wegelius oli ominut Takaluomasta niittyä, jonka Vhael katsoi kuuluvan asumansa Ojanperän talon hallintaan. Tilanne näkyy olleen Henrikille varsin arka, sillä hän ei saapunut käräjätaloon lainkaan. Paikalla olleen Jaakko Korhosen mukaan hänellä oli silmäsairautta, mutta nimismies Öberg kertoi, että Wegelius oli väittänyt haasteen tulleen liian myöhään. Vitkuttelu ei auttanut, vaan Wegelius tuomittiin menettämään Takaluoman niityn nautintansa.

Nuoren Agneta Peldanin kuoltua joutui Henrik Wegelius useamman kerran vastaamaan käräjillä myös perintöasioissa. Agnetan sisaret vaativat osuuksiaan Luhtaselasta kesäkäräjillä 1705. Sisarusten vaatimukset olivat oikeutettuja, mutta papinapulaisen maksuvalmius heikko: *"Herra Wegelius esitti, että hän ja hänen lapsensa omistavat etuoikeuden ja esikoisoikeuden taloon ja hän haluaa sen pitää ja myöhemmin maksaa, koska nämä vaikeat ajat eivät anna myöten, että nopeasti voisi maksun suorittaa, koska hänen pitää seuraavassa väenotossa varustaa sotilas talon puolesta ja hän haluaa kotieläinten lunastamisesta tulevana kesänä molemmille kälyilleen kummallekin 50 kuparitaalaria maksaa."*

Pitäjänapulaisen palkkaus on tarkkaan tiedossa. Se käy ilmi käräjäpöytäkirjasta vuodelta 1726: *"Lautakunta ja läsnäoleva rahvas tästä kysyttäessä myöntää yksimielisesti, että he, pois lukien Alavuden kappelin asukkaat, ovat tottuneet maksamaan avustajalle tässä pastoraatissa 5 kappaa viljaa ja jokainen itsellinen ½ päivätyön tai 6 kupariäyriä vuosittain."*

Henrik haki toisen vaimonsa sadan kilometrin päästä Ikaalisista. Margareta Polviander oli Ikaalisten kirkkoherran Simon Polvianderin suuren lapsikatraan keskivaiheilta. Henrik ja Margareta lienee vihitty 1704 koska heidän ensimmäinen lapsensa Simon syntyi lokakuussa 1705. Kaikkiaan tästä liitosta syntyi seitsemän lasta vuosina 1705-13. Jollakin tavalla näyttävät perhesiteet johtaneen siihen, että Margareta Polvianderin veli Mikael Polviander vihittiin 1710 Tyrväällä Henrik Wegeliuksen veljentyttären, aiempana mainitun Sara Katarina Wegeliuksen kanssa. Mikael Polviander oli kirkkoherrana ensin isänsä jälkeen Ikaalisissa, sitten Mouhijärvellä.

Ilmajoen pappisvirat olivat näihin aikoihin tiukasti Peltoniemi-Peldansuvun miehittäminä. Kuitenkin Henrik Wegelius sai Ilmajoen kappalaisen viran vuonna 1706, kun kappalainen Henrik Gabrielinpoika Peldan kuoli. Viransaantia varmaan auttoi Wegeliuksen kytkös Peldaneihin edesmenneen Agneta-vaimonsa kautta. Agneta oli mainitun Henrik Gabrielinpoika Peldanin serkku. Kappalaisen virassa Henrik Wegelius pysyi vuoteen 1714 saakka.

Isonvihan taakka

Palatkaamme 1700-luvun alkuun Tyrväälle. Näyttäisi, että keski-ikäisen rovastin Johannes Wegeliuksen elämä oli vakaata ja turvattua. Lapsia oli siunaantunut kaikkiaan kahdeksan. Kolmesta pojasta oli jokaisesta tuleva pappi ja kolmesta tyttärestä papin puoliso. Mutta vielä oli kohtalo varannut uppalaiselle kannettavaa. Isovihan kärsimykset lienevät raskainta, mitä kansamme on saanut kokea. Näin joutui rovastimmekin pakenemaan vuonna 1713 venäläisjoukkojen tieltä aina Tornioon saakka. Wilskmanin Släktbokin merkinnän mukaan häntä oli myös ammuttu ja pahoinpidelty.

Yhtään paremmin ei sota-aika kohdellut Henrik Wegeliusta. Hänkin pakeni perheineen ilmeisesti alkuvuodesta 1714 venäläisten tieltä Tornion Lappiin, jossa hankki elantonsa opettajana ja pappina. Kuitenkin raskas pakomatka kulutti elinvoimat loppuun. Sekä Henrik että hänen vaimonsa Margareta menehtyivät satojen kohtalotovereidensa tavoin Torniossa vuonna 1719. Uppalainen sukujuuri on kuitenkin sitkeä. Pakolaisvuosina orvoksi jääneistä

lapsista ainakin viisi eli pitkälle aikuisikään. Pojista kaksi, Johannes ja Henrik seurasivat isänsä jälkiä pappisuralle.

Rovasti Johannes Wegelius perheineen vietti pakosalla Tornion Lapissa kahdeksan vuotta. Myös rovastin pojan Johanneksen täytyi keskeyttää teologiset opintonsa ja paeta vanhempainsa mukana kaukaiseen Lappiin aina Ruijan rannoille saakka. Siellä hän vietti erämiehen puutteenalaista elämää suuressa yksinäisyydessä ja monien ulkonaisten koettelemusten keskellä. Myöhemmin hän kuvaili vuosikausia kestänyttä pakolaisaikaansa »Lapinmaan matalissa majoissa» erittäin synkin värein ja nimitti noita aikoja »orjuuden vuosiksi». Tällä pakomatkalla sammui myös ruustinna Kristina Lauraeuksen elämä vuonna 1720.

Rauhan tultua leskeytynyttä ja ikääntyvää rovastia odottivat kotosalla rappeutuneet rakennukset ja viljelykset. Taakka alkoi jo olla täysi ja Johanneksen maallinen vaellus päättyi Tyrväällä toukokuun alussa vuonna 1725.

Näin on kuvattu ensimmäisen uppalaisen pappissukupolven elinkaari, joka osui maamme historian kuohuvaan jaksoon ja taittui päätökseensä isonvihan hirmuisessa kurimuksessa.

Haluan erityisesti kiittää Markku Pihlajaniemeä Henrik Wegeliusta koskevan käräjäaineiston suomentamisesta.

Lähteitä:

Haavio (toim): Agricolasta Pakkalaan
Knuutila Jyrki: Pyhä Olavi Satakunnassa ja Tyrväässä. Kirjassa Tyrvään seutu Suomusjärven kulttuurista uuden ajan alkuun. Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistyksen julkaisuja LXXVIII. Vammala 1998
Päiwiö Juho: Paimion vaiheita, 1940
Raunto Albert: Kirkkohistorian kertauskysymyksiä. Otava 1957
Salomies Ilmari, Tammisto Ilmari: Kirkkohistorian oppikirja. Gummerus 1956
Satokangas Reija (toim): Iin seurakunnan historia. Gummerus 1998
Voipio Iikko: Sursill-Colliander-Carpelan-tietokanta. Julkaistu CD-levynä 2000
Wanne Olavi (toim): Liber scholae Wasensis 1722-1830. Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja XVIII. Helsinki 1947.
Wegelius Ville (toim): Wegelius sukukirja. Sukuseura Wegelius Släktföreningen Helsinki 2001

Olosuhteista Lapualla isonvihan jälkeen

Markku Pihlajaniemi

Turun tuomiokapituli oli lähettänyt 1724 kirjeitä seurakuntiin tiedustellakseen paikallisia olosuhteita, miten rahvas voi ja pystyy ylläpitämään sielunpaimentaan. Lapualla aihetta käsiteltiin 1725 talvikäräjillä. Kihlakunnankäräjien pöytäkirja kertoo isonvihan aikaisista kärsimyksistä ja Lapuan kirkkoherran Michel Lithoviuksen kohtalosta noina ankarina vuosina ja hänen tulostaan seurakuntaan. Lithovius toimi Lapuan kirkkoherrana kuolemaan-sa 1739 saakka.

Kunnianarvoisa tuomiokapituli Turusta on kirjeellä herroille rovasteille 16 päivänä viime joulukuuta katsonut aiheelliseksi, että herrat kirkkoherrat hankkivat käräjäoikeuden tutkinnan ja todistuksen omasta ja kuulijoittensa nykyisestä tilasta, millä selvitetään kuinka herroille kirkkoherroille voidaan suorittaa heidän maksunsa. Tämän vuoksi on läsnä olevalta kirkkoherralta tästä käräjäkunnasta arvoisalta herra maisteri Michel Lithoviukselta tiedusteltu tätä. Nimismies ja lautamiehet yhdessä käräjärahvaan kanssa ovat yksimielisesti vastanneet, että kuten muuten yleisesti on tunnettua, nimittäin että pitäjän rahvaalta vihollisen tullessa vuonna 1714 ja seuraavina vuosina ryöstettiin hevosia, karjaa ja heidän irtainta omaisuuttaan, monia rakennuksia ja taloja poltettiin, paljon väkeä otettiin hengiltä ja vietiin vankeuteen ja koko rahvas jätettiin melko kurjaan ja valitettavaan tilaan, mistä he sattuneiden vaikeiden katovuosien, sekä hevosten ja karjan puutteen vuoksi kykenevät heikosti itseään auttamaan. Se mitä he vähän saavat hankittua viedään ankarilla lisäveroilla. Tässä pastoraatissa on 66 taloa, osittain autiota, osittain verovapaudella otettuja. Niitä peltoja jotka ovat viljelyksessä ei ole asianmukaisesti lannoitettu karjan puutteen vuoksi. Näistä syistä herra kirkkoherra ei ole paljoa saanut kymmenyksiä, ruumisrahoja, pääsiäisrahoja ja muita kirkkoherran maksuja, kuten tämän edeltäjä parempina entisinä aikoina on nauttinut. Papin ylöspito on vähäistä ja epäkelpoa muutamine pienine peltoineen, mutta ei enempää kuin 2 krinninalaa niittyä, minkä vuoksi rahvas kerää kasaan jonkin verran heinää, millä herra kirkkoherra on näinä vuosina tuskin voinut ruokkia 12 nautaa ja yhtä hevosta. Mitä tulee kirkkoherraan itseensä, niin on hän vuonna 1714 vaimonsa, sekä vanhan anoppinsa ja 10 pienen lapsen kanssa ollut nopeasti pakotettu jättämään silloisen kappalaisen tilansa Limingassa ja lähtemään Ruotsiin pakoon jättäen kaiken omaisuutensa, paitsi mitä kevyttä ja vähäistä oli, vihollisen ryövättäväksi. Vuonna 1715 vihollinen oli tappanut ainoan Liminkaan jäänen papin, jolloin hän matkusti kuulijoittensa uskollisesta pyynnöstä epäonniseen kotiinsa, missä hänet otettiin vangiksi ja vietiin Turkuun. Sitten vankeudesta hän tuli väkensä pariin Vesterbotteniin Skellefteån pitäjään ja joutui 1717 talvella taas vihollisen käsiin omaistensa kanssa ja heidät rosvottiin putipuhtaaksi. Tämän jälkeen herra kirkkoherra oli suuressa köyhyydessä oleskellut Uplannissa ja on siellä, sekä sitten tähän pastoraattiin rahattomana vuonna 1722 tultuaan, vajonnut velkoihin. Tämä kaikki todettiin täysin todeksi.

Lähde: Lapuan talvikäräjät 1725 mf ES 2096

Oikaisu

Juuret 3/2004 sisälsi kaksi toisiinsa nivoutuvaa artikkelia: Tervajoen Flaamingin talot ja Jalasjärven Vesterbergin kyröläisasukkaiden taustoista. Edellisessä artikkelissa mainitaan Flaamingista Puotun taloon muuttaneen Iisakin isännimeksi Jaakonpoika ja jälkimmäisessä Martinpoika. Näistä Jaakonpoika on oikea isännimi

Vähänkyrön Pispan sukua 1600-luvulta 1700-luvulle

Matti Lehtiö

Vähänkyrön Hiiripellon kylän Pispan taloa ympäröi myyttinen menneisyys. Oliko Pispa se talo, jonka Kemin kirkkoherra *Laurentius Frese* eli *Friisi* vuonna 1443 testamenttasi Naantalin luostarille? Valitettavasti tähän mielenkiintoiseen kysymykseen emme etsi vastausta, sillä tämä tutkimus alkaa vasta 1600-luvun alusta. Käsillä ollut aineisto ei pystynyt tunkeutumaan 1600-lukua taaemmas, koska vuosisadan vaihteen materiaali on puutteellista. Oli miten oli, joka tapauksessa Pispan talo oli olemassa jo ”ammoisista ajoista alkaen” ja seisoi Kyrönjoen rannassa, kylän keskivaiheilla.

Varhaisimmat tämän artikkelin sukututkimukselliset merkinnät Pispan asujista löytyivät vuoden 1624 kolmesta erilaisesta veroluetteloista: niissä kaikissa talon isännäksi mainitaan Jaakko Jussinpoika, jota ei tapaa vielä vuoden 1602 veroluettelosta. Kyseisen vuoden veroluettelosta ei myöskään löydy ketään Jussia, jonka voisi kuvitella olleen Jaakon isä. Lähdemme siis liikkeelle Jaakko Pispasta ja seuraamme hänen jälkeläisiään aina pitkälle 1700-luvulle.

Vuoden 1627 ruodutusluettelon mukaan Jaakko oli 62-vuotias ja sairaalloinen. Luettelon perusteella hän oli syntynyt vuonna 1565. Nuijasodan aikaan Jaakko oli jo yli 30-vuotias. Hänellä ei kuitenkaan tiedetä olleen ennen 1600-lukua syntyneitä lapsia, joten mahdollisesti hän solmi avioliiton vasta olojen rauhoituttua. Vuonna 1602 yhtä Hiiripellon kylän taloa isännöi leski Priitta, ja koska hänen nimensä on kohtuullisen tarkasti sillä kohdin veroluetteloa, jossa Pispan talon asukkaan kuvittelisi olevan, on mahdollista, että Jaakko seurasi Pispan isännyysketjussa edellä mainittua leskiemäntää.

Jaakko Pispa nautti ympäristön laajaa luottamusta, sillä vanhana miehenä hänet mainitaan v.1632–35 yhtenä koko silloisen Kyrön lautamiehistä. Vuonna 1635 on viimeinen merkintä elossa olevasta Jaakosta; toisaalta hänet mainitaan vainajana jo vuonna 1641.[1] Hänen kuolinaikansa siis ajoittuu vuosiin 1636–40. Vuonna 1636 Jaakko oli 71-vuotias.

Harvinaista kyllä, tiedämme Jaakko Pispan puolison nimen: Jaakon leski Aune Tuomaantytär nimittäin joutui taistelemaan talon myllyoikeuksista, kun myllyn muut osakkaat yrittivät häätää hänet pois.[2] Aune mainitaan vainajana viimeistään vuonna 1664.[3] Jaakko ja Aune Pispalla tiedetään olleen yhteensä ainakin neljä lasta, kaksi poikaa ja kaksi tytärtä. Jaakon 22-vuotias poika Jussi joutui lähtemään Saksaan jo 30-vuotisen sodan alkuvaiheessa vuonna 1629. Koska asiakirjat sen koommin hänestä eivät enää kerro, on todennäköistä, että hän kuoli sotakentällä. Toisesta pojasta, Mikistä, tuli Pispan seuraava isäntä. Tyttäristä Vapusta tuli emäntä Vähänkyrön Kuutilan kylään, hänen avioiduttuaan Jaakko Siponpoika Raution kanssa. Avioliitosta näyttää jääneen jälkikasvua, mutta suku lienee tarkemmin tutkimatta.[4] Jaakon toinen tytär Maria avioitui Laihialle, Jukajan kylän Talson taloon, Perttu Jaakonpoika Talson emännäksi.[5] Mielenkiintoista Mariassa on se, että myöhemmin yksi hänen jälkeläisensä parin sukupolven päästä, nimeltään Maria Heikintytär Torsti (s. 22.2.1738) avioitui Vähäänkyröön Tapoilan kylän Finnilän taloon Matti Antinpoika Finnin aviopuolisoksi. Paitsi, että Pispan suku on tytär Marian myötä levinnyt tehokkaasti Laihialla, näin on tapahtunut myös hänen kauttaan Vähässä- ja Isossakyrössä. Maria Heikintytär Torstin (myöh. Finnin) tytär Priita avioitui Isoonkyröön Hevonkosken Braskin taloon, ja on mm. artikkelin kirjoittajan esivanhus.

Jaakko Pispan perhetaulu:

Jaakko Jussinpoika s. 1565
Isäntä jo 1624, isäntä vielä 1629, lautamies Mainitaan vainajana 1641
pso
Aune Tuomaantytär
Mainitaan kuolleena viimeistään 1664
Lapsia:
Jussi Jaakonpoika s. 1607
sotilaaksi v. 1629
Mikki Jaakonpoika s. 1612
Pispan seuraava isäntä
Maria Jaakontytär s. 1631
k. 1.5.1697, pso Perttu Jaakonpoika Talso Laihia
Vappu Jaakontytär s. ?
pso Jaakko Siponpoika Rautio Kuuttila

Vappu Jaakontytär Pispan jälkeläisjoukkoa Aarre Alapotin tutkimuksen mukaan:

Vappu Jaakontytär
Pso Perttu Jaakonpoika Talso
Heillä poika:
Jaakko Pertunpoika Talso
s. 1655 k. 23.10.1735
Laihian Keskikievarin eli Jokelan isäntä
pso Marketta Nikuntytär Niemi, Jurva
s. 00.02.1674 k. 16.09.1746
Heillä tytär
Liisa Jaakontytär Joki
s. 04.09.1706 k. 21.01.1768
pso Heikki Matinpoika Torsti
s. 16.01.1706 k. 21.03.1760
Heillä tytär
Maria Heikintytär Torsti
s. 22.02.1738 k. 00.12.1808
pso Matti Antinpoika Finni
s. 17.09.1739 k. 20.01.1791
Vähänkyrön Tapolan kylä
Heillä tytär
Priita Matintytär Finni
s. 29.08.1772 k. 08.11.1852
pso Mikki Simunanpoika Rinta-Braski
s. 15.08.1757 k. 17.09.1823
Isonkyrön Hevonkosken kylä

Mikki Jaakonpoika Pispa

Mikki Jaakonpoika mainitaan ensimmäisen kerran Pispan isäntänä vuoden 1633 sotilasrullassa. Todennäköisesti talossa kuitenkaan ei ollut vielä tehty virallista perunkirjoitusta, koska vielä vuonna 1641 hänen äitinsä esiintyy Pispan talon edustajana käräjillä, kuten aikaisemmin jo mainitsimme. Mikki Pispa oli ainakin kaksi kertaa avioliitossa. Hänen ensimmäinen vaimonsa oli Sisla (Cecilia) Matintytär Knööppi joen toiselta puolelta Tervajoen kylästä. Tämä avioliitto jäi kuitenkin lapsettomaksi.[5] Avioliiton ajankohta on jäänyt tuntemattomaksi. Mikin seuraava puoliso oli Aune Sipontytär. Aunen syntymäkotia ei ole pystytty paikallistamaan.

Mikki Pispalla oli kyllä perintöosuuksia saman kylän Heirin talossa, mutta siellä ei ole tiedossa Sippo-nimistä isäntää. On paremminkin mahdollista, että Mikin äiti Aune Tuomaantytär oli Heirin tytär.[7] Mikin toinen vaimo kuolee vuoden 1680[8] tienoilla ja Mikki itse mainitaan vainajana vuonna 1683.[9]

Veroluetteloissa, sen paremmin kuin käräjäpöytäkirjoissakaan Mikillä ei

esiinny kuin yksi lapsi, poika Simuna, mutta hänen kuoleman jälkeisissä käräjäpöytäkirjoissa mainitaan kyllä muitakin lapsia olevan.[8)] Vuoden 1676 ruodutusluettelosta saamme kuitenkin selville yhden heistä olleen nimeltään Antti. Mikin pojan Simunan sotilaana nimittäin mainitaan veljenpoika Simuna Antinpoika. Antti Pispan vaiheita ei kuitenkaan tunneta. Tämän lisäksi Pispassa syntyy vuonna 1704 Maria Mikintytär -nimiselle naiselle poika Simuna. Maria lienee myös yksi Mikin lapsista, mutta hänenkään vaiheitaan ei ole onnistuttu selvittämään tämän enempää.

Mikki Jaakonpoika
Pispan isäntä 1633–80
pso I **Sisla Matintr Knööppi** Tervajoki
Avioliitosta ei lapsia.
pso II **Aune Sipontytär**
Lapsia:
Simuna
Pispan seuraava isäntä
Antti
Antin vaiheet ovat tuntemattomat, hänellä tiedetään olleen poika Simuna.
Maria
Puoliso Mikki Jaakonpoika.
Pariskunnalle syntyy Pispassa Simuna-niminen poika 30.9.1704. Pariskunnasta ei ole muuta tietoa.

Simuna Mikinpoika Pispa

Simuna aloitti Pispan isännyyden vuoden 1681 tienoilla. Naimisissa Simuna lienee ollut useammankin kerran, mutta puolisoiden nimissä esiintyy jonkin verran ristiriitaisuuksia, jotka saattavat johtua kylläkin yksinkertaisesti alkuperäisten veroluetteloiden tulkintavirheistä. Simunan ensimmäinen vaimo lienee kuitenkin Kaisa Matintytär. (Joissakin lähteissä nimi esiintyy Liisa Matintyttärenä). Varmaa tietoa Kaisan syntymäkodista ei ole, mutta todennäköisin vaihtoehto on Kyrönjoen vastarannalla sijaitsevan Kuuttilan kylän Karhun talo. Tällöin hän olisi Matti Prusinpoika Karhun tytär. Perusteena tällaiselle väittämälle on se, että Karhun ja Pispan väki vierailivat toistensa lasten kummeina tiuhaan 1700-luvun ensimmäisinä vuosina, ja Kaisan isännimi on ainoa, joka sopisi sukuja yhdistäväksi tekijäksi. Viimeinen varma merkintä Kaisasta tavataan vuodelta 1683.

Simuna Pispan seuraavan vaimon nimi oli Priita, ja se esiintyy veroluetteloissa v.1686–94. Priitan isännimi ei valitettavasti esiinny veroluetteloissa. Vuonna 1707 Hiiripellon Heirin isäntä Matti kutsuu Simunaa langoksensa ja mainitsee Simunan yhtenä äitinsä perinnönjakajista. Koska Simunan muiden vaimojen isännimet eivät täsmää Heirin asukkaiden nimiin, lienee perusteltua arvella Priitan olleen Matti Yrjänänpoika Heirin sisko.[10)] Simuna avioitui kuitenkin vielä kolmannenkin kerran, Liisa Antintytär -nimisen naisen kanssa. Päätellen Simunan ja Liisan lasten kummeista voidaan pitää kohtuullisen varmana, että hän oli Antti Jaakonpoika Laurilan tytär Kalsilan kylästä. Lapsia Simunalle sikisi useampi, ja ne ovat veroluettelomerkintöjen perusteella ilmeisesti kahdesta jälkimmäisestä avioliitosta.

Vähänkyrön seurakunnan arkiston tietojen perusteella Mikki Pispan elämänlanka katkesi venäläisten toimesta Napuen taistelun jälkeen. Arkistossa oleva lista nimittäin kertoo venäläisten murhanneen hänet. Tämä lienee tapahtunut taistelun jälkeisellä terrorikaudella.

Simuna Pispan perhetaulu:
Simuna Mikinpoika k. 1714
Pispan isäntä v. 1681–09
pso I **Kaisa Matintr** main. v. 1681–83
Ilmeisesti Matti Karhun tytär Vähänkyrön Kuuttilan kylästä.
pso II **Priita**, mainitaan v. 1686–94
Ilmeisesti Yrjänä Heirin tytär Hiiripellosta.
Lapset:
Maria s. n. 1686
Mikki s. n. 1687 Erillinen selvitys
Antti s. n. 1689*) Erillinen selvitys
Kaisa k. 1733, Ilmeisesti naimaton

pso III **Liisa Antintytär,** main. v. 1699–1726. Ilmeisesti Antti Laurilan tytär Kalsilan kylästä
Lapset:
Maria s. 10.06.1704, Ei muuta tietoa
Jaakko s. 00.07.1705, Er. selvitys
Juho Vangittu 1714, ei palannut.
Erkki s. 19.05.1711, Er. selvitys

*) Vähänkyrön kuolleidenluettelon puhtaaksikirjoitetussa versiossa mainitaan Pispassa kuolleen Anna Simunantytär-niminen nainen 08.10.1727. Kun toisaalta Vähänkyrön käräjillä 8.1.1728 (s.21) todetaan Antti Simunanpojan kuolleen saman vuoden syksyllä, eikä hänen kuolinaikaansa löydy em. lähteestä, on todennäköistä, että kysymyksessä on kirjausvirhe. Annan sijasta olisi siis pitänyt olla Antti.

Pispan talon vaiheita v. 1710–50

Koska vähintään neljä Simuna Pispan lapsista avioitui ja jätti jälkeläisiä, lukijan on vaikea sijoittaa henkilöitä ja tapahtumia toisiinsa, mikäli jatkamme kertomalla hänen lastensa elämänvaiheista omina, erillisinä kappaleina. Talon vaiheiden sekavuuden ja vaikeaselkoisuuden vuoksi onkin parempi selvittää ensiksi talonvaiheet ja vasta sen jälkeen kertoa mahdollisia lisätietoja Simunan lasten vaiheista.

Simuna Pispan siirryttyä syytinkipäiville siirtyi isännyys hänen Mikki-nimiselle pojalleen vuonna 1710. Mikin isännyyskausi kesti ainoastaan muutaman vuoden, sillä helmikuussa vuonna 1714 käyty Napuen taistelu muutti Pispan talon elämän perinpohjaisesti, kuten niin monen muunkin talon Kyrönmaalla. Vähänkyrön kirkonarkiston tietojen perusteella Mikki Pispa kaatui Napuen taistelussa. Vertaamalla tietoja Vähänkyrön käräjäpöytäkirjamainintoihin, syntyy Mikki Pispan kohtalosta ristiriitainen kuva. Vuoden 1728 käräjillä Mikin leski mainitsee hänen kaatuneen Napuen taistelussa[11)], ja siten vahvistaa seurakunnan arkistossa säilyneen tiedon. Mikki Pispasta löytyy kuitenkin toinenkin merkintä, joka ajoittuu vuoteen 1729[12)]. Vaikka kysymyksessä on edellistä esimerkkiä nuorempi asiakirja, vedotaan siinä toiseen varhaisempaan isonvihan aikaiseen asiakirjadokumenttiin, jota ei ole säilynyt. Mainittu dokumentti ajoittuu vuoteen 1720 ja sen mukaan Mikki Pispan vaimo oli luovuttanut Pispan talon Mikin veljelle vuonna 30.6.1719 sillä ehdolla, että kun hänen miehensä palaa vankeudesta, siirtyy talon hallintaoikeus Mikille takaisin tai jos sitä aikaisemmin heidän yhteiset lapsensa ehtivät aikuistua, siirtyy hallintaoikeus heille. Sama asia tulee esiin myös vuoden 1719 ”ryssänmanttaaliverokirjassa”[13)].

Luettelossa talon haltijaksi mainitaan Maria Pispa, jonka kohdalla lisähuomautus: *”Mies vankina…”*. Miten näihin ristiriitaisiin tietoihin tulisi suhtautua?

Vähänkyrön kirkonarkiston tiedot ajoittuvat Uudenkaupungin rauhan jälkeiseen aikaan. Siten ne on kirjattu ylös aikaisintaan vuonna 1724, tuskin vielä silloinkaan. Kirkonarkiston tiedot

perustuvat aikalaisten suusanalliseen informaatioon, joka oli silloin vähintään 10 vuotta vanhaa tietoa[14]. Onkin luonnollista, että tänä aikana tieto oli muuttunut. Ensisijaisesti tämä koski taistelussa kadonneita henkilöitä. Rauhan saavuttua nimittäin selvitettiin useammassakin pitäjässä taistelussa kadonneiden kohtaloa, mm. kuulustelemalla venäläisten vankeudesta elävänä palanneita. Kuulustelujen lopputuloksena oli se, että kaikki taistelussa kadonneet tai vangiksi joutuneet julistettiin kuolleeksi. Pispan talossa näyttää toistuneen edellisen kaltainen tilanne. Mikki Pispa joutui todennäköisesti vangiksi tai katosi taistelussa. Tapahtuipa kumpi vaihtoehto hyvänsä, sen lopputulos oli se, ettei hänen ruumistaan löytynyt taistelun jälkeen. Ensimmäiset taistelun jälkeiset vuodet Mikin leski jaksoi toivoa hänen vielä palaavan, mutta vähitellen vuosien kulkiessa eteenpäin heikko toive rapistui ja sammui lopuksi kokonaan. Kyseisen kaltainen tapahtuma ei ollut mitenkään poikkeavaa, vaan vastaavanlaisia esimerkkejä on löydettävissä muitakin. Samanlainen tilanne on venäläisten vangitsemien vähänkyröläisten lapsivankien kohdalla. Vähänkyrön kirkonarkiston kaatuneiden ja vangittujen henkilöiden nimilista ei ole siten täysin tarkka kuvaus Napuen taistelun tapahtumista, niin tärkeä asiakirja kun se onkin.

Elämä Pispassa jatkui kuitenkin ja sen isännyyttä hoiti Mikin vaimo Maria Yrjänäntytär. Talon mainitaan saaneen vuonna 1719 kylvöön 4 kappaa ruista ja 4 kappaa ohraa, mikä käytännössä tarkoitti noin 1 aarin peltotilkkua. Kaksiset Pispan eväät eivät olleet.

Maria Pispa luovutti talon isännyyden vuonna 1719 miehensä veljelle Antille, josta Marian toiveiden mukaan piti tuleman talon väliaikainen isäntä: joko siihen saakka, kun Mikki palaa vankeudesta tai kun hänen lapsensa aikuistuvat. Kumpikaan vaihtoehto ei kuitenkaan toteutunut. Antti Pispa kuoli vuonna 1727 ja tilaa jäivät isännöimään Maria ja Antin leski Aune. Maria kylläkin yritti häätää Aunea talosta pois, mutta ilmeisesti Marian luovuttaessa talonhoidon miehensä veljelle Antille, sovittiin samalla talon jakamisesta Mikin palattua kotiin venäläisten vankeudesta. Oikeus tyytyikin antamaan päätöksen, jonka mukaan Marian ja Aunen tuli asua Pispaa yhtenä asuma- ja ruokakuntana.[11)] Marian yksi tytär oli kuitenkin aikeissa avioitua, ja vävykokelas laitettiin käräjille vuonna 1729[12)], tavoitteena saada Aune lapsineen maantielle ja vävykokelas Pispan isännäksi. Marian ja vävykokelaan hanke ei kuitenkaan onnistunut, mutta isäntä Pispassa taas vaihtui, sillä Pispan sukua riitti.

Seuraavaksi isännyyden kahvaan tarttui Antti Pispan nuorempi veli Erkki. Erkin isännyys ei kuitenkaan kestänyt pitkään, vain vuodet 1730–33, jonka jälkeen Antin leski isännöi yhden vuoden tilaa. Miksi Erkki luopui Pispan isännyydestä, ei asiakirjoista selviä, mutta näin joka tapauksessa vain kävi.

Seuraavaksi Pispan isännäksi tuli veljessarjan nuorin poika, veli Jaakko, joka aloitti isännyyden vuonna 1735. Jaakko Pispa oli syntynyt 1705 ja oli siten Napuen taistelun aikana 8-vuotias. Avioliiton Jaakko solmi isonvihan aikana, mistä johtuen tarkkaa päivämäärää ei ole tiedossa. Vähänkyrön syntyneidenluettelot alkavat vasta vuodesta 1723 ja niissä Jaakko esiintyy isänä ainoastaan yhden kerran. Todennäköisesti lapsia syntyi useampikin, mutta yksikään Jaakon lapsista ei jäänyt eloon.

Pispan talon isännyysketju v. 1710–50
Mikki Simunanpoika 1709–13
ed. leski **Maria Yrjänäntr** 1714–19
Antti Simunanpoika 1719–27
Maria Yrjänäntytär ja **Aune Matintytär** yhdessä 1728–29
Mikin ja Antin lesket yhdessä. SAY mainitsee vain Aunen.
Erkki Simunanpoika 1730–33
Aune Matintytär 1734
Antti Simunanpojan leski uudelleen
Jaakko Simunanpoika 1735–

Mikki, Antti, Erkki ja Jaakko olivat veljeksiä

Pispan talon vaiheita 1750–1800

Vanhuuden hidastaessa askeleita oli Jaakon vaimonsa kanssa alettava suunnitella, kuka turvaisi heidän elämänsä viimeiset vuodet, koska perillisiä ei ollut omasta takaa. Vähänkyrön käräjiltä on taltioitu vuodelta 1750 asiakirja, jossa Jaakko vaimonsa kanssa luovuttaa Pispan talon Jaakon vaimon veljenpojalle. Samainen asiakirja antaa mahdollisuuden selvittää Jaakon vaimon syntymäkodin mysteeriä. On mahdotonta antaa vastausta siihen, miksi Jaakko katsoi parhaimmaksi siirtää Pispan talon hallinnan sukunsa ulkopuoliselle, vaimon sukulaiselle, ohittaen samalla omat sukulaisensa? Emme löydä vastausta, mutta sen tulokset kyllä tiedämme: Jaakon vaimon veljenpojasta ei milloinkaan tullut Pispan virallista isäntää, sillä vanha suku pystyi pitämään kuitenkin kiinni oikeuksistaan taloon ja sysäämään suvun ulkopuolisen syrjään.

V:Kyrön käräjät 22.10.1750 s.322,§ 13
Allekirjoittaneet ovat alle merkittynä päivänä tehneet perinpohjaisen harkinnan tuloksena ja rakkaan vaimoni neuvosta ja suostumuksella seuraavan keskinäisen sopimuksen:
Minä Jaakko Simunanpoika, otan täten huoltajaksemme rakkaan vaimoni Markareetta Eliaantyttären veljenpojan, renkipoika Juho Kustaanpojan Lapuan seurakunnan Kauhavan kappelista sillä välipuheella, että hän saa tulevaisuudessa haltuunsa Vähänkyrön seurakunnan Hiiripellon kylässä sijaitsevan, ¾ manttaalin suuruisen Pispa- nimisen kruununtilan sekä myös sen irtaimen omaisuuden, mikä tilalla on.
24.10.1750
Jaakko Simunanpoika
Markareetta Eliaantytär
Juho Kustaanpoika
(Käännös Leijo Keto)

Kun ei tullut kauhavalaisesta Juho Kustaanpojasta Pispaan isäntää, täytyi sitä alkaa etsiä uudestaan. Pispan talon rippikirjoissa esiintyy aviopari Matti Erkinpoika ja Maria Markuksentytär, jotka mahdollisesti olivat seuraavat isäntäkokelaat. Keitä Matti ja Maria sitten olivat?

Matti Erkinpojan syntymäajan perusteella voidaan selvittää hänen olleen Erkki Nyppelin poika Vähänkyrön Haarajoen kylästä. Tutkimalla Vähänkyrön käräjäpöytä-kirjoja selviää, että Jaakko Simunan-poika Pispalla oli vielä yksi veli, Erkki Simunanpoika[15)], nuorin koko Pispan sisarussarjasta. Erkki Simunanpoika oli avioitunut Haarajoen kylän Nissilän tyttären kanssa ja he pääsivät vielä tuntemattomasta syystä isännöimään Nyppeliä. Pispan vanha suku yritti siten kaikin tavoin pitää itsensä kiinni Pispan omistajuudessa. Matti Nyppelin vaimo Maria Markuksentytär osoittautuu isokyröläiseksi, Markus Reinin tyttäreksi.

Mahdollisesti Matin ja Marian avioliitto oli lapseton, ainakaan Vähänkyrön syntyneiden luettelosta ei syntyneistä lapsista tapaa mainintaa. Niinpä Matti ja Mariakin osoittautuivat huonoksi

ratkaisuksi talon tulevaisuutta silmällä pitäen. Tarvittiin kolmas yritys!

”Kolmas kerta toden sanoo”

Vuosien 1766–71 Pispan rippikirjaan ilmestyykin seuraava yrittäjäpariskunta: Mikki Antinpoika ja Maria Matintytär. Heistä Mikki Antinpoika osoittautuu Mikki Simunanpoika Pispan tyttärenpojaksi. Mikki Antinpojan muuttaessa Pispaan vaimon mukana seurasi luonnollisesti koko perhe, tällä kertaa jälkikasvu oli siis taattu. Vaikka ratkaisu näytti hyvältä, täydellisesti se ei kuitenkaan tälläkään kertaa onnistunut. Virallisesti Jaakko Simunanpoika hallitsi Pispan taloa kuolemaansa, vuoteen 1770 saakka. Rippikirjan tietojen perusteella uusi isäntä Mikki Antinpoika kuolee lähes päivälleen vuoden päästä vuonna 1771. Mikin isännyys Pispassa kesti siten vain yhden vuoden.

Mikki Antinpojan kuoltua hänen vanhin lapsensa poika-Mikki oli 12-vuotias. Isännyys Pispassa siirtyi näin Mikin leskelle Marialle niin kauaksi, että lapset aikuistuisivat, kuten tapahtuikin. Rippikirjojen perusteella äiti Maria isännöi Pispaa kuolemaansa saakka vuoteen 1789, jonka jälkeen Pispan talo jaettiin kahteen osaan, veljesten Mikin ja Jaakon kesken. Veljeksistä Mikki isännöi pitkään omaa osaansa ja jätti jälkeläisiä. Veli Jaakko sen sijaan kuolee nuorena, mutta jättää kuitenkin jälkeläisiä. Hänen leskensä avioituu uudelleen ja tästäkin aviosta syntyy lapsia. Mitä Pispassa sen jälkeen tapahtui, on tutkimatta, mutta todennäköistä kuitenkin on, että molempien veljeksien suku jatkuu tähän päivään saakka.

Pispan isännät 1750–1800
Jaakko Simunanpoika 1735–70
Epävirallisina isäntinä tänä aikana esiintyivät:
Juho Kustaanpoika 1750
Jaakon vaimon veljenpoika
Matti Erkinpoika 1750–60-luku
Jaakon veljenpoika
Mikki Antinpoika 1771
Jaakon veljentyttären poika
Maria Matintytär 1772–89
Mikki Antinpojan vaimo
Tässä vaiheessa Pispa jakaantuu kahteen osaan:
Mikki Mikinpoika 1790–
Jaakko Mikinpoika 1790–

Pispan sukua 1700-luvulla

Mikki Simunanpoika Pispa
Kadonnut Napuen taistelussa 1714
Pso **Maria Yrjänäntytär Heikkiselä**, Tervajoki, Yrjänä Matinpoika Heikkiselän tytär. Mikin kadottua Napuella isännöi Maria Pispan taloa Mikin nuorempien veljesten ollessa hänelle apuna.
Lapsia:
Kaisa s. 03.11.1708
Puoliso **Antti Israelinpoika Kamppinen** Ylistaro. Syntynyt 00.3.1708. Antti ja Maria isännöivät Vähänkyrön Tervajoen kylän Heikkiselän taloa yritettyään sitä ennen saada haltuunsa Pispan taloa 1729. Kaisan ja Antin pojasta, 23.9.1733 syntyneestä Mikistä, tuli Pispan isäntä 1770. Mikki Antinpojan isännyys Pispassa kesti ainoastaan vuoden, sillä hän kuolee jo vuonna 1771. Mikin vaimo Maria Matintytär, jonka mainitaan olevan kotoisin Vähänkyrön Torkkolan kylästä, isännöi taloa Mikin jälkeen, kunnes Marian kuoleman jälkeen isännyys siirtyy heidän kahdelle pojalleen, Mikki ja Jaakko Mikinpojille.
Maria
Puoliso sotamies Perttu Mattlin
Mariasta ja Pertusta ei tiedetä juuri mitään[16)]

Antti Simunanpoika Pispa
s.1689k. 08.10.1727
Pso **Aune Matintytär**
Antin kuoleman jälkeen Aunella mainitaan 4 lasta. Näistä lapsista ainakin kaksi tytärtä avioitui.[17)] Sukuselvitys on kuitenkin valitettavasti puutteellinen heidän osaltaan. Samoin Antin puolison Aunen syntymäkoti on jäänyt selvittämättä.
Lapsia:
Juho s. 04.04.1725
Tytär NN pso Antti Sakarinpoika
Tytär NN pso Mikki Antinpoika
NN

Jaakko Simunanpoika Pispa
s. 00.07.1705 k. 06.11.1770
pso **Marketta Eliaksentytär**
s. 17.03.1707
Maria oli syntyisin Kauhavan Eskolan talosta ja hänen lisäkseen Vähäänkyröön muutti hänen lähisukulaisiaan, jotka hajaantuivat pitkin pitäjää.
Lapsia:
Jaakko s. 01.05.1724

Erkki Simunanpoika Pispa
s. 19.05.1711
pso, vih. 13.5 1739
Susanna Tuomaantytär s. 19.11.1720
Susanna oli Tuomas Nissilän tytär Vähänkyrön Haarajoelta. Erkki ja Susanna isännöivät Pispassakin, mutta myöhemmin heistä tuli Haarajoen kylän Nyppelin talon isäntäpariskunta.
Lapsia mm.
Matti Erkinpoika Pispa e. Nyppeli
Pso 3.6.1764
Maria Markuksentytär Reini
Matti asui Pispassa, mutta pariskunta näyttää jääneen lapsettomaksi.

Lähteet:

1) Kyrön käräjät 6.12.1641, s. 82v
2) Kyrön käräjät 6.12.1641, s. 82v.
3) Vähänkyrön käräjät 22.–24.10.1666, s. 117
4) Aarre Alapotin arkisto
5) Ison–Vähänkyrön käräjät 4.–8.10.1658, s. 622v
Mikki Jaaakonpoika, (PISPA) Hiiripelto, edesmenneen sisarensa lasten puolesta, osoitti antaneensa sisaren isänperintönä lehmän Jaakko Siponpojalle (Rautio) Kuuttilaan, ja se tulee ensin erottaa Jaakko Siponpojan jakamattomasta omaisuudesta.
Vähänkyrön käräjät 23.–26.1.1671, s. 48: Mikki Jaakonpoika (PISPA) Hiiripellosta edesmenneen sisarensa Vappu Jaakontyttären lasten puolesta vaati Jaakko Raution leskeltä Kerttu Prusintyttäreltä lasten äidinperintöä.
6) Vähänkyrön käräjät 7.–8.2.1673, s. 37: Juho Matinpoika Knööppi ja hänen sisarensa Vappu Laihialta vaativat Mikki Pispalta perintöä tämän lapsettomana kuolleen vaimon, heidän sisarensa Sislan jälkeen.
7) Vähänkyrön käräjät 19–21.6.1671, s. 126: Juho Matinpoika (HEIRI) Hiiripellosta kanssaperillisille Heikki Karpille, Mikki Pispalle ym. loppusuoritus perinnöstä.
8) Vähänkyrön käräjät 21.–28.1.1681, s. 8: Mikki Pispa määrättiin laadituttamaan arvio omaisuudesta vaimonsa Aune Sipontyttären kuoltua, että kypsään ikään ehtineille lapsille voidaan osoittaa heille kuuluva perintöosa.
9) Vähänkyrön käräjät 12.–14.9.1683, s. 204: Mikki Jaakonpojan (PISPA) Hiiripellosta kuoltua perillisten kesken isän- ja äidinperinnön jako.
10) Vähänkyrön käräjät 4–5.3.1707, s.412.
11) Vähänkyrön käräjät 8.1.1728, s. 21
12) Vähänkyrön käräjät 3.2.1729, s. 176: Antti Israelinpoika Isonkyrön Kaukolasta, kertoi aikovansa avioon edesmenneen Mikki Simunanpoika Pispan tyttären, piika Kaisa Mikintyttären kanssa, jolla olettaa olevan suurin oikeus 1 manttaalin Pispan omistukseen, ennen isänsä nuoremman

veljen Antti Simunanpojan leskeä Aune Matintytärtä ja tämän alaikäisiä lapsia toivoen, että nämä tuomittaisiin lähtemään talosta. Aune esitti pöytäkirjaotteen 26.1.1720, että kantajan tuleva anoppi, leskivaimo Maria Yrjänäntytär on 30.6.1719 luovuttanut Antti Simunanpojalle koko tilan siihen saakka, kunnes hänen miehensä Mikki Simunanpoika palaa vankeudesta tai kunnes hänen lapsensa pystyvät taloa pitämään, ja nämä silloin saisivat kumpikin puolet tilasta; ja pöytäkirjaotteen 8.1.1728, että lesket Maria Yrjänäntytär ja Aune Matintytär lapsineen yhtenä asuin- ja ruokakuntana taloa hallitsevat ja viljelevät, mikä ei ole kuitenkaan toteutunut. Lisäksi leski kertoo, että hän yhdessä syksyllä 1727 kuolleen miehensä Antti Simunanpojan kanssa vainon aikana ja sen jälkeen monissa vaikeuksissa piti taloa yllä ja maksoi sen velkoja 54 kuparitaalerin arvosta. Tämän perusteella Aune vaati saada lapsineen pitää puolet talosta. Siirretään asia maaherralle.

13) Juuret-Toimikunnan erillisjulkaisu no 8 vuodelta 2003: Ryssänmanttaalikirja v. 1719, s. 14.

14) Kyseissä listassa luetellaan myöskin ns. ryssänsotilaat, jotka varustettiin vuonna 1720.

15) Vähänkyrön käräjät 27.10.1735, s. 1360: Erkki Simunanpoika Hiiripellosta vaatii Aune Matintyttäreltä (PISPA) Hiiripellosta 4 vuoden palkkaansa yhteensä 48 taalaria. Sovittelun tuloksena Erkki tyytyy 24 taalarin suoritukseen. Tilan nykyinen omistaja Jaakko Simunanpoika (PISPA) on Erkin veli.

16) Vähänkyrön käräjät 27.10.1735, s. 1364: Sotilas Perttu Mattlin hakee Aune Pispalta vaimonsa äidinperintöä

17) Vähänkyrön käräjät 6.4.1738, s. 388: Antti Sakarinpoika ja Mikki Antinpoika hakevat vaimojensa perintöä heidän isänsä velipuolelta Jaakko Pispalta

Käräjäpöytäkirjaotteiden suomennokset: Pauli Kukko.
Tekstiotteiden isolla kirjoitetut ja sulkeissa olevat talonimet, artikkelin kirjoittajan lisäämiä.
Muut lähteet: Suomen asutuksen yleisluettelo/Harri Ristiniemen arkisto

Kauhavan Eskolat ja heidän jälkeläisiään Vähässäkyrössä

Matti Lehtiö

Kauhavan Eskolan talo mainitaan perustetun vuonna 1575. Tämän perusteella se kuuluu siihen suureen uudisasutusaaltoon, joka asutti Kauhavaa v. 1565–75. Eskolan talon ensimmäisenä asukkaana mainitaan Esko Tavasti (e. Hämäläinen), joka joskus myös Savolaiseksi kutsuttiin[1]. Mikä lie ollut syynä siihen, että Eskon lisänimi jäi pois käytöstä, sillä myöhemmin talon nimeksi vakiintui Eskola, muistoksi tästä talon ensimmäisestä asuttajasta. Eskolan talo sijaitsi Kauhavanjoen alajuoksulla, jokirannassa, joen pohjoispuolella. Sitä likempänä jokisuussa, joen pohjoispuolella, sijaitsi vain kaksi taloa: Pernaa ja Hemminki.

Viimeistään vuonna 1684[2] Eskolan isäntänä mainitaan Arvi Heikinpoika, joka ei ollut edellisen isännän poika. Oliko hän mahdollisesti vävy, ei ole käynyt ilmi tutkimuksen aikaisesta, käytettävissä olleesta materiaalista. Kauhavan 1600-luvun kinkerikirjat mainitsevat hänen vaimokseen Saara Tuomaantyttären, josta ei tiedetä muuta kuin nimi, eikä sitäkään oliko hän Arvin ainoa vaimo. Arvi Heikinpojasta sitä vastoin tiedämme, että hän oli Heikki ja Inkeri Hemmingin poika. Hemmingin talo oli Eskolan lähin naapuri ja sijaitsi Eskolasta hieman alajuoksulle jokirannassa. Arvi ja Saara Eskolalla tiedetään olleen ainakin poika, Elias[4], joka isänsä kuoltua noin vuoden 1700 tienoilla jatkoi Eskolan talon isännyyttä vaimonsa Vappu Laurintyttären kanssa[5], jonka mainitaan kuolleen v.1711. Elias Arvinpoika Eskola avioituu uudelleen Sofia Jaakontyttären kanssa, joka jää leskeksi runsaan lapsikatraan kanssa.

Jossakin vaiheessa synkintä isonvihan aikaa Eliaksen ja Vapun tytär Marketta pakkaa vähäiset tavaransa ja lähtee maailmalle, päätyen Vähänkyrön Hiiripellon kylään, jossa Pispan talossa on sopivasti aviosiipan ”vakanssi” auki. Marketasta tuli Jaakko Simunanpoika Pispan puoliso.

Marketta Eliaantyttärelle ja Jaakko Pispalle tiedetään syntyneen ainakin yksi lapsi, mutta rippikirjojen perusteella ei tämä eivätkä mahdolliset muutkaan lapset aikuistuneet. Marketan ja Jaakon avioliitto ei siis synnyttänyt suvun jatkajaa. Vähänkyrön rippikirjat eivät Marketan syntymäpaikkaa paljasta, mutta hänen sukujuurensa selviävät, koska Marketta ja Jaakko päättivät vuonna 1750 luovuttaa Pispan talon Marketan veljenpojalle, kauhavalaiselle Juho Kustaanpojalle[6], joka voidaan jäljittää syntymäaikansa perusteella Kustaa Eliaanpoika Eskolan pojaksi.

Juho Kustaanpoika Eskola löytyykin Pispasta, mutta sopimuksesta huolimatta hänestä ei koskaan tullut isäntää Pispaan, sillä vanha suku pystyi mitätöimään sopimuksen. Tästä huolimatta Juho jää asumaan Pispaan, jossa mainitaan aikakin vuoteen 1763 saakka. Vuonna 1758 Juho avioituu hiiripeltolaisen tytön, Liisa Tuomaantyttären kanssa ja heille tiedetään syntyneen ainakin viisi lasta, joista ainakin kolme kuolee pienokaisina. Jatkoiko joku Juhon lapsista kauhavalaista verenperintöä Vähässäkyrössä on jäänyt selvittämättä.

Juho Kustaanpoika Eskola
s. 12.12.1731 Kauhava
Pso 3.12.1758
Liisa Tuomaantytär (Laturin piika)
Lapsia:

Marketta	s. 23.02.1760	k. 28.07.1761
Jaakko	s. 21.08.1761	k. 03.11.1762
Priita		k. 12.07.1763
Liisa	s. 01.12.1763	
Juho	s. 07.12.1766	

Marketta Eskolan äitipuolen jäädessä Kauhavalla leskeksi muuttaa hän tytärpuolensa perässä Vähäänkyröön lapsikatraansa kanssa vuonna 1745. Yksi heistä oli poika Antti, joka värväytyi Vähänkyrön Tapolan kylän sotilaaksi, saaden ruotusotilasnimen Reenfelt (Renfält). Samalla hän avioitui tapolalaisen tytön, Priita Erkintyttären kanssa. Ainakin yksi heidän lapsensa kasvoi aikuisikään ja avioitui. Mahdollisesti suku on jatkunut.

Antti Eliaanpoika s. 21.09.1724
Sotamies Reenfelt
Pso 18.11.1744 **Priita Erkintytär**
Lapsia:
Priita s. 26.09.1745
Priita avioituu Mikki Jaakonpojan kanssa 1757. Asuvat ensiksi

Hiiripellossa, josta muuttavat Perkiön kylään
Antti s. 11.10.1750
Susanna s. 31.01.1753

Antin lisäksi äiti Sofia toi mukanaan vielä kaksi tyttöä. Toinen heistä oli nimeltään Maria. Vuonna 1739 syntynyt Maria avioitui Vähäänkyröön, mutta hänen jälkiään näyttää olevan vaikea seurata. Toinen tyttäristä oli nimeltään Sofia, ja hän avioitui Jaakko Tuomaanpoika Nissilän kanssa ja hänestä tuli samalla Nissilän talon emäntä. Sofialla ja Tuomaalla oli jälkikasvua ja suku jatkuu ilmeisesti tähän päivään saakka.

Vähänkyrön pitäjä näyttää siis saaneen Kauhavan Eskolasta peräti 6 Eskolan suvun jäsentä, joista ainakin kolme jatkoi sukua.

Elias Arvinpoika Eskola, Kauhava
Pso I **Vappu Laurintytär**
Lapsia:
Marketta Pispan emäntä V:kyrössä
Kustaa, poika Juho, Vähässäkyrössä
Pso II **Sofia Jaakontytär**
Lapsia:
Antti Sotamies Reenfelt V:kyrössä
Maria asuu Vähässäkyrössä[7)]
Sofia Nissilän emäntä V:kyrössä

Lähteet:
1) Timo Pietiläinen: Kauhavan historia 1
2) Sotilasruodutus vuodelta 1684
3) Lapuan käräjät 29. päivänä elokuuta 1699: Inkeri Nikuntyttär Hemminkilästä, testamentti, mm. poika Arvi Eskola/ Markku Pihlajaniemen arkisto.
4) Lapuan käräjät 23. päivänä elokuuta 1700 Lapua: Elias Arvinpoika Kauhajoelta, inventointi, autuaan isänsä Arvi Eskolan jäämistö/Markku Pihlajaniemen arkisto.
5) Kauhavan kinkerikirjat
6) Vähänkyrön käräjät 22.10.1750, s. 322, § 13: *Allekirjoittaneet ovat alle merkittynä päivänä tehneet perinpohjaisen harkinnan tuloksena ja rakkaan vaimoni neuvosta ja suostumuksella seuraavan keskinäisen sopimuksen:*
Minä Jaakko Simunanpoika otan täten huoltajaksemme rakkaan vaimoni Markareetta Eliaantyttären veljenpojan, renkipoika Juho Kustaanpojan Lapuan seurakunnan Kauhavan kappelista sillä välipuheella, että hän saa tulevaisuudessa haltuunsa Vähänkyrön seurakunnan Hiiripellon kylässä sijaitsevan, ¾ manttaalin suuruisen Pispa- nimisen kruununtilan sekä myös sen irtaimen omaisuuden, mikä tilalla on. *24.10.1750 Jaakko Simunanpoika ja Markareetta Eliaantytär Juho Kustaanpoika*
7) Mariaa ei löydy Kauhavan kinkerikirjoista.
Huom! Kauhavan vihittyjen- ja kastettujenluettelon mukaan Elias Arvinpoika Eskola avioitui vielä 30.11.1730 Liisa Jaakontyttären kanssa ja sai hänen kanssaan Liisa nimisen lapsen 19.9.1739. Luetteloissa on kuitenkin näissä yhteyksissä virhe. Elias Arvinpojan sijasta kysymyksessä on hänen poikansa Elias Eliaksenpoika Eskola

Marketta Matintytär Uppa / Sippola

Tapio Piirto

Ilmajoen rippikirjaan vuosilta 1694–1720 kirjattiin Matti Tuomaanpojan isännöimässä Seinäjoenkylän Uppalan talossa ripillä käyneeksi tytär Marketta, jonka patronyymiä ei ole kirjattu. Marketan viimeinen ripilläkäyntimerkintä on vuonna 1714.

Marketta Matintytär Uppalasta vihittiin Ilmajoella 09.1715 Heikki Juhonpojan kanssa; kirjauksessa ei ole tarkennettu mistä sulhanen oli. Kirjauksista ei voi varmuudella todeta oliko Marketta Matti Tuomaanpojan tytär, varsinkaan kun kastettujen kirjauksista Matille ei Marketta-tytärtä löydy.

Ilmajoen talvikäräjät 1737, ote eräästä perintökiistasta:
Taneli Ilkka Kokkolasta ja Heikki Sippola Kauhavalta Lapuan pitäjästä pyytävät, että heidän lankonsa Jaakko Upan Seinäjoelta tulee esittää inventaariokirja, jonka edesmennyt kihlakunnantuomari Mollin oli tehnyt kantajien appi- ja vastaajan omien vanhempien jälkeen, josta voitaisiin nähdä onko kellään perillisistä Jaakolta vielä vaadittavaa vai ei.

Jaakko Matinpoika Upan ja Taneli Heikinpoika Ilkan lankoussuhde on tutkijoille ennestään tuttu, olihan Tanelilla vaimona Jaakon sisar Susanna Matintytär. Kauhavalaisen Heikki Sippolan patronyymiksi tarkentuu Kauhavan rippikirjoista Juhonpoika ja vaimoksi Marketta Matintytär, jonka juurien voidaan varmentaa olevan Upassa käräjäpöytäkirjan, vihittyjen kirjausten ja Ilmajoen rippikirjan perusteella.

Marketta Matintytär, syntynyt Ilmajoella 1691 (syntymäaika Kauhavan rippikirjasta), kuoli 23.04.1749 Kauhavalla, vanhemmat Matti Tuomaanpoika ja Liisa Yrjänäntytär Uppa.
Puoliso Ilmajoki 09.1715
Leski **Heikki Juhonpoika Sippola**, syntynyt Kauhavalla 1677, kuoli Kauhavalla 07.02.1748.
Lapsia ainakin (syntynyt Kauhavalla):
Susanna s.10.1720 (I:joen rippikirja) - k. Ilmajoki 18.09.1772, puoliso Ilmajoki 14.10.1744 Simo Erkinpoika, s. 10.1723 - k. Ilmajoki 23.02.1795.
Heikki Haud. Kauhava 05.11. 1732, ikä 9 vuotta
Kristiina s.29.01.1730 – haud. Kauhava 13.04.1740
Juho s.12.12.1733 k.18.1.1814 Ilmajoki, puoliso Ilmajoki 15.12.1754 Beata Heikintytär Sihto, s. Ilmajoki 19.12.1731 - k. Ilmajoki 10.01.1813
Saara s.25.09.1738 – haud. Kauhava 13.04.1740

Lähteet
Ilmajoen ja Kauhavan kirkonkirjojen mikrofilmit.
Ilmajoen käräjät 14, 15 ja 16 helmikuuta 1737, mikrofilmi ES 2103, käännös Markku Pihlajaniemi.

Kauhavan Hemminki eli Sippola

Tapio Piirto

Lapuan syyskäräjillä vuonna 1632 nimettiin herra Christopher, Erkki Martinpoika ja Juho Pelkonen luotetuiksi miehiksi tutkimaan ja ulosmittaamaan Sigfred Hemmingin talo hänen vävylleen Paavo Matinpojalle. [1] Isännyyden vaihdosta Sigfred Hemmingin ja vävyn Paavo Matinpojan välillä käsiteltiin myös Lapuan käräjillä 1654.[2] Sigfred Hemmingin maksamatta jäänyttä lainaa käsiteltiin vuoden 1633 syyskäräjillä, tuolloin patronyymiksi tarkentuu Pertunpoika (Sigfred Bertillsson).[3]

Paavo Matinpoika (Påwall Matsson) isännöi 2/3 manttaalin taloa Kauhajokiby:ssä (l. Kauhavalla) jo vuoden 1627 Pohjanmaan rykmentin ruodutusluettelon mukaan. Iäksi on kirjattu 30 vuotta.

Vuosien 1629 ja 1633 luetteloissa talo mainitaan ratsutalollisten (ryttarebonden) joukossa. Vuoden 1633 luettelon mukaan ratsumiehenä oli Lauri Jaakonpoika (Lars Jacobsson), jolloin talossa asui myös 24 vuotias Paavon veli Nisius Matinpoika (Nisius Mattsson).

Vuoden 1648 ruodutusluettelossa Paavo Matinpojan poika Heikki Paavonpoika (Hendrich Påålsson) kirjataan nihdiksi. Heikki kuitenkin isännöi taloa vuoden 1653 luettelon mukaan, joten sotilasta Heikistä ei tullut. Kun Lapuan käräjillä 1657 käsiteltiin kauhavalaisten valituksia kappalaisestaan Johannes Walleniuksesta, jutussa mainitaan myös Heikki Paavonpojan vaimo Kirsti Laurintytär (Kijrpe Laurssesdotter).[4]

Vuonna 1663 käräjöitiin taloon kuuluvasta niitystä, vastakkain olivat kauhavalaiset Yrjänä Matinpoika Kauhajoelta ja Heikki Paavonpoika Hemmingistä samasta paikasta. Heikki Paavonpoika esitti lautakunnan todistuksella kiistanalaisen niitynkappaleen kuuluneen hänen taloonsa jo ennen nuijasotaa (klubbekriget). Todettiin myös niitystä olleen kiistaa aikaisemminkin, jolloin Yrjänä oli vapaaehtoisesti sovitellut Heikin isän Paavo Matinpojan kanssa ja saanut tilalle toisen niittykappaleen. [5]

Vuoden 1676 ruodutusluettelon mukaan taloa isännöi Matti Paavonpoika (Mats Påhlsson), vuonna 1684 Juha Yrjänänpoika (Johan Jöransson). Lapuan käräjillä 1692 vaasalaisen raatimiehen Hans Nielssonin vaatimukseen Heikki Paavonpojalta, 49 kuparitaalariin 21 ½ äyriin, vastasi Heikin vävy Juho Yrjänänpoika. Juho kertoi että talossa oli ollut velkaa yli 900 taalaria kun hän siihen tuli, ja että hän oli ottanut vastatakseen velasta, eikä siten voi ottaa enempää maksettavakseen. [6]

Kauhavan kinkerikirjassa 1685 – 1696 talon nimenä on Sippola, isäntä Juho Yrjänänpoika (Herus Johannes Georgii), emäntä Maria Heikintytär (Hera Maria Henrici).

Miksi sitten isäntien, jotka käräjäpöytäkirjoissa on kirjattu Hemmingeiksi, isännöimän talon nimenä, kuten myös myöhäisempien isäntien nimenä on Sippola? Sippolan naapurina Kauhavanjoen vastarannalla sijaitsi myös Hemminkien isännöimä talo, joka säilyttää varhaisempien isäntiensä nimen. Luonnollisin selitys tuntuisikin olevan se, että Sigfred Hemmingin aikanaan isännöimää taloa kutsuttiin erotukseksi toisesta Hemmingistä isännän etunimen mukaan Sippolaksi. Isännän nimi oli Sippo, mutta kirjurit kirjasivat hänet Sigfrediksi vallitsevan tavan mukaan.

Kauhavan kinkerikirjan merkintöjen mukaan Juho Yrjänänpoika kuoli 1715, vaimo Maria Heikintytär 1700. Pojan Heikki Juhonpojan ensimmäinen vaimo Susanna Kustaantytär kuoli 1714, Susannan nimen yläpuolelle on kirjoitettu toisen vaimon nimi Marketta Matintytär, joka kuten toisaalla tässä lehdessä hänestä kertovassa artikkelissa kerrottiin oli Seinäjoen Upasta.

Sippolan isäntiä ruodutusluettelojen ja käräjäpöytäkirjojen valossa, tarkemmat isännyysvuodet selvinnevät veroluetteloista.

Sippo Pertunpoika Hemminki, 1600-luvun alussa
Vävy **Paavo Matinpoika**, n. 1627-1650-luvulle
Poika **Heikki Paavonpoika**, 1650-1660-luvuilla, ehkä myöhemminkin
Veli **Matti Paavonpoika**, 1670-luvun puolivälissä
Heikki Paavonpojan vävy **Juho Yrjänänpoika** 1680-luvulta vuosisadan loppuun
Poika **Heikki Juhonpoika** vuodesta 1700

Lähteet:

Lapuan käräjät 2 päivä syyskuuta 1632, mikrofilmi ES 2027
Lapuan käräjät 13 päivänä kesäkuuta 1654, mikrofilmi ES 2029
Lapuan käräjät 16 päivä syyskuuta 1633, mikrofilmi ES 2027
Lapuan käräjät 13 ja 14 päivinä elokuuta 1657, mikrofilmi ES 2030
Lapuan käräjät 5, 6 ja 7 päivinä helmikuuta 1663, mikrofilmi ES 2077
Lapuan käräjät 29 päivänä helmikuuta 1692, mikrofilmi ES 2084
Käräjäpöytäkirjojen käännökset Markku Pihlajaniemi
Pohjanmaan rykmentin Ruodutus- ja väenottoluettelot, mikrofilmit WA 773 ja WA 774
Kauhavan kirkonkirjojen mikrofilmit.

Uusia mikrofilmikorttia

Juuret-toimikunta on hankkinut Vähänkyrön rippikirjojen mikrofilmikortit. Tämän lisäksi toimikunnan ensivuoden alun hankintoihin on budjetoitu Ylistaron rippikirjojen mikrofilmikortit.
Käytössä on siten ensivuoden alkupuolella kokonaisuus: Isonkyrön, Vähänkyrön ja Ylistaron rippikirjat, joita säilytetään Isonkyrön keskustassa entisen Naisteollisuuskoulun tiloissa, jossa niiden katseluun lukijoillamme on vapaa käyttöoikeus ”yötä – päivää”.
Kyrönmaan Opiston kanssa pidettävä Sukututkimus piiri kokoontuun samoissa tiloissa Pirjo Hirvelän johdalla torstaisin Tervetuloa

Ylistarolaisen Silfverberg suvun jälkeläisiä etsimässä

Ruotsin Kallingessa asuva Annukka Sippola-Eddenfjärd on yksi kaukainen lenkki Ylistaron kirkonvartijana toimineen Salomon Jaakonpoika Silfverbergin jälkeläisissä. Oman sukunsa tutkimiseen Annukka kaipaisi lisätietoja ja täydennyksiä esivanhempien osalta kaikkien esivanhempienhaaroihin sekä yhteyksiä muihin suvun jälkeläisiin.

Osittainen sukupolviketju Salomon Silfverbergin ja Annukan välillä kulkee alkuosaltaan seuraavasti:
Salomon Jaakonpoika Silfverberg
s.22.8.1740
pso Liisa Antintytär s.?
Heillä poika:
Antti Salomoninpoika Silfverberg
s.24.2.1770 Ylistaro
pso Anna Juhontytär s.2.3.1770
Heillä poika:
Salomon Antinpoika Silfverberg
s.18.12.1791 Ylistaro
pso Liisa Matintytär Köykkä s.?
Heillä poika:
Juho Salomoninpoika Silfverberg
s.22.10.1830 (8) Ylistaro
pso Kreeta Katariina Luoma s.?
Heillä tytär:
Maria Josefiina
pso 12.5.1874 Ylistaro
Matti Yrjönpoika Sippola
s.17.10.1848 Kauhava
Matti Sippola oli maanviljelijä ja kaivertaja ja lisäksi yksi niistä kolmesta, jotka perustivat Kauhavan Hahtomaan torpassa Suomen Nuoriso-seuran. Matti Sippolan jälkeläiset ovat perustaneet Kauhavalle Matti Sippolan sukuseuran.

Juho Silfverbergillä oli Marian lisäksi sisaruksia:
Iisakki Muutti perheineen USA:n, jossa jälkeläisiä
Jaakko Kuoli pienokaisena
Katariina Avioitui Jalasjärvelle Jaakko Kannon puolisoksi, jälkeläisiä.
Johanna N:ton, kuollut USA:ssa.
Ilmo N:ton, Hopea-vaara.
Matilda Puoliso Aimo Timbergin kanssa. Sukua löytyy Etelä-Suomesta.
Lauri Naimisissa, asunut Ylistarossa, käytti nimeä Hopeavaara.
Jalo Naimisissa, asunut Ylistarossa, käytti nimeä Hopeavaara.
annukka42@hotmail.com

Kurikan Miedonkylän Laulaja käräjäasiakirjojen valossa

Markku Pihlajaniemi

Ilmajoen pitäjän, johon Kurikka kuului, renovoituja käräjäpöytäkirjoja on säilynyt vuodesta 1626 lähtien. Laulaja- nimi esiintyy näissä asiakirjoissa ensimmäisen kerran vuonna 1663.

Heikki Heikinpoika Miedosta kanteli Anna Prusintyttärestä samasta paikasta Laulajanrannanniitystä (LaulajanRanda), kertoen sen olevan siitä autiotalosta, jonka hän on ottanut ja nyt hallitsee ja se on Annan taloon joutunut. Kuitenkaan hän ei pystynyt mitään osoittamaan vaan tarkan tutkinnan jälkeen todettiin niityn ikimuistoisista ajoista olleen Anna Prusintyttären talossa ja aina tähän asti sitä on viljelty ilman valituksia. Niin tunnustettiin Heikin vaatimus mitättömäksi ja Anna pitää niityn laillisena omaisuutenaan ilman valituksia Maakaaren 1 ja 18 luvun mukaisesti.

Talon isännistä mainitaan ensimmäisenä Tuomas Pietarinpoika, joka isännöi Miedonkylän Laulajaa 1603-34. Maunu Sikstuksenpoika Sihtolasta vaati vuonna 1632 maksua Tuomaalta kahdesta tynnyristä tervaa.

Talon seuraavista isännistä löytyy runsaammin tietoja. Mielenkiintoinen on myös asiakirjoista paljastuva tieto suvun leviämisestä Teuvalle.

Erkki Tuomaanp. is. 1635-68

Erkki Tuomaanpoika isännöi taloa yli 30 vuotta, mutta silti voidaan sanoa hänen luovuttaneen talonsa aikaisin pojalleen. Syy tähän jää hämärän peittoon.

Erkki Tuomaanpoika pyysi talvikäräjillä 1675 lautamiehiä järjestelemään omaisuuttaan niin, ettei perillisten kesken syntyisi erimielisyyksiä. Erkki halusi erikseen tuoda esille, että hänen sotilaaksi lähteneen edesmenneen poikansa Juho Erkinpojan lesken Marketta Kristontyttären ylläpidosta huolehdittaisiin. Luotetut miehet saivat työnsä tehtyä saman vuoden syksyllä, mutta perinnön ositus vahvistettiin vasta kesällä 1687 Ilmajoen käräjillä Erkin kuoleman jälkeen. Antti Erkinpoika oli tuolloin hallinnut Laulajassa jo lähes 20 vuotta.

Koska laillisten luotettujen miesten 30 päivä syyskuuta 1675 autuaan Erkki Tuomaanpojan Miedonkylästä ja tämän vaimon Kaarina Leontyttären välillä pitämästä perinnön osituksesta sittemmin ei ole valitettu, niin tämän vuoksi Perintökaaren 15 luvun mukaan tuomitaan mainittu perinnönjako vahvistetuksi, peruuttamattomasti pidettäväksi 3 markan uhkasakolla kihlakunnan tuomion rikkomisesta. Koska autuaan Juho Erkinpojan leski osalleen tulleesta 40 taalarista 4 ½ äyristä esitti vielä vaatimuksen, josta kuitenkin todettiin 20 taalaria olevan maksetun, niin tämän vuoksi jäljellä oleva, nimittäin 20 taalaria 4 ½ äyriä, tuomittiin talon asuja Antti maksamaan mainitulle leskelle.

Antti Erkinp. isäntänä 1669-87

Antti Erkinpojalla oli käräjillä useampia riitoja niityistä, muun muassa Härkäpellosta ja Sysimäenluhdasta. Hän oli myös saanut kyseenalaisen maineen toisen omaisuuteen kajoamisesta, josta todettiin, että hän sai usein syyt niskoilleen maineensa vuoksi. Käräjille hän ei rötöksistään usein joutunut, vaan hänen kerrottiin sovitelleen ja maksaneen vastapuolelle niistä kaikessa hiljaisuudessa. Matti Niileksenpoika Karvialta veti kuitenkin Antin oikeuden eteen Ilmajoen kesäkäräjille 1673. Matti Niileksenpoika oli kaksi vuotta aiemmin ollut syytteessä lyötyään kauhajokelaisia uudistilallisia kalastuskiistassa, joten pitäjien välistä kaunaa liittyy varmaankin oheiseen juttuun. Esiin tulee myös Antin vanhin poika Panu.

10 ja 11 lokakuuta 1673 Ilmajoki
Matti Niileksenpoika Karvialta valitti Antti Laulajasta Miedosta, että tämä kumppaneineen olisi syksyllä 1672 tuhonnut hänen kalamajansa, vieden sieltä 19 sylen nuotan, 1 leiviskän kuivattuja haukia sekä kaatanut nurin 1 tynnyrin suolakalaa valiten itselleen parhaat kalat ruokakalaksi. Tämän kaiken Laulaja lujasti kieltää.

Mikki Eskonpoika Miedosta, annettuaan valan kirjalla, todisti, että Laulajan poika Panu Antinpoika oli sanonut hänelle: ”Koska minun isäni halua ajaa minut luotaan, niin voi käydä niin, että

nuotta, jota kysellään, on hänen talossaan." Kun Panu nyt kuuli tämän tunnustuksen sanoi hän, että voi olla niin kuin hän oli vastannut: "Minä en tiedä mitään järvimajasta tai nuotasta jota kysellään." Tämän Antti Laulajan sanottiin olevan tunnettu varas, mutta hän ei siitä ole ollut koskaan lain edessä, koska hänellä on ollut tapana varkautensa salaa maksaa ja sovitella, minkä vuoksi häntä epäiltiin kaikesta ja pidettiin asiaan syyllisenä, mistä Matti Niileksenpoika on häntä syyttänyt. Ja vaikka Laulajaa kehotettiin tunnustukseensa tässä asiassa, puolustautui hän lujasti ja ei halunnut tunnustautua syylliseksi tässä asiassa sanoen:" Mitä oikeus tästä päättää siihen minä tyydyn." Ja kun Matti Niileksenpoika sanoi tämän kumppaneineen lähteneen järvelle, missä hänen kalamajansa on, päivää ennen kuin vahinko tapahtui, niin kukaan ei halunnut Laulajaa vapauttaa teosta, vaan kaikki pitivät häntä siihen syypäänä. Niin minä kysyin lautakunnalta mikä heidän mielipiteensä tässä asiassa olisi. Niin he yksimielisesti vastasivat ja tuomitsivat Laulajan asiaan syylliseksi, koska kaikkialla matkoilla niin kaupungeissa kuin kotona pitäjässäkin, kuten he sanoivat, haisee hänen varkaudeltaan, ei suinkaan häntä Matti Niileksenpojan viedyistä tavaroista puolusteta, mitkä he arvioivat 5 kuparitaalarin arvoisiksi. Niin lautakunnan yksimielisen päätöksen mukaan määrättiin Antti Laulaja Kuninkaallisen Majesteetin rangaistusasetuksen mukaan palauttamaan asianomistajalle omansa ja häneltä sakotetaan kolminkertaisesti niiden arvo, nimittäin 15 kuparitaalaria arviointimiesten lausunnon mukaan.

Kesäkäräjillä 1691 käsiteltiin sudenkaatoa, mihin Jaakko Niileksenpoika Kytästä halusi päästä osalliseksi. Hän oli liittynyt mukaan ajamaan takaa Antti Erkinpoika Laulajan ja Antti Juhonpoika Koukkarin ampumaa sutta. Antti oli myös muuraustaitoinen, koska hän haki muurauspalkkaansa talvikäräjillä 1694 seppä Heikki Juhonpojalta Krekolasta.

Heikki Antinp. isäntänä 1688-1725

Heikki Antinpoika mainitaan talon asujana jo 1687 ja talvikäräjillä 1688 hän on jo isännän ominaisuudessa vaatimassa taloonsa Härkäpellon omistusta, josta hänen isänsä oli jo 15 vuotta aiemmin käräjöinyt tuloksetta.

Asemastaan talon isäntänä Heikki joutui kamppailemaan vanhemman veljensä Panu Antinpojan vävyn Tuomas Ollinpojan kanssa. Asia sovittiin Ilmajoen talvikäräjillä 1701 ja Heikki suoritti esikoisoikeudesta 30 kuparitaalaria. Talo huudatettiin normaalikäytännön mukaan kolmilla käräjillä ja viimeisen kerran talvella 1702.

Heikki Laulaja antoi 3. kerran huudattaa ½ manttaalin Laulajan talon Miedosta, mikä tapahtui ilman valituksia.

Heikki Laulaja ajoi edesmenneen siskonsa Valpurin lasten etua tammikuussa 1695.

Heikki Antinpoika Miedosta vaati autuaan siskonsa Valpurin alaikäisten lasten puolesta, koska hänen lankonsa Jaakko Krekonpoika Kurikasta, joka tämän Valpurin kanssa oli ollut naimisissa, on mennyt toisiin naimisiin lasten äidinpuoleinen perintöosuus erottamatta, että tämän pitäisi ainoastaan antaa lapsille tämän Valpurin saatavat. Jaakko ei kieltänyt tätä, niin tuomitsi oikeus hänet sitä noudattamaan. Molemmin puolin voitiin ottaa luotetut miehet nämä heidän keskensä jakamaan, koska mainituista saamisista ei esitetty mitään asiaankuuluvaa luetteloa.

Heikki Antinpojan vaimon perintö Teuvalta

Heikki Antinpoika oli Närpiön talvikäräjillä 1704 esittämässä vaatimuksiaan.

Heikki Antinpoika Ilmajoelta ja Martti Tuomaanpoika Teuvalta heidän kanssaperillisten valtuuttamina sovittelivat seuraavasti Jaakko Erkinpoika Peuran ja Jaakko Niileksenpojan samasta paikasta kanssa, koskien perintöä heidän autuaan anoppinsa Liisa Pentintyttären jälkeen…

Heikki Laulaja lankonsa Harjunpään uudistilan isännän kanssa vaatii anoppinsa Liisa Pentintyttären perintöä. Liisa oli Teuvan Peuran emäntä ja Juho Klemetinpojan vaimo. Mielenkiintoisen lisän Teuva-yhteyksiin tuo se, että Liisa Pentintyttären juuret ovat Ilmajoen Ollilassa. Jaakko Erkinpoika ja Jaakko Niileksenpoika toimivat yhtiömiehinä isännöiden Peuraa ja siitä erotettua Muotiota.

Isonvihan jälkeen Närpiön talvikäräjillä 1722 katsoo Heikki aiheelliseksi vaatia verohylyksi vajonnutta vaimonsa perintötaloa Peuraa itselleen.

Heikki Antinpoika Laulaja Ilmajoen pitäjästä ja Miedonkylästä kertoo, että hänen lankonsa Jaakko Erkinpoika Teuvalta on antanut hänen appensa perintötalon ½ manttaalin Peuran vajota verohylyksi, minkä jälkeen se on otettu vapaavuosia vastaan erään vaimonsa kanssa ei perillisen Jooseppi Heikinpojan toimesta ja koska sitä ei ole laillisesti huudatettu ja on sitten vajonnut kruununtaloksi, niin pyytää Heikki Antinpoika saada periä mainitun talon vaimonsa Valpuri Juhontyttären puolesta. Jooseppi Heikinpoika osoittaa pöytäkirjan otteella ja päätöksellä, että Jaakko Erkinpoika on, kuten on ilmoitettu, antanut talon vajota, minkä jälkeen hän 4 päivä helmikuuta 1711 on pyytänyt kruununvoudin luotetun Anders Aurinin lupaa taloon ja 3 päivä maaliskuuta samana vuonna hakenut korkeasti jalosukuisen paronin, herra Lorentz Clerkin määräyksestä tältä oikeudelta päätöstä vapaavuosista, 25 päivä tammikuuta 1712 päätettiin vuodesta 1711 vuoteen 1715, tämä mukaan lukien ja 27 päivä maaliskuuta 1712 tämä vahvistettiin vapaavuosista, mikä vihollisen hyökätessä lyhennettiin puoleen, jolloin taloa oli huomattavasti parannettu. Tämän vuoksi Jooseppi Heikinpoika mielellään aikoo sen pitää, vaikka hän vaimonsa kanssa ei ole siihen perillinen ja se on maakirjassa perintötalona, mutta ei todeta huudatetun. Jos hänet arvelua vastaan ajetaan talosta, niin pyytää hän uudisrakennuksistaan maksua.

Päätös

Koska Peuran ½ manttaalin perintötaloa ei ole huudatettu ja se ei ole kruununtaloksi vajonnut, niin katsoo oikeus aiheelliseksi, sekä Maakaaren 2 luvun ja Kuninkaallisen talontarkastus asetuksen vuodelta 1681 mukaan, että Heikki Laulaja sen perii vuosien 1711, 1712 ja 1713 vuosien maksuilla kruunulle, minkä suuruuden kruununvouti seudulla hänelle ilmoittaa. Sitten kun nämä maksut on suoritettu, voi hän laillisena arkipäivänä Kuninkaallisen asetuksen 27 päivältä kesäkuuta 1720 § 15 mukaan taloon tulla. Silloin voivat osapuolet vapaasti kutsua luotetut miehet, jotka arvioivat Jooseppi Heikinpojan tarkoittamat uudisrakennukset ja Heikki Antinpoika ne maksaa, mutta talo hänelle annetaan. Sitten pyysivät osapuolet tuomaria arvioimaan Jooseppi Heikinpojan parannukset.

Saman vuoden kesäkäräjillä Heikki Laulaja pyysi saada lunastaa myös Muotion talon.
Heikki Laulaja Ilmajoen pitäjästä ja Miedonkylästä pyytää vaimonsa puolesta saada lunastaa ½ manttaalin Muotion Teuvalta, jota Heikki Antinpoika asuu ja vastaa, että hän vuonna 1711 oli ottanut Muotion verovapautta vastaan, mikä loppui vuonna 1715, mutta siihen kuuluvat kirjat ovat vihollisen tuhoamat. Vaikka hän ja hänen vaimonsa eivät ole taloon perillisiä, niin pyytää hän sen saada pitää tai muussa tapauksessa vastapuolen pitää hänen työstään ja talon edistämisestä maksaa. Tästä talosta todettiin, ettei se ole huudatettu ja kruununtaloksi vajonnut, vaan on maakirjassa perintötalona.

Päätös
Oikeus näkee aiheelliseksi, sekä Maakaaren 6 luvun ja vuoden 1681 talontarkastusasetuksen mukaan, että Heikki Laulaja suorittaa kruunulle jäljellä olevat maksut ennen vapavuosia vuoteen 1713 saakka, sekä tyydyttää Heikki Antinpojan arviointimiesten määräysten mukaan tämän todistetut uudisrakennukset, sitten kun se on otettu pois, mitä hänen on velvoitettu rakentamaan ja kunnossa pitämään. Mitä vastaan Laulaja vaimonsa puolesta perintöoikeudesta laillisen disposition saa, ilman vaatimuksia niistä vuosista kun talo on vihollisen vallassa ollut.

Heikki Laulaja Miedonkylästä Ilmajoen pitäjästä, sekä Heikki Muotio ja Jooseppi Peura Teuvalta pyytävät nimismies Juho Reiniä ja Hindrich Hagverinia yhdessä 2 lautamiehen kanssa tarkastamaan ja arvioimaan uudisrakennukset ja parannukset pelloilla ja niityillä muun muassa, mitä Muotio ja Peura ovat tehneet vuosittaisista velvoitteistaan talontarkastusasetuksen mukaan talossa, joka Heikki Laulajalle on tuomittu, mihin pyyntöön oikeus suostui.

Heikki Antinpoika Laulaja ja hänen vaimonsa Valpuri Juhotytär haudattiin Teuvalla 15.5.1726. Peuran isäntänä jatkoi Heikin poika Juho Heikinpoika 1722-62.

Heikki Antinpojan pojan Heikin leski Marketta Samelintytär is. 1726-29
Heikki Antinpojan poika Heikki Heikinpoika ei koskaan ehtinyt virallisesti isännöidä Kurikan Miedonkylän Laulajan taloa. Heikki Heikinpojan leski Marketta Samelintytär joutui isännöimään taloa appensa kuoltua Teuvalla ja lankonsa Juho Heikinpojan ottaessa siellä Peuran isännyyden. Kurikan Luovasta tullut Marketta joutui talvikäräjillä 1727 puolustamaan asemaansa vihollisen turmeltua talon asiakirjan miehityksen aikana.

Edesmenneen Heikki Heikinpoika Laulajan leskivaimo Marketta Samelintytär, lähettää pöytäkirjan otteen, 4 päivältä maaliskuuta 1701 kuuluen, että hänen appensa Heikki Antinpoika oli 30 kuparitaalarilla lunastanut vanhemman veljensä Panu Antinpojan vävyn Tuomas Ollinpojan perintöoikeuden ½ manttaalin Laulajan taloon. Tämän perintöoikeuden on hän 3 laillisilla käräjillä huudattanut, nimittäin mainittuna 4 päivänä maaliskuuta 1701, 17 päivänä elokuuta samana vuonna ja 15 päivänä helmikuuta 1702, kaikki ilman valituksia, joka mainittuun pöytäkirjan otteeseen on merkitty, niin oli tästä annettu kiinnekirja. Mutta menneenä vihollisaikana kirja on niin rikkirevitty ja tärvelty, ettei sitä enää pysty lukemaan. Täten pyytää leski, että oikeus, hänen ja hänen lastensa turvaksi, antaa hänelle tästä laillisen todistuksen.

Nimismies Juho Rein todistaa, että hän on nähnyt annetun kiinnekirjan, joka nyt on niin rikkirevitty, ettei sitä voi lukea. Tämän lisäksi todistavat vanhat lautamiehet, Pietari Seppälä, Arvi Harja ja Kalle Plosila, että Heikki Antinpoika oli ostanut itselleen hallintaoikeuden mainittuun, ½ manttaalin, Laulajaan, jonka hän huudatti ilman valituksia ja siitä kiinnekirjan oli saanut, mihin hänen perillisensä, Maakaaren 1,2 ja 10 lukujen mukaan, varmasti voivat turvautua.

Marketta joutui isännöidessään vastaamaan talon veloista mm. raatimies Johan Bladille Vaasasta ja vaasalaiselle kauppiaalle Michael Lilljelundille tämä isäpuolen Hans Paul Meijerin saatavista. Vastuu kasvatti varmasti myös lujuuteen eikä emäntä Marketta päästänyt piikaansa helpolla Ilmajoen kesäkäräjillä 1727.

Leskivaimo Marketta Samelintytär Miedonkylästä kertoo, että hän viime keväänä, suuressa rehun puutteessaan, laittoi täysikasvuisen piikansa Valpuri Pietarintyttären paimentamaan hevosiaan metsässä ja valittaa, että sudet, piian laiminlyönnistä, häneltä raatelivat kuoliaaksi tamman, joka oli 3 talvea vanha, minkä vuoksi hän nyt vaatii piialta maksua. Piika myöntää, että hänen emäntänsä määräsi hänet seuraamaan ja paimentamaan hevosia. Tämän hän teki seuraten Iisakki Krekolan karjaa ja hevosia, mutta joutui kerran erilleen hevosista, jolloin sudet olivat repineet hengiltä lesken 3 vuotiaan tamman, niin etteivät he sitä huomanneet ennen kuin vahinko oli tapahtunut. Ne lautamiehet, jotka olivat nähneet ja tiesivät tamman, arvioivat sen 60 kuparitaalarin arvoiseksi. Tämän vuoksi tuomittiin piika Valpuri Pietarintytär maksamaan vaimo Marketta Samelintyttärelle tamman arvo, 60 kuparitaalaria, Rakennuskaaren 48 luvun mukaan
.
Marketta Samelintytär avioitui uudelleen Matti Matinpojan kanssa. Matti tuli Kurikan Koivulasta. Uusi isäntä Matti Laulaja edusti taloa 1730-38. Tämän jälkeen isännyys palasi jälleen alkuperäiselle Laulajan suvulle, kun Heikki Heikinpojan ja Marketta Samelintyttären tytär Maria Heikintytär Krekolasta peräisin olevan miehensä Taneli Iisakinpojan kanssa ottivat talon isännyyden. Taneli oli Laulajan isäntänä 1739-72.

Lähteet:
Ilmajoen käräjät 1632 mf ES 2027, 1663 mf ES 2077, 1673 mf ES 2079, 1675 mf ES 2079, 1687 mf ES 2082, 1688 mf ES 2082, 1691 mf ES 2083, 1694 mf ES 2085, 1695 mf ES 2085, 1701 mf ES 2089, 1701 mf ES 2089, 1702 mf ES 2089, 1727 mf ES 2097 ja 1727 mf ES 2097
Närpiön käräjät 1704 mf ES 2090, 1710 mf ES 2094, 1722 mf ES 2095, 1722 mf ES 2095 ja 1724 mf ES 2096

Kiitokset avusta Penni Airakselle. Henkilöluettelon laatinut Tapio Piirto.
Tarkennuksia artikkelissa mainituista teuvalaisista henkilöistä:
Martti Tuomaanp. Harjunpää, puoliso Anna Juhontr. Peura
Jaakko Niileksenp. Peura, puoliso Klemetti Juhonp. Peuran leski Valpuri Matintr.
Jaakko Erkinp. Muotio, puoliso Maria Juhontr. Peura
Muut artikkelissa esiintyvät henkilöt ovat täydennetyssä Laulajan sukualuettelossa.

Laulajan sukua

Tapio Piirto

Tuomas Pietarinpoika
Laulajan isäntä 1603-29. Ikä vuoden 1627 ruodutus- ja väenottoluettelossa 65v.

Erkki Tuomaanpoika
Laulajan isäntä 1633-68. Ikä vuoden 1630 ruodutus- ja väenottoluettelossa 22v. Pso. Kaarina Leontr. (kirjattu myös Laurintyttärenä), haudattu Ilmajoki 14.3.1680.

Erkki Tuomaanpojan lapset:
Juho, sotilas, kuollut ennen vuotta 1675. Pso. Marketta Kristontr.
Antti, kuoli Kurikka 12.9.1700, ikä 72v. Laulajan isäntä 1669-87. Pso. Agneta Yrjänäntr., haudattu Ilmajoki 17.6.1688.

Antti Erkinpojan lapset:
Panu, pso. Valpuri Prusintr. Kyttä, haudattu Ilmajoki 10.8.1720, ikä 80v. Valpurin II-pso. vih. Ilmajoki 7.6.1691 Juho Erkinp. Kalajainen, kuoli Ilmajoki 22.2.1740.

Panun lapsia:
Maria Panuntr., pso. vih. Ilmajoki 1699 Tuomas Ollinp. Tuomas perusti 1700-luvun alussa Kalajaisen uudistalon appipuolensa Juho Kalajaisen kanssa. Lapsia mm. Juho Tuomaanp., s. Ilmajoki 25.3.1700 - k. Ilmajoki 20.4.1783, Kalajaisten isäntä vuodesta 1745 lähtien. I-pso. Agneta Taavetintr. Ilkka, s. Ilmajoki 21.1.1695 - k. Ilmajoki 15.4.1754. II-pso. Tuomas Tuomaanp. Sandbergin leski Saara Sipintr., s. 12.1707.
Priita Panuntr., pso. Juho Laurinp., Kurikan Miedonkylän Piirron isäntä 1700-10. Lapsia.

Valpuri, Ilmajoen vuoden 1695 talvikäräjien mukaan Valpuri olisi ollut aviossa Kurikkalaisen Jaakko Krekonpojan kanssa. Käräjäpöytäkirja saattaa kuitenkin sisältää virheen, koska Say:n ja Ilmajoen kirkonkirjojen valossa näyttäisi siltä, että aviomies olikin Juho Krekonp., Reinikan isäntä 1688-97 Kurikka. Valpuri haudattu Ilmajoki 23.3.1684. Lapsia. Juho Krekonp. Reinikan II-pso. Valpuri Prusintr.
Maria, haudattu Ilmajoki 16.12.1726. Pso. Jaakko Klemetinp., s. 7.1657 - k. Ilmajoki 9.10.1737. Raskulan ja Ollilan isäntä Ilmajoella, Lehmälammen uudistalon perustaja Alavudella. Lapsia.
Kerttu, pso. vih. Ilmajoki 1685 Matti Hieronymuksenp. Lapsia.
Heikki, Laulajan isäntä 1688-1725. Pso. Valpuri Juhontr. Peura , Heikki ja Valpuri haudattiin Teuvalla 15.5.1726. Valpurin vanhemmat Juho Klemetinp. ja Liisa Pentintr. Peura Teuvalta. Liisa Pentintyttären isä Pentti Matinp., Ollilan isäntä 1641-55 Ilmajoki. I-pso. sotilas Valentin Jaakonp. Toisessa avioliitossa Teuvalla ennen vuotta 1652, tarkempi avioliiton solmimisajankohta ei ole selvinnyt.

Heikki Antinpojan lapsia:
Anna, kastettu Kurikka 3.10.1686
Nimeltä mainitsematon lapsi haudattu Ilmajoki 4.12.1687
Heikki, kastettu Kurikka 27.1.1689 - haudattu Kurikka 7.9.1690.
Marketta, Say:n mukaan Laulajassa 1705-06
Heikki, kastettu Kurikka 19.7.1691 - k. Kurikka 1725. Pso. Marketta Samelintr. Luopa, kastettu Kurikka 18.4.1689 - k. Kurikka 27.8.1754. Marketan II-pso. Matti Matinp., Laulajan isäntä 1730-38, s. 13.9.1701 - k. Kurikka 28.4.1762. Matin II-pso. vih. Kurikka 14.10.1755 Maria Matintr., s. 1.1730.

Heikki Heikinpojan lapsia:
Maria, s. Kurikka 8.1718 - k. Kurikka 1.10.1798. Pso. vih. Kurikka 8.1.1738 Taneli Iisakinp. Krekola, s. Kurikka 7.1718 - k. Kurikka 4.12.1788. Laulajan isäntä 1739-72. Lapsia.
Anna, s. Kurikka 4.8.1722 - k. Kurikka 21.7.1765. Pso. vih. Kurikka 16.12.1744 Mikki Juhonp., s. Kurikka 6.1719 - k. Kurikka 10.1.1773. Lipastin l. Lipaskuusen isäntä 1742-72 Kurikka. Lapsia. Mikin II-pso. vih. Kurikka 27.1.1766 Yrjänä Wargin leski Marketta Erkintr., s. 15.3.1733.
Marketta, s. Kurikka 6.1726 - k. Kauhajoki 15.7.1785. Pso. vih. Kurikka 29.9.1745 Matti Juhonp., s. Kauhajoki 25.1.1724 - k. Kauhajoki 9.11.1777. Yli-Harjan isäntä vuodesta 1749 Kauhajoki. Lapsia.

Liisa, s. Kurikka 19.11.1693 - haudattu Kurikka 14.4.1695.
Valpuri, s. Kurikka 7.3.1696. Pso. Jaakko Mikinp. Lapsia.
Juho, s. Kurikka 13.3.1699 - k. Teuva 9.11.1766, Peuran isäntä Teuvalla vuodesta 1724. Pso. Liisa Iisakintr., kuoli Teuva k.15.6.1790. Lapsia.
Maria, s. Kurikka 28.2.1702, sisarena Peurassa Say:n mukaan 1731–34.
Liisa, s. Kurikka 1.9.1704 - haudattu Kurikka 18.9.1704.

Lähteet:
Pohjanmaan rykmentin ruodutus- ja väenottoluettelot, mf. WA 773.
Suomen asutuksen yleisluettelo, mf OS 120, OS 121 ja OS 109.
Ilmajoen, Kurikan, Kauhajoen ja Teuvan kirkonkirjojen mikrofilmit. Ilmajoen talvikäräjät 1652 mf ES 2029 ja 1667 mf ES 2078, käännös Markku Pihlajaniemi.
Kurikan historia, Osmo Rinta-Tassi.
Ilmajoen Joulu 1977, Jaakko Sarvelan artikkeli Kalajaisten äijä.

”Komeuren tähären”

Manttaalikomissaari Jacob Holmsteen Oulusta valittaa valtuutettunsa raatimiehen Petter Geddan välityksellä, että Carl Gunderlach Monobystä oli viime huhtikuussa Oulun kaupungissa myynyt hänelle 8 plootulla peruukin, jonka tämä vakuutti olevan hyvän. Komissaari ei voinut siitä muuta uskoa, koska peruukki oli kovasti puuteroitu, mutta se todettiin sitten olevan epäkelvosta tukasta, useista väreistä ja vilpillisesti paikattu, niin ettei komissaari voi sitä pitää, vaan on lähettänyt sen tänne sinetöytynä ja pyytää maksamiaan 4 plootua talaisin, sekä että Gunderlachia pitää vilpistä rangaista ja tämän kulut maksaa. Gunderlach sanoi tehneensä peruukin sellaisesta tukasta mitä täällä on ja myynyt sen hänelle 6 plootusta, mistä hän on 4 plootua kantanut ja ei halua muuttaa tätä näin kauan jälkeen valitetun kaupan.
Päätös:
Koska Gunderlachia syytetään vilpistä ja hän ei ole tehnyt kauppaa tämän oikeuden alueella, niin on komissaarin anettava haastaa hänet sille foorumille, minkä alueella kauppa on tehty Käräjäkaaren 24 luvun mukaan. Peruukki lähetetään takaisin samalla sinetillä kuin mitä se tänne tuli. / Uudenkaarlepyyn talvikäräjät 1730 mf ES 2099 / Markku Pihlajaniemi

Ylistaron Marttalan vaiheita

Matti Lehtiö

Juuret-julkaisussa 2/2003 julkaistiin kirjoittamani artikkeli Marttalan talon vaiheista, niiltä osin, kun talon isännyyttä hoiti Seinäjoen Upasta tullut vävyisäntä ja hänen jälkeläisensä. Artikkelissa on lyhyt katsaus talon aikaisempiin vaiheisiin ja maininta siitä, että Upan-sukuiset Marttalalaiset väistyivät talon ohjaksista pian isonvihan jälkeen, jolloin ”vanha” suku palasi takaisin taloon.

1650-luvun puolivälissä Marttalaa isännöi siis Tuomas Antinpoika-niminen mies, jolla oli vaimo Aune Vilpuntytär. Tuomaan kuoltua Aune avioitui uudelleen ja tästä myöhemmästä aviosta syntyneen jälkeläisen kanssa Upan poika myöhemmin avioitui.

Kuka Tuomas Antinpoika Marttala alun perin oli, on edelleen kysymysmerkki, talon edellisen isännän poika hän ei kuitenkaan ollut. Vuoden 1727 käräjillä[1)] vanhat miehet muistelivat Tuomaan tulleen Marttalan isännäksi noin vuonna 1656. Vanhojen miesten muistikuva oli kohtuullisen tarkka, mutta ei täysin. Vanhin tapaamani veroluettelomerkintä Tuomaasta tällä hetkellä on vuodelta 1653.[2)] Tämäkään vuosi ei kuitenkaan vielä ole oikea vuosimäärä. Vuonna 1650, talon edellinen isäntä Yrjänä Jaakonpoika ilmoittaa ottavansa Tuomas Antinpojan syytinginantajakseen.[3)] Jos ei Tuomas ollut lähiympäristöstä, niin mahdollisesti ainakin hänen vaimonsa Aune Vilpuntytär oli. Aune oli muistiin merkitsemättömän lähteen mukaan Matti Vilpunpoika Loukon sisko, samasta talorykelmästä. Valitettavasti tämäkään tieto ei meitä vie paljon eteenpäin, Matti Vilpunpoika ei ollut Loukon edellisen isännän poika. Sikäli mielenkiintoinen Loukon talo kuitenkin, että Matti Vilpunpoika seuraa Loukon isäntänä erästä Antti Pertunpoikaa, jota pidetään Reinin talon myöhempänä isäntänä.

Olisiko Tuomas siiten Loukoa isännöineen Antti Pertunpoika Punkarin poika? Asia jää vaille varmistusta, mutta Marttalan vanhempi nimi oli myös Punkari.

Tuomas ja Aune Marttalan avioliitosta jäi eloon asiakirjojen perusteella[1)] yksi poika ja kaksi tytärtä, joista tällä hetkellä on pystytty löytämään vain toinen tytär Vappu.

Vappu ja Heikki Hippeli

Kaukolan kylässä tavataan vuoden 1675 veroluettelossa aviopari Heikki Antinpoika ja Priita Erkintytär. Pariskunta työskenteli tällöin Kriikun talossa palvelusväkenä. Seuraavana veroluettelovuonna 1676 pariskunta mainitaan Topparlan kylässä Iivarin talonväen jatkeena ja Heikillä mainitaan lisänimi Hippeli (*Hibbel*). Heikki Hippelin lisänimi on mielenkiintoinen, mutta jää tässä yhteydessä selvittämättä. Kannattaa kuitenkin mainita, että samaisessa veroluettelossa vuodelta 1676 mainitaan Topparlan kylän lopusta myös Liisa Jaakontytär Hippeli-niminen itsellinen. Hippeli-nimi oli siis mahdollisesti jo tällöin vanha kyröläinen itsellisnimi. Vuonna 1677 pariskunta asustaa jossakin Pouttulassa, tällöin itsellisenä. Seuraava veroluettelomerkintä Heikki Hippelistä löytyy vuodelta 1681, jolloin hänen puolisonsa on vaihtunut ja uuden puolison nimi on Vappu Tuomaantytär, joka myöhemmin varmistuu Tuomas ja Aune Marttalan tyttäreksi.

Veroluetteloissa Heikin ja Vapun vaiheita voidaan seurata aina vuoteen 1707 saakka. Tänä aikana he asuvat itsellisenä jossakin Punkarin, Tuiskun, Marttalan ja Loukon muodostaman tiiviin taloryhmän takamaastossa. Nykypäivän ylistarolaiset eivät paikkaa enää tunnista, mutta kun Hippelin torppa esiintyy Ylistaron syntyneidenluettelossa asuinpaikkana vielä isonvihan jälkeen on todennäköistä, että paikka on sama, jossa myöhemmin sijaitsi yksi Topparlan kylän ruotusotilaan torppa.[4)] Noin 400 metriä jokirannasta, lähellä Laurila nimistä karttapaikkaa. Vuodelta 1727 peräisin olevan asiakirjan tietojen mukaan Heikki ja Vappu olivat saaneet elinajakseen Marttalasta muutaman pellonkappaleen viljeltäväkseen.[5)]

Heikki Hippelillä tiedetään olleen Tuomas-niminen poika jo ennen isoavihaa, mutta emme ole pystyneet varmistamaan, oliko hän Heikin ensimmäisestä vai toisesta aviosta. Tuomas Heikinpoika Hippeli avioitui ennen isovihaa Susanna Yrjänäntytär Asun kanssa Kaukolasta.

Hippelin perheen vaiheista isonvihan aikana emme tiedä muuta kuin, että Heikki ja Vappu säilyivät hengissä ja samoin heidän poikansa Jaakko.

Tuomas Antinpoika Marttala
pso **Aune Vilpuntytär**
poika NN
tytär NN
tytär **Vappu** pso Heikki Hippeli, heillä poika Jaakko.

Marttala myydään lapualaiselle

Isonvihan ajan Marttalaa siis isännöi Seinäjoen Upasta syntyisin ollut Jaakko Tuomaanpoika Uppa, kuten edellisessä Marttala-artikkelissa kerrottiin, hän luovutti talon isännyyden vävylleen Heikki Juhonpojalle, joka oli syntyisin myös Ilmajoelta, Pirilän talosta. Vuonna 1726 Heikki myy Marttalan talon kuitenkin vieraalle, lapualaiselle Martti Antinpojalle.[1)5)] Martti Antinpojan sukutausta ei asiakirjoista käy ilmi, mutta kun Lapuan rippikirjoissa todetaan Ylistaroon muuttaneen Yli-Saaren talosta Martti nimisen itsellisen[6)], ja Saaren talossa esiintyy Antti-nimisen miehen lapsi. Asiakirjat mainitsevat Martin olleen naimisissa. Näin siis Marttalan talo näytti siirtyvän lapualaisten omistukseen.

Vanha suku valtaa talon uudelleen

Talon luisuminen vieraalle suvulle sai aikaan tarvittavaa liikehdintää Vappu Tuomaantyttäressä ja hänen puolisossaan Heikki Hippelissä, joilla oli täysi-ikäinen Jaakko-niminen poika. Perhe aloittikin kamppailun Marttalan saamisesta Jaakolle. Asiaa käsiteltiin käräjillä vuonna 1727 useaankin otteeseen ja asian käsittelyn lopputuloksena oli se, että Jaakko Heikinpoika Hippelista tuli Marttalan uusi isäntä 1727. Tietojeni mukaan Jaakon jälkeläiset ovat hallinneet Marttalan tilaa näihin päiviin saakka. Marttalan talosta on laadittu myös talonhallintaluettelo, ehkäpä sukutilakunniakirjaa varten. Siinä on merkittynä ensimmäisiksi isännäksi:

Heikki Marttala	1722-26
Jaakko Heikinpoika	1726-62
jne	

Kuten luettelosta selviää, on haltijaluettelon laatijalle sattunut virhe yhdistäessään Jaakon Heikki Marttalan pojaksi.

Todellisuudessahan Heikki Marttala oli Jaakko Marttalan serkun puoliso.

Jaakko Marttalan aviopuoliso
Jaakko Marttalan puolisoksi mainitaan ilmajokelaissyntyinen Anna Juhontytär, pariskunnan avioliittomerkintää ei ole kuitenkaan löytynyt. Annan kohdalla voidaan vanhemmat jäljittää kohtuullisen helposti, sillä he muuttavat rippikirjan mukaan Annan mukana Marttalaan. Tämän vuoksi selviää, että Anna oli Juho Erkinpojan ja Maria Matintyttären tytär. Juhon ja Marian mukana Marttalassa näyttää asuneen eri aikoina myös Annan sisaruksia.

Juho ja Maria muodostavat mielenkiintoisen haasteen Ilmajoen sukuja tutkiville. Ilmajoen rippikirjojen ja SAY-luetteloiden perusteella Juho ja Maria asustelivat mm. vv.1706-14 Peuralassa, jossa Anna syntyi. Juho Erkinpoika oli syntynyt rippikirjojen perusteella 1676 ja sen perusteella hän saattaa olla Erkkinimisen ilmajokelaisen kuparisepän poika. Annan äiti Maria Matintytär taas oli syntynyt noin 1682. Hän taas puolestaan voisi olla Matti Knuutinpojalle 1691 Marttilassa syntynyt tytär. Molemmissa tapauksissa kuitenkin lopullinen todiste isästä puuttuu. Sekä Juho että Maria kuolevat Marttalassa. Kuten jo aiemmin mainittiin asui Marttalassa myös Annan sisaruksia. Helena-niminen aviossa oleva sisko.

Huomautus Mikki Franssinpojasta
Vaikka tämän artikkelin tarkoitus olikin selvittää Vappu Tuomaantytär Marttalan jälkeläisten vaiheita, palatkaamme vielä kerran Mikki Franssinpoikaan, Vapun isäpuoleen.

Kirjassaan Minnin suku Jaakko Laurila kirjoittaa sivulla 8 seuraavaa Kaisa Minnin puolisosta: *"Sisar Kaarina (Kaisa) oli naimissa ilmajokelaisen Joakim Franssinpojan kanssa. Tämän veli oli saanut haltuunsa Ylistaron Hiipakkalassa aution talon, jonka veljen luona Joakim poikamiehenä asusti…."*

Koska koko Ylistaron Topparlan kylässä, johon Hiipakkalakin kuului ei esiinny kuin yksi Franssinpoika –Marttalan isäntä Mikki Franssinpoika, viittaa Laurila ilmiselvästi häneen. Laurilan tiedon mukaan Mikki oli siten ilmajokelaissyntyinen. Lähdettä Laurila ei kuitenkaan kerro.

Ilmajoen SAY-luettelossa esiintyy vain yksi Mikki Franssinpoika, Pietilän isäntä. Mikki Pietilä kyllä poistuu veroluetteloista sopivasti ennen Marttalan Mikin isännyyttä, mutta hänen ikänsä sulkee hänet pois, koska hän oli syntynyt jo 1500-luvulla.

Kun Mikki Franssinpoika Marttala lienee syntynyt 1630-40-luvulla, sopivia isäehdokkaita Ilmajoelta löytyy useampiakin. Peuralasta, Taloselasta, Rahnastosta ja Käräjäsaarsta. Tässä vaiheessa Mikki Marttalan ilmajokelaistausta jää kuitenkin arvoitukseksi.

Marttalan talon talonhaltijoita:
Tuomas Antinpoika vv.1650-n.65
Mikki Franssinpoika vv.n.1665-92
lesken uusi mies:
Jaakko Tuomaanpoika Uppa v.1693-
edellisen vävy
Heikki Juhonpoika Pirilä vv. ? –1725
Martti Antinpoika (Lapualta) v.1726
Jaakko Heikinpoika vv.1727-62
Tuomas Marttalan tyttärenpoika

Lähteet:
1) Isonkyrön talvikäräjät 1727 s 51.
Sitten pidättää Jaakko Heikinpoika itsellään oikeuden seuraavilla syyskäräjillä, laillisesti periä ½ manttaalin verotalo Marttalan, Topparlan kylästä, jonka Heikki Juhonpoika ja hänen appensa, Jaakko Tuomaanpoika, 23 viime marraskuuta, olivat myyneet vieraalle, Martti Antinpojalle, Lapuan pitäjästä. Tästä vanhat miehet Knuutti Louko ja Yrjänä Pohto kertoivat, että Jaakko Heikinpojan äidin isä, Tuomas Antinpoika, oli ostanut puheena olevan Marttalan talon noin vuonna 1656, jolloin hänellä oli yksi poika ja 2 tytärtä. Hänen kuollessaan avioitui hänen leskensä, Aune Vilpuntytär, erään Mikki Franssinpojan kanssa, sekä myöhemmässä avioliitossaan tämän kanssa sai myyjän, Heikki Juhonpojan, anopinanopin, joka alkoi asumaan taloa ja hänen jälkeensä hänen tyttärensä, Maria Mikintytär miehensä, Jaakko Tuomaanpojan, kanssa. Tämä merkittiin pöytäkirjaan Jaakko Heikinpojan pyynnöstä. Käännös Markku Pihlajaniemi

Isonkyrön talvikäräjät 1727 s 50-51
Jaakko Heikinpoika Topparlasta vaatii Heikki Juhonpoika Marttalalta samasta paikasta, 36 kuparitaalarin velkaa, jonka Heikki Juhonpoika vapaaehtoisesti myöntää ja siirtää nyt vastuun Martti Antinpojalle Lapuan pitäjästä, joka on ostanut itselleen Marttalan talon ja tämän lisäksi on sopimuksella 23 viime marraskuuta luvannut tämän talon velat maksaa, myös tämän vaatimuksen, joka liittyy mainittuun taloon maksaa. Tämä tuomitaan hänelle suoritettavaksi Kauppakaaren 8 luvun ja Neuvojen kaaren 16 luvun mukaan. Aiheutetuista oikeudenkäyntikuluista pitää Martti Antinpojan suorittaa 2 kuparitaalaria 8 äyriä. Käännös Markku Pihlajaniemi
2) Ruodustusluettelo vuodelta 1653.
3) Kyrön käräjät 28.4.1650 s.144 (Pauli Kukon arkisto) Asian kirjoitusmuoto asiakirjassa lienee sekava, jonka johdosta siitä voi käsittää asian tapahtuneen päinvastoin eli Tuomas ottaa Yrjänän syytinginantajakseen. Veroluetteloiden isännännimet kuitenkin tukevat päinvastaista tulkintaa.
4) Heikki Esala: Ylistaron Topparlan kylä 1700-luvun puolivälissä isojako-asiakirjojen perusteella/Juuret 1/2002 sivut 20-21.
5) Isonkyrön syyskäräjät 1727 s 800-803
Jaakko Heikinpoika Topparlasta pyytää, että edellisillä käräjillä, pöytäkirjan otteen 13 päivältä viime tammikuuta mukaan tekemällään varauksella, saada periä ½ manttaalin verotalon Marttalan Topparlan kylästä, joka hänen äidilleen, vaimo Vappu Tuomaantyttärelle, oli perinnöksi langennut ja hänen sisarenlapsensa mies, Heikki Juhonpoika, 23 päivä marraskuuta 1726, perintöoikeudettomalle Martti Antinpojalle oli myynyt. Tämän lisäksi kertoo hänen äitinsä, vaimo Vappu Tuomaantytär, että hänen perintönsä Marttalan talosta on maksamatta.
Martti Antinpoika esittää inventaariolla 9 päivältä kuluvaa kuuta, että hän on sitten menneen vuoden syksyn, kun hän taloon tuli, maksanut tämän edeltäjän keräämän velan 105 kuparitaalaria 15 äyriä ja on vastuuntuntoisesti näin lyhyen ajan sekä taloa, että maita parantanut, sekä kauppasummana maksanut 70 kuparitaalaria ja 1 tynnyrin ruista, minkä vuoksi hän ei mielellään halua talosta lähteä.
Vaimo Vappu Tuomaantyttären perintöön liittyen selittää Heikki Juhonpojan appi, Jaakko Tuomaanpoika, että hän ja hänen appensa, Mikki Franssinpoika, joka on ollut vaimo Vappu Tuomaantyttären isäpuoli, yli 40 vuotta sitten, oli tyydyttänyt tämän ja miehensä Heikki Hippelin tämän vaatimuksesta tämän talon perintöoikeuteen. Muuta hän ei ole voinut vaatia, koska velka selvästi ylitti omaisuuden arvon hänen vanhempiensa kuollessa.

Jaakko Heikinpoika ei suinkaan halua luovuttaa Martti Antinpojalle talon hallintaa ja ei voi kieltää hänelle tämän maksamia varoja, jotka hän käräjien aikana haluaa palauttaa, sitten kun hänelle niiden suuruus on kerrottu. Mutta vaimo Vappu Tuomaantyttären perinnöstä kuultiin vanhoja miehiä, Matti Punkaria, Knuutti Loukoa ja Jaakko Pouttua jäävittöminä, valaehtoisesti sekä kertoivat yksimielisesti, että edesmennyt nimismies Iisakki Komsi oli Jaakko Tuomaanpojan taloon tullessa inventoinut Marttalan talon ja todennut velan olevan suuremman kuin omaisuuden. Niin on heille ja myös lähimmille naapureille tunnettua, että Heikki Hippeli oli hallintaoikeudesta riidellyt Mikko Franssinpojan kanssa ja noin 40 vuotta sitten oli saanut jonkun pellon talosta, jonka hän ja hänen vaimonsa Vappu Tuomaantytär elinaikansa saisivat pitää ja nauttia sekä sitä vastaan vaatimuksensa talon hallinnasta kokonaan luopuivat. Sen jälkeen ei ole tästä yhtään valitusta kuulunut. Enempää ei tästä ollut muistutettavaa.

Täten päätettiin yksimielisesti seuraavaa: Mitä ensin tulee vaimo Vappu Tuomaantyttären perintövaatimukseen tämän vanhempien, Tuomas Antinpojan ja vaimo Aune Vilpuntyttären jälkeen, niin koska tutkinnassa todetaan ja todistajat ovat valaehtoisesti vakuuttaneet, että Marttalan talo on heidän kuollessaan ollut niin velkaantunut, että siitä ei ole mitään perinnöksi tullut, kuitenkin on vaimo Vappu Tuomaantytär ja hänen myöhempi miehensä, Heikki Hippeli, yli 20 vuoden ajan ja sen jälkeen, kun hän turhaan oli riidellyt Jaakko Tuomaanpojan kanssa Marttalan talon perintö- ja hallintaoikeudesta, oli tyytynyt kahteen pellonkappaleeseen, jotka hänelle talosta on luovutettu käyttöön, ettei hän tekisi perinnöstä tai talosta mitään enempää syytettä. Täten kumotaan vaimo Vappu Tuomaantyttären syyte tässä asiassa.

Mutta mitä tulee hänen poikansa Jaakko Heikinpojan oikeuteen periä talo, niin koska myös tutkinnassa on esitetty, että Jaakko Heikinpoika ja myyjän, Heikki Juhonpojan vaimo ovat sisarusten lapsia ja Marttalan taloon perintöoikeuden omaavia, mutta ostaja, Martti Antinpoika ja hänen vaimonsa eivät ole, niin tämän vuoksi kumotaan Martti Antinpojan Heikki Juhonpojan kanssa päättämä kauppa ja Jaakko Heikinpoika saa periä sekä seuraavana arkipäivänä ottaa haltuunsa ½ manttaalin verotalo Marttalan kaikkine hyvineen siinä kunnossa, niin kuin Martti Antinpoika sen oli ottanut vastaan, Maakaaren 6 luvun ja Kuninkaallisen asetuksen 27 päivältä kesäkuuta 1726 (vuosiluvun viimeinen numero epävarma) mukaan, mitä vastaan hänelle, Jaakko Heikinpojalle, on velvollisuutena ennen tulevaa Tuomaanpäivää toimittaa Martti Antinpojalle tämän talon puolesta perijöille suorittama 70 kuparitaalaria ja 1 tynnyrin ruista yhdessä 105 taalarin 15 äyrin kanssa talon veloista, jotka Martti Antinpoika oli maksanut, niin että koko summasta, jonka Jaakko Heikinpoika sanottuna aikana tulee suorittaa tulee 175 kuparitaalaria 15 äyriä. Tämän lisäksi pitää hänen kauppakirjan 23 päivältä marraskuuta 1726 sisällön mukaan maksaa Heikki Juhonpojalle ja hänen apelleen Jaakko Tuomaanpojalle mitä heiltä vielä puuttuu kauppasummasta sekä kustantaa Jaakko Tuomaanpojalle kaikki ne talon kulut, jotka hänelle kauppakirjassa ja Martti Antinpojan taholta on vaadittu maksettavaksi sekä tyydyttää talon vielä maksamattomat velkojat. Käännös Markku Pihlajaniemi

6) Heikki J. Kortesoja: Lapuan vanhimmat rippikirjat 1667-1749 s.352

Muut lähteet: Tapio Piirron Ilmajoki-kokoelma

Maria Yrjöntytär Panula ja muuttuva syntymäaika

Penni Airas

Juuret 3/2003:ssa, artikkelissa Yrjö Yrjönpoika ja Liisa Pietarintytär Panula oli heidän tyttärelleen Marialle kerrottu syntymäajaksi 5.4.1728. Väärä syntymäaika, kerran jopa väärä etunimi, tuntuvat olevan Maria Yrjöntyttären kohtalona, sillä niin usein syntymäaika on kirkonkirjoissa muuttunut. Täsmälleen oikeaa syntymäaikaa emme varmaan koskaan saa tietääkään, sillä Kauhajoen kirkonkirjoista puuttuvat kastettujen kirjaukset Maria syntymän ajoilta. Niinpä saamme tyytyä rippikirjojen kertomaan. Marian syntymäaika on kirjattu kirkonkirjoissa seuraavasti:

Kauhajoki 1732-40 Panula: dr/H Maria Georgii s. 7.5.1722 ylivedetty ja korjattu 1728.

Kauhajoki 1736-43 Panula: dott Maria Jöransdr s. 1.5.1727 ylivedetty ja korjattu 1728.

Kauhajoki 1748-54 Panula: H Maria Georgii s. 7.5.1728.

Kauhajoki 1755-61 Panula: H Maria Jöransdr, ilman syntymäaikaa. Abierunt Ilmola.

Ilmajoki 1756-60 Hoppala: Hust. Walborg Jöransdr. s. 5.7.1728. Till Cauhajoki med attest 24 Martii 1760. Etunimenä pitäisi olla Maria, joka selviää kastekirjauksesta Ilmajoella, sillä 21.11.1757 syntyi Anders, jonka vanhemmat olivat: Eric Jacobsson Hoppa ja Maria Jöransdr.

Kauhajoki 1755-61 Kohlu: H Maria Jöransdott. s. 7.5.1728.

Kauhajoki 1762-68 Ala-Kokko: H Maria Jöransdr s. 7.4.1728.

Kauhajoki 1769-75 Yli-Panula: E Maria Jöransdr s. 7.4.1728.

Kauhajoki 1776-82 Yli-Panula: Torp änck Maria Jöransdr s. 7.4.1728.

Kauhajoki 1783-89 Yli-Panula: Torp Enck Maria Jöransdr s. 7.4.1728.

Kauhajoki 1790-97 Ala-Panula: Mod Maria Jöransdr s. 7.4.1728, borta, att til Karwia 29.1.1795.

Kauko Panttilalta saadun tiedon mukaan Maria Yrjöntytär kuoli Karvian Alkiomäessä 22.4.1818.

Lähteet:

Cauhajoki kyrka, Kauhajoen puhtaaksikirjoitetut rippikirjat 1732-1782 ja 1783-1809; Suupohjan Sukututkijat 2001 ja 2003. Ilmajoen rippikirjat vuosilta 1755-1769, mf IK 409.

Kirkonkirjojen mikrofilmaaminen

Elli Mäkynen

1948 sai Henry A. Matis aikaan Suomessa kirkonkirjojen mikrofilmauksen. Tämän työn tuloksia sukututkijat nykypäivänä käyttävät työssään. Koska Henry Matis oli sukujuuriltaan ylistarolainen, arvelen Juuret-lehden lukijoiden tuntevan erityistä kiinnostusta siihen, miten kaikki tämä tapahtui.

Henry Matis oli täällä Suomessa vuosina 1947-54 Myöhempien Aikojen Pyhien (MAP) -kirkon lähetysjohtajana. Siitä johtuen seuraavassa lainauksessa on hengellisiä otteita. Tässä oleva kirjoitus on hänen kirjastaan ”Muistamme”, joka on omakustanne, Salk Lake City, Utah, 1997.

Suomalaisten kirkonkirjojen mikrofilmaaminen

Johtavien veljien pyynnöstä aloin tutkia mahdollisuutta kirkonkirjojen mikrofilmaamiseen. Harry Wallin korvaamattomalla avustuksella suunnittelimme aikataulumme. Otimme ensiksi yhteyttä suomalaiseen tutkijaan tohtori Martti Kerkkoseen, joka oli pääarkistonhoitaja Suomessa. Hän oli halukas saamaan Suomen kansalaisten menneiden sukupolvien väestötilastotiedot kirkollisista arkistoista. Toukokuussa 1948 perustettiin Suomen Mikrofilmauskomitea puheenjohtajanaan tohtori Kerkkonen. Komiteaan kuului edustajia Suomen Sukututkimusseurasta, Suomen Historiallisesta Seurasta ja Suomen opetusministeriöstä.

Luvan saaminen luterilaiselta kirkolta oli ensiarvoisen tärkeää. Toukokuun 10. päivänä tapasin herra Wallin kanssa Helsingissä luterilaisen kirkon piispainneuvoston. Esitin neuvostolle ehdotuksen kirkonkirjojen mikrofilmaamisesta. Luterilaisen kirkon tärkeiden johtajien muodostama elin kuunteli meitä tarkkaavaisesti ja antoi kunnioittavasti meille runsaasti aikaa esittää asiamme. Jonkin aikaa keskusteltuamme he kysyivät ratkaisevan kysymyksen: ”Miksi MAP-kirkko on niin kiinnostunut saamaan nämä asiakirjat?” ”Sen vuoksi, että kasteita ja temppelityötä voitaisiin tehdä kuolleiden puolesta,” vastasin. Avasin suomenkielisen Raamatun ja luin heille kohdan 1. Kor. 15:29: ”Mitä muutoin ne, jotka kastattavat itsensä kuolleiden puolesta, sillä saavat aikaan? Jos kuolleet eivät heräjä, miksi nämä sitten kastattavat itsensä heidän puolestaan?” Vähän aikaa keskusteltuamme asia päätettiin jättää komitean tutkittavaksi.

Toukokuun 26. päivänä vanhin John Warnerilla ja minulla oli tapaaminen arkkipiispa Lehtosen kanssa Turussa. Arkkipiispa ei hyväksynyt luterilaisen kirkon kirkollisten arkistojen mikrofilmaamista. Me olimme todella pettyneitä.

Palatessani Helsinkiin sinä iltana herra Walli ehdotti tapaamista niiden kanssa, jotka olivat kiinnostuneita mikrofilmaamisesta, kuten tohtori Kerkkosen kanssa. Kaikki olivat niin kiinnostuneita, että tapasimme jo heti myöhemmin samana iltana ja päätimme toimenpiteistä mikrofilmaamisen toteuttamiseksi. Käydessäni puolilta öin nukkumaan esitin palavan rukoukseni taivaalliselle Isälleni, jotta Hän siunaisi työtään ja jotta tarvittavat aikakirjat voitaisiin saada mikrofilmattavaksi ja siten pelastava temppelityö edesmenneiden suomalaisten hyväksi voitaisiin tehdä.

*Päätimme valittaa luterilaisen kirkon mikrofilmauksesta koskevasta päätöksestä opetusministeri Heinille**), *jonka toimi-valta ulottui koskemaan koulujen ja kirkkojen menettelytapoja. Hän antoi periaatteellisen suostumuksensa mikrofilmaamiseen, jos Suomen valtio saisi omat täydelliset mikrofilmikopiot kaikista MAP-kirkon mikrofilmaamista vanhimmista kirkonkirjoista (aina vuoteen 1860 asti).*

Luodon kappelin vihkimisen jälkeen heinäkuun 19. päivänä vanhin Archibald F. Bennett ja vanhin Alma Sonne vaimoineen sekä lähetysjohtaja Eben R. T. Blomquist vaimoineen matkustivat Helsinkiin. Siellä järjestettiin useita kokouksia, joihin osallistui valtion viranomaisia, mikrofilmauskomitean jäseniä, lehdistön edustajia, kirkon jäseniä sekä tutkijoita. Luterilaisen kirkon historiaosasto tuli mukaan Suomen mikrofilmauskomiteaan. Virallinen elokuun 30. päivänä päivätty lupakirje Suomen viranomaisilta ja väestökirjanpitäjältä oli todiste Herran siunauksista Hänen työssään.

Käydessään Suomessa lokakuussa herra von Willebrandt sai mikrofilmausohjelman suunnitelmat kuntoon. Mikrofilmaus aloitettiin joulukuussa. Osa kameroista oli käytössä Helsingin Valtionarkistossa ja muilla kameroilla filmattiin Vaasan ja Turun maakuntaarkistoissa. Tämä työ jatkui, kunnes kaikki vanhat saatavilla olevat kirkonkirjat oli filmattu.

Yksityiskohta, joka koskee äitini puoleista sukuhaaraa - mikrofilmatut tiedot hänen esivanhemmistaan olivat ensimmäiset mikrofilmauskopiot, jotka vanhin Archibald F. Bennett ja minä lahjoitimme Suomen viranomaisille (heidän joukossaan tohtori Martti Kerkkonen).

Henry Matis (1905-1999) on kirjoittajan serkku. Hänen äitinsä Maria Mäkynen (1875-1961) oli isäni sisar Ylistaron Rajamäen kylästä. Maria meni Amerikkaan 1903. Siellä hän avioitui pudasjärveläisen Isak Mätässaaren (Matis) kanssa.

Henry Matis oli säilyttänyt hyvänä vanhemmilta oppimansa suomenkielen taidon ja se uudistui ja rikastui hänen ollessaan täällä ”vanhassa maassa”, johon hän tunsi suurta kiinnostusta. Hän vieraili Suomessa vielä 1997. Myös lähes kaikki hänen lapsensa osaavat suomea. Yhteydet sukulaisiin ovat edelleen voimassa.

*) Huom! Nimi pitäisi ilmeisesti olla Heljas.

Haverin säätyläiset

Jouko Niemelä

Suomessa elettiin 1700-luvun lopulla sääty-yhteiskunnan aikaa, mutta Alavuden kappeli oli pelkästään talonpoikaisyhteisö, jossa rahvaan lisäksi oli vain yksi vakituisesti asuva säätyläinen; kappalainen, joka oli vuodesta 1707 lähtien asunut Alavudella. Alavudella oli myös Röyskön sotilasvirkatalo, jonka aliupseerit edustivat eräänlaista säätyläisyyttä.

Tämän asiantilan muutti palveluksesta eronnut kapteeni Lars-Magnus Wilskman, joka osti Salmen talon 1778 ja muutti sinne asumaan.

Toisena talona Haveri tuli säätyläisomistukseen 1791, jolloin talon osti kihlakunnantuomari Jacob Herman Gadd, josta tuli talon yhdeksäs haltija talon perustamisen 1570 jälkeen. Tästä alkoi Haverin talon säätyläisomistuskausi, joka jatkui vuoteen 1837, jolloin isännäksi tuli Juho Tuomaanpoika Ruuhela Alavuden Rantatöysänkylästä. Välissä oli kylläkin kaksi lyhyttä talonpoikaisomistusjaksoa.

Haverin talon myi Jacob Herman Gaddille Mikki Matinpoika Saukko, joka oli ollut talon isäntänä vain vuodesta 1789 lähtien. Mikki oli syntynyt 22.1.1764 Alavudella ja hän oli äitinsä Valpuri Juhontytär Haverin kautta Haverin vanhaa sukua. Mikin puoliso oli Susanna Iisakintytär Ala-Uppa, joka oli syntynyt 12.4.1763 Ilmajoella (Seinäjoki)

Haverin talonhaltijat 1791 - 1836

1791 – 1794
Jacob Herman Andersinpoika Gadd
(ei asunut Haverissa), Kihlakunnantuomari, - *yo Turussa 25.5.1761, auskultantti Turun hovioikeudessa 6.3.1765, varatuomari 1775, Vaasan hovioikeuden eri tehtävissä 1776 – 1784, Rautalammin tuomiokunnan tuomari 13.12.1784, Pohjanmaan itäisen tuomiokunnan tuomari 18.5.1796* – 1), s. 24.10.1747 Karkku, k. 19.10.1811 Ähtäri, vanh. Anders Berndt Gadd, hovikamreeri, s. 1718. k. 1775, haud. 25.4.1775 Karkku ja Sofia Carlqvist, s. 1718, k. 20.2.1797 Ähtäri, 1.pso 5.3.1778 Lapua Annicka (Anna) Isakintytär Lithovius, s. 9.3.1754 Lapua, k. 24.6.1789 Ähtäri, vanh. Isak Michaleninpoika Lithovius, s. -.1.1709, k. 2.10.1788 Lapua ja Catharina Johanintytär Bäckman, s. 23.2.1719, k. 13.1.1765 Lapua, 2. pso 9.4.1792 Ähtäri Brita Helena Andersintytär Smulter, s. 10.1.1769 Vaasa, k. 4.10.1859 Mustasaari, vanh. Anders Smulter, laivuri, kauppias ja Anna Höglander

1795 – 1797
Otto Fredrik Carlinpoika Collin
Laivaston vänrikki, s. 7.3.1768 Espoo, k. 6.11.1848 Pusula, vanh. Carl Collin, vääpeli ja Eva Juliana Wilschman, pso 3.5.1796 Alavus Anna Catharina Lars-Magnuksentytär Wilskman, s. 1779 Alavus, vanh. Lars-Magnus Nilsinpoika Wilskman,- *Ruotsinsyntyinen entinen esikuntakapteeni, jonka viimeinen virkatalo oli ollut vuoteen 1778 Vöyrin Rökiön Kullas, jonka jälkeen asui Alavuden Salmella* – 2)., s. 29.1.1747 Itä-Göötanmaa, Ruotsi, k. 15.10.1795 Alavus ja Catharina Isakintytär Lithovius, s. 14.8.1747 Lapua, k. 7.6.1832 Saarijärvi

1798 – 1802
Klaus Henrik Ludviginpoika von Qvanten
Luutnantti, - *aatelismies, luutnantti Porin rykmentissä, josta erosi 1793. Asui Haverin jälkeen vuonna 1803 Alavuden Sulkavankylän Heinolassa, jonka jälkeen asui ainakin Akaalla ja Urjalassa* – 3) 4), s. 2.3.1766 Kuhmalahti, k. 4.5.1833 Urjala, vanh. Ludvig Otto von Qvanten, kornetti, s. 27.6.1733 Kuhmalahti, k. 18.12.1787 Kuhmalahti ja Anna Gustavintytär Feirich, s. tod. näk. 1742, k. 7.10.1820 Pälkäne, pso 4.5.1790 Sääksmäki Anna Beata Hansintytär Kaskas, s. 25.7.1766 Sääksmäki, k. 1.5.1833 Urjala, vanh. Hans Samuelinpoika Kaskas, rumpali, s. 25.2.1721 Sääksmäki, k. 1790 Sääksmäki ja Christina Danielintytär Barck, s. 1732, kast. 30.7.1732 Akaa

1803
Juho Juhonpoika Fossila
s. 20.1.1754 Ilmajoki, k. 22.3.1829 Ilmajoki, vanh. Juho Jaakonpoika Fossila s. 17.11.1730 Ilmajoki, k. 26.4.1797 Ilmajoki ja Maria Sipintytär Marttila, s. 9.7.1727 Ilmajoki, k. 16.6.1809 Ilmajoki, pso 15.10.1775 Ilmajoki Maria Jaakontytär Granlund, s. 30.4.1757 Ilmajoki, k. 6.1.1781 Ilmajoki, vanh. Jaakko Matinpoika Granlund, sotamies ja Marketta Matintytär, Juho Fossila ei todennäköisesti asunut Haverilla, vaan siellä asui vielä edellinen talonhaltija

1804 – 1810
Salomo Juhonpoika Fossila
Edellisen veli, s. 16.11.1771 Ilmajoki, k. 7.4.1836 Ilmajoki, pso 20.6.1800 Ilmajoki Maria Simontytär Korpi, s. 11.9.1778 Ilmajoki, vanh. Simo Heikinpoika Korpi, s. 1754 ja Helena Antintytär, s. 8.3.1755, k. 8.12.1787 Ilmajoki

1811
Fredrik Karlinpoika Sjöstedt
Kappalainen, - *Ylioppilaksi Turussa 1788 ja suoritti maisterintutkinnon 1792, jonka jälkeen oli Sahalahden ja Pirkkalan seurakunnissa kirkkoherran apulaisena, Oli Alavuden kappalainen 27 vuotta vuoteen 1827, jonka jälkeen pääsi Längelmäen kirkkoherraksi.* – 5), s. 8.9.1768 Vesilahti, k. 23.1.1837 Längelmäki, vanh. Karl Sjöstedt, ratsutilallinen, s. 1735, k. 1811 Vesilahti ja Maria Kristina Jonaksentytär Spoof, s. 20.2.1733 Lempäälä, k. -.11,1795 Vesilahti, pso Kristina Eliaksentytär Lagus, s. 11.1.1780 Jalasjärvi, k. 22.11.1839 Tampere, vanh. Elias Gabrielinpoika Lagus, Taivassalon kirkkoherra, s. 11.5.1741 Jalasjärvi, k. 10.10.1819 Taivassalo ja Ulrika Bouman, s.13.1.1745 6)

1812 – 1814
Yrjänä Juhonpoika Vähä-Kölli
s. 8.4.1775 Orivesi, k. 28.1.1838 Alavus, vanh. Juho Yrjänänpoika Vähä-Kölli ja Regina Matintytär, pso 27.12.1801 Orivesi Liisa Esantytär Anttila, s. 14.9.1776 Orivesi, vanh. Esa Erkinpoika Anttila ja Valpuri Laurintytär

1815 – 1831
Harald Henrikinpoika Ingman
Maanmittari, - *maanmittarin tutkinto 1804, varamaanmittari Vaasan läänissä 24.3.1813, komissionimaanmittarin arvo 25.2.1816* – 7), s. 24.4.1785 Pohja, k. 2.1.1832 Alavus, vanh. Henrik Ingman, vääpeli, s. 1747, k. 17.7.1804 Pohja ja Ebba Stina Naucler, s. 1755, k. 19.10.1802 Pohja, pso 7.1.1812 Alavus Catharina Margaretha Andersintytär Grönlund, s. 4.4.1787 Kangasala, k.

20.11.1845 Alavus, vanh. Anders Grönlund, Kuortaneen kirkkoherra, s. 20.11.1754 Pirkkala, k. 7.8.1806 Kuortane ja Kristina Elisabet Andersintytär Asp, s. 15.2.1763 Teisko, k. 16.12.1825 Alavus

1832 - 1836
Catharina Margaretha Grönlund
Edellisen leski

Viitteet:
1) Holmberg, Håkon, Eriksson, Jerker A. ja Blomstedt, Yrjö, Suomen tuomiokunnat ja kihlakunnantuomarit, Helsinki 1959
Wirilander, Kaarlo, Suomen armeijan upseeristo ja aliupseeristo 1718 – 1810, Helsinki 1953, s. 300
Carpelan, Tor, Ättartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna ätterna. Andra bandet H-R, Helsingfors 1958, s. 845
Niemelä Jouko, Alavuden Sulkavankylän historia, kolmas painos, Espoo 2001, s. 197
Kojonen, Eero, Alavuden historia I, Osakeyhtiö Keskimaan kirjapaino, Jyväskylä 1963, s. 370
Släktbok II : 3, Atle Wilskman, Helsingfors 1933, s. 821, Vesilahdella syntyneitten ja kuolleitten osalta
Suomen maanmittariyhdistys, Suomen maanmittarit 1628 – 1928, Helsinki 1929
Muut lähteet:
Kojonen, Eero, Sursillin suku, Weilin+Göös, Tapiola 1971, Alavuden henkikirjat ja eri seurakuntien kirkonkirjat

Peräseinäjokelaisverta Tervajoen Mäkkylän talossa
Matti Lehtiö

Vähänkyrön Tervajoen kylän Mäkkylän suvusta julkaistiin laajahko kaksiosainen selvitys Juuret-julkaisun numeroissa 3 – 4/2001. Kuten aina, jää selvitykseen aukkoja – niin tässäkin tapauksessa. Mäkkylän taloa isännöi Ison vihan jälkeen Juho Matinpoika, joka valittiin pariin otteeseen edustamaan talonpoikaissäätyä Pohjanmaan Eteläisen Kihlakunnan edustajana valtiopäivillä. Samaisessa selvityksessä mainitaan edelleen hänen ensimmäisen vaimonsa olleen Maria Erkintytär, jonka syntymäkotia ei tiedetty.

Juho Mäkkylän vaimon syntymäkoti on nyt selvinnyt yllättävästä suunnasta. Markku Pihlajaniemen läpikäymissä Ilmajoen ison vihan jälkeisiä käräjäpöytäkirjoja löytyi vuodelta 1723 oikeustapahtuma, jossa esiintyi Vähänkyrön Tervajoen kylässä asuva Juho Matinpoika, vaimonsa Maria Erkintyttären edustajana, Marian perintöasioissa. Mainittuna aikana Tervajoen kylästä löytyy kyseisenä vuonna tasan yksi aviopari, joiden nimet täsmää, he olivat Mäkkylän edellä mainittu isänpari. Samalla asiakirjasta selviää, Marian olleen Peräseinäjoen Kärjen talon tytär.

Ilmajoen käräjät 27. päivänä syyskuuta v.1723 s.701 ES 2026
Yrjänä Mikinpoika Peräseinäjoelta esitti hänen ja Juho Matinpojan Vähästäkyröstä Tervajoen kylästä välisen sopimuksen 23.9.1723, jonka mukaan Juho Matinpoika on myynyt ja antanut 40 kuparitaalarilla Yrjänä Mikinpojalle vaimonsa Maria Erkintyttären perintöoikeuden ¼ manttaalin perintötaloon Kärki Peräseinäjoenkylässä.
Käännös: Markku Pihlajaniemi

Peräseinäjoen Kärjen talon perustaja oli Markus Markuksenpoika Kärkinen e. Kärki, joka perusti uudistilan Kalatie nimiseen paikkaan vuonna 1665[1]. Markus Kärkinen oli Maria Erkintytär Mäkkylän isoisä, ollen Erkki Markuksenpoika Kärjen tytär. Ilmajoen rippikirjassa Maria mainitaan vuoteen 1706 saakka, jonka jälkeen hän katoaa.

Käytettyjä lähteitä:
1) Ilmajoen käräjät 1665 ss.28-29
Markku Pihlajaniemen arkisto
Tapio Piirron arkisto

Se Laihian lukkarin tavallinen ongelma
Matti Lund

Mikki Mikinpoika kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina, joka oli 14.07. viimeksi kuluneena, yhtä hyvin kuin taannoisena Mikkelimessun päivänä 29.09. oli ollut juopuneena kirkossa, minkä takia nimismies vaati hänen alistamistaan tutkittavaksi ja tuomittavaksi.

Lukkari vastaasi, että hän lauantaina iltapäivällä 13.07. kyllä palasi Vaasan kaupungista jonkin verran ottaneena, ja tuolloin sadekuuron yllättäessä pistäytyi tulomatkaltaan Potilankylän kapakkaan, jossa hän yli yön makoili, ja sunnuntaiaamuna selväpäisenä nousi ylös, jolloin hän hörppäsi aivan pikkuruisen ryypyn paloviinaa ja päälle puoli tuoppia olutta sekä sen jälkeen suoristi 1/8 peninkulmaa kirkolle, mutta ei tuntenut, että hän siitä olisi mitenkään päihtynyt saatikka mitenkään kirkossa sopimattomasti käyttäytynyt.

Mikkelinmessunpäivää edeltäväksi iltapäiväksi oli hänet kutsuttu vieraaksi pappilaan, jolloin hän toki kuuli jonkun häntä moittivan päihtyneeksi, minkä takia hän oli päättänyt painua hetimmiten pehkuihin selviämään. Ja hän oli herännyt Mikkelinmessun aamuna raittihina ja hörpännyt virkistykseksi ainoastaan yhden ryypyn paloviinaa eikä siitä mitenkään päihtyneeksi tullut, puhumattakaan, että olisi tullut kummallisesti käyttäytyväksi saatikka ollut kirkossa häiriöksi, minkä takia hän pyysi kaikesta syytöksestä tässä asiassa itsensä vapautettavaksi.

Asiassa kuultiin erikseen ilman jääväystä ja valalla Sameli Kööpikkää, Kaappoo Ollilaa, Hintriikki Söörinkiä ja Sameli Huitaa, joista ensiksi Sameli Kööpikkä kertoi, että hän neljäntenä sunnuntaina kolminaisuuden jälkeen aivan täysin näki, että lukkari Mikki Mikinpoika oli juovuksissa kirkossa, minkä hän käsitti osittain tämän horjahtelevasta käynnistään ja siitä että lukkari pomppasi kesken papin saarnan yllättäen ylös tuolistaan psalmikirja kädessään ja halusi alkaa veisuun ilman, että siihen oli annettu yhteistä merkkiä. Tällöin arvoisa kirkkoherra Matti Hellenius kopautti kipakasti kepillä penkkiin estääkseen häntä veisaamasta siinä paikassa ja lukkari oli myös saarnan aikana kovin unelias. Mikkelinmessun päivänä hän pani taasen merkille lukkarin horjahtelevasta käynnistä ja epävakaisesta elehdinnästä, että tämä taas oli juovuksissa mainittuna sunnuntaina.

Kaappoo Ollila valalla myös vakuutti, että hän havaitsi niin neljäntenä sunnuntaina jälkeen kolminaisuuden kuin Mikkelimessun päivänäkin lukkarin alituisesta horjahtelusta ja epätavallisesta käyttäytymisestä, että tämä oli taatusti juovuksissa ensimmäisessä tilanteessa ja tuskinpa selvänä toisessakaan tilanteessa, jolloin Ollila oli kehoittanut tätä lausumaan kiitoksensanan tämän vaimolle siitä, että oli hänen hädässään auttanut heidän lapsensa päästössä, mitä pyyntöä lukkari ei ollut kuitenkaan täyttänyt.

Tähän lukkari vastasi, että hän sinä päivänä täysin unohti Ollilan ja tämän vaimon kiitospyynnön eteenpäinviemisen vaimollensa sangen monien saarnastuolilta hänelle esitettyjen välttämättömien muistutusten vuoksi.

Hintriikki Söörinki puolestaan todisti valallaan, ettei hän 14.07. ollut kirkossa taikka nähnyt lukkaria juovuksissa sinä päivänä. Hän toki oli kuullut, että lukkari oli viettänyt yön kapakassa. Mutta Mikkelinmessunpäivänä hän oli nähnyt lukkarin kasvoista, että tämä oli hiukkasen humalassa kirkossa. Kun pastorin piti alkaa alttarilla laulaa uskontunnustusta, niin lukkari aloitti yhtä aikaa papin kanssa vastoin totuttua tapaa veisata juuri niitä säkeitä, joita papilla yksin on tapana laulaa.

Sameli Huidan lausunto kuului, että hän näki viime 14.07. lukkarin olevan kirkossa niin humalassa, että tämä vaivoin pystyi kävelemään eteenpäin. Ja Mikkelinmessunpäivänä lukkari näytti olevan jonkin verran vähemmän juonut.

Kaikki neljä edelläolevaa siten todistavat yhtäpitävästi, että lukkari oli juovuksissa joko neljäntenä kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina tai Mikkelinmessunpäivänä aiheuttaen kirkossa jonkinlaista pahennusta. Kapakoitsija Juho Antinpoika kertoi, että lukkari saapui vasten 14.7. hetki ennen puoltayötä kapakkaan sangen juopuneena kaupungista ratsastaen ja ryntäsi vähän ennen alkavaa sadekuuroa sisään, missä hän viipyi aamuun asti, vaikkei lainkaan nukkunut.

Hän kovasti pyysi siellä paloviinaa, mutta sitä hänelle ei tarjottu ja sillä aikaa hänen hevosensa riuhtaisi itsensä irti ja laukkasi tiehensä, jonka jälkeen lukkari poistui heikkokuntoisena kirkkoon.

Lisäksi kuultiin Antti Luomaa ja Yrjänä Puskaa, jotka erikseen kertoivat yhtäpitävästi, että lukkari oli Mikkelinmessunpäivänä hieman juovuksissa kirkossa ja alkoi laulaa yhtä aikaa papin kanssa uskontunnustusta, minkä lisäksi hänen suhteensa ei ollut enempää muistuttamista ilman kirkkoherra Matti Helleniusta, joka ei nyt ollut läsnäolevana.

Käräjärahvas vakuutti yhteen ääneen, että lukkari on kyllä hyväkäytöksisesti, ahkerasti ja rehellisesti palvellut niin papistoa kuin seurakunnan rahvastakin virassaan, mikä vielä tällä kertaa on katsottava lievennykseksi, minkä takia tämän kanteen kuuluu yleisesti olla hänelle varoitukseksi ja tästedes hänen tulee varoa juomista päihtymiseen asti, mihin hänellä on pitäjässä jonkin ajan katsottu olleen taipumusta. Tämän johdosta ratkaistiin yksikantaan, että koska lukkari Mikki Mikinpoika useiden todistajien kertomusten mukaan mainittuina kahtena päivänä on ollut juovuksissa, muttei ole aiheuttanut suurempaa närkästystä, tuomitaan hänet kuninkaan vuoden 1687 sapattiasetuksen 6 §:n nojalla 25 hopeataalarin sakkoihin. Ellei hän pysty sakkoa käteisellä maksamaan, tuomitaan hänet kahtena sunnuntaina jalkapuuhun ja sen lisäksi 2 ½ hopeataalaria kirkolle työnä suorittamaan. Ja mitä tulee siihen, että hänen on havaittu olleen kirkossa viime Mikkelinmessunpäivänä jonkin verran juovuksissa, mutta ei todistajien mukaan silloin erityisen juovuksissa eikä ole syyllistynyt muuhunkaan rangaistavaan tekoon, jo langetetun tuomion lisäksi, hänet siltä osalta vapautetaan enemmiltä seuraamuksilta.

Mainitut henkilöt:

Mikki Mikinpoika Laulaja
Laihian lukkari. Mikki Laulaja toimi Laihian lukkarina isänsä Mikki Tuomaanpoika Laulajan jälkeen ja hänen esi-isiänsä oli toiminut lukkareina Laihian ensim-mäisestä lukkarista Tapani Heikinpojasta alkaen. Lisänimi Laulaja esiintyi jo ainakin Mikin isoisän isällä Mikki Niileksenpojalla

Sameli Heikinpoika Kööpikkä
Kööpikän vävyisäntä, alkuaan Hoiska Kurikasta

Kaappo Juhonpoika Ollila
Ollilan vävyisäntä, alkuaan Kapala Ilmajoen Lopelta

Hintriikki Juhonpoika Söörinki
Sööringin vävyisäntä, alkuaan Brännas

Sameli Yrjänänpoika Huita
Huidan isäntä

Antti Juhonpoika
Mukarin isäntä ja kapakoitsija Maunulassa

Yrjänä Puska
Tarkoitettaneen Yrjäälän talollista Yrjänä Sifferinpoika Muurimäkeä

Antti Erkinpoika Luoma
Luoman vävyisäntä, alkuaan Kumara Kumaalasta

Anna Juusepintytär os. Torsti (Finkka)
Lukkarin vaimo: lapsenpäästäjä.

Maria Joachimintytär von Nessen,
Paronin ja maakapteenin tytär, Ollilan vaimo:

Lähde: Laihian syyskäräjät 23.10.1728 ES2098

Kuinka ennen Ikaalisten ja Pohjanmaan kievarien sukuja liitettiin yhteen, esimerkkejä Laihialle asti ulottuneista vaikutuksista

Matti Lund

1740-luvulla Parkanosta saapui kolme veljestä Kihniön Kuivasesta ja kaksi sisarusta Ikaalisten Heittolan Kauppilasta Laihialle. Heidän äitinsä olivat Kurikasta ja Laihialta, mutta isien juuret juonsivat muun muassa Parkanon vanhaan kievari- ja postitaloon nimeltään Laatu. Että tähän oli tultu, että näin monta liittoa solmittiin samaan aikaan samalta kaukaiselta seudulta tulleitten ja laihialaisten välillä, voidaan johtaa kievaritalojen tietoyhteyksien ja työtehtävien vaatimuksiin. Taustalta löytyy kievarisukuja Ikaalisista, Kauhajoelta, Kurikasta, Laihialta, Parkanosta, Seinäjoelta ja Teuvalta.

Mitä erityistä kestikievaritalo vaati asujiltansa?

Kievaritalon pito vaati isäntäväeltä kestitsemis-, majoitus- ja kuljetuspalvelujen tarjoamista matkalaisille. Isäntäväki tarjosi osan palveluista suoraan itse, osan palvelusväkensä kautta. Isäntä keskittyi ”liikkeenjohtoon” johtaen palvelusväkeä, varustaen matkalaisten kuljetuksia ja muonitusta sekä kirjoittamalla kuitteja suorituksista ja viemällä kulunkeja tilikirjoihin. Emäntä hallinnoi keittiötä, johti kyökkipiikoja, useimmiten pääkokkina. Lisäksi piti hoitaa myös normaaleja tilanhoidon tehtäviä. Osaaminen ohjasi myös parinvalintaa: emäntä otettiin valmiiksi koulutettuna toisesta kievaritalosta tai usean vuoden piikomisen jälkeen oman talon kyökissä. Isäntäehdokkaan piti osata kirjoittaa ja lukea.

Kievari- ja postitalo oli sekä tieto- että henkilöliikenteen solmukohta, jossa vaihdettiin hevosia ja kuulumisia. Niissä tapahtui ”hevosvallankumous” 1600-luvun loppupuolella: liikenne vilkastui, kievariverkko tiheni ja tieto alkoi kulkea nopeasti! Kievarin asujat tutustuivat entistä useammin kaukaisiin ihmisiin. Nämä seikat on koko ajan pidettävä mielessä, jotta tässä kuvatut tapahtumat ymmärrettäisiin!

Esittely 1:Lähtöpisteenä Laadun talo Parkanossa

Laatu oli peltoalaltaan puolet suurempi kuin muut Parkanon veroluettelon kymmenestä talosta ennen Nuijasotaa (4 äyrinalaa, kun muut 1 ½ … 2 ½ äa.). Kylän talot joutuivat Nuijasodan jälkeen Flemingin joukkojen koston kohteeksi, jolta Laatu välttyi.[1)] Se säilytti veronmaksukykynsä ja oli kylän ainoa ratsumiehen varustanut tila vuonna 1611. Se toimi myös postitalona vuoteen 1676 asti, kun postilinja siirtyi Ikaalisten ohi.[4)] Kun kylän muille taloille on merkitty autiotila ja kruunulle joutuminen, Laatu pysyi perintötalona isännänvaihdoksesta toiseen.[2)]

Talo maksoi veroja Juhana Laadun nimissä yli puoli vuosisataa (ei ilmene, oliko hän koko ajan sama henkilö). Sitten talo alkoi siirtyä isältä pojalle Olli Ollinpojasta lähtien. Niin maksukykyinen ja iso talo tuskin siirtyi suvun ulkopuolelle, mutta tieto Olli Ollinpojan suhteesta Juhana Laatuun puuttuu. Jos Juhana oli koko ajan sama henkilö, isäntäketju hypännee yhden polven yli ja siten Olli Ollinpoika lienee talon luetteloimattoman pojan tai vävyn poika? Ollin vaimon nimi oli alkuun pelkkä Marketta, mutta tarkentui isännän siirryttyä syytingille Marketta Tuomaantyttäreksi tai Pietarintyttäreksi.[2)]

Laatu

3/4 manttaalia Parkanon Aliskylässä

Lasse Laatu 1540-1555

Juhana (Jöns Jacobson) Laatu 1557-1602
Olli Ollinp. Laatu 1603-1610
Juhana (Jöns) Laatu 1611-1619
Olli Ollinp. Laatu 1620-1638
Pso Marketta Pietarintytär/Tuomaantytär
Pk Yrjänä Ollinp. (k. 1667) 1639-1667

Pso (~1639) Marketta Lassentytär

Pk Yrjänä Yrjänänp. (k. 1716) 1669-1694
Pso (1660) Marketta (k. 1715)
Pk Yrjänä Yrjänänp. (k. 1734) 1695-1704
Pso (1683) Vappu
Pk Mikki Yrjänänp. (k. 1750) 1705-1736
Pso Marketta (k. 1734)
Pk Mikki Mikinp. (k. 1774) 1736-1753
Pso (1735) Maria Yrjänänt. Talonen

Esittely 2: Etappi Laatua lähinnä: Kauppila eli Keisari Ikaalisten Heittolassa

Ikaalisten Heittola on ollut neljän talon yhteisö vilkkaan Kyrönkankaan talvitien varrella. Kesäisin kylä oli taas suotuisan vesireitin varrella. Kylän asemasta ja rakenteesta on Juha Wiljakan valaiseva kuvaus internetissä. Heittola oli Laadusta tulijoiden portti Hämeeseen! [24)]

Heittolan Kauppilaa hallitsi sama suku ennen Nuijasotaa. Sitten talo oli joitakin aikoja autiona. Sen otti vuonna 1625 Erkki Nuutinpoika ja oli isäntänä vuoteen 1660 asti. Hänen poikansa Tuomas asui taloa vv. 1661-93 (k.), mutta veronmaksajana oli vv. 1676-83 Matti Jaakonpoika, ”Tuomaan veli”?. Tämä suku näyttäisi loppuneen Tuomaan vävyyn Yrjänä Matinpoikaan, joka tuli taloon vuonna 1687 ja maksoi verot vv. 1696-1703. Sitten on verotettavana Juho ? 1704-08, jonka jälkeen uusi isäntä on Antti Yrjänänpoika. Yrjänä Matinpoika asui kuitenkin talossa ja esiintyi vastoin maakirjan tietoa, vuoden 1711 molemmilla käräjillä Kauppilan isäntänä joutuen maksamaan vanhojen piikojen saatavia talon puolesta, kaiketi Yrjänä johti taloa ja Antti maksoi verot? Kyrön käräjiltä ei löytynyt talon oston tai perinnön käsittelyä? Jää vaikutelma, että sukuyhteys katkesi vaihdoksessa Yrjänästä ”Juho X:n ” kautta Anttiin?

Antti Yrjänänpoika ”Heittolasta” oli vihitty 10.02.1709 Sohvi Matintyttären kanssa ”Riitiälästä”. Sohvi osoittautui Matti Yrjänänpoika Talosen tyttäreksi. Hän ilmestyi Talosen henkikirjaan vuonna 1701, mutta ei löydy vuonna 1680 alkavista kastetuista. Sitäkään kautta ei ilmene sukulaisuutta entisiin isäntiin.[2)]

Entinen isäntä Yrjänä eleli talossa itsellisenä kuolemaansa asti (.11.1720). Taloon on merkitty 1711 tytär Vappu, joka lienee ollut Yrjänän v 1693 syntynyt tytär? Sohvi kuoli vuonna 1724 ja Antti nai 1725 Pieta Juhontyttären Laihialta. (Pieta on kirjattu SAY-taltioon Priitaksi 1726-1737 ja äiti Pietaksi v 1738.) Molemmista liitoista syntyi aikuiseksi eläneitä lapsia, joista vanhin Antti Antinpoika (1710-51) seurasi isäntänä Antti Yrjänänpojan kuoltua vuonna 1737. Mutta lapset toisesta liitosta, Maria, Liisa ja Juho, joutuivat jo nuorina jättämään talon. Tulee vaikutelma, että uusi suku olisi saanut talon omistukseensa Sohvi Matintyttären rahoilla.

Antti Yrjänänpojan koti jää arvailtavaksi. Heittolasta häntä ei tavata. Kun seulotaan kaikki Ikaalisten kastetut Antti Yrjänänpojat, jää avoimeksi vain Antti Yrjänänp. Laatu s. 26.9.1691, joka on Laadun henkikirjassa vuoteen 1710 asti.

Ikaalisissa oli paljon sekä Yrjänöitä että puuttuvia kastetietoja, joten näyttö ei riitä, vaan tulosuunta on etsittävä käräjäjutuista. Seulonta on kesken.

Esittely 3:
Pohjanmaan portti: Kuivanen Parkanon Kihniössä

Kuivasjärvi oli riitojen perusteella sekä Laadun että Riitiälänkylän vanhaa nautintaa. Kihniö siirrettiin Ruovedeltä Kyröön v 1609. Järvessä oli saari, jossa könötti Laadun ikivanha kalamaja, joka aiheutti Laadun ja Riitiälän kesken kahnausta.[3] Järvelle tuli asutus vuonna 1630, eli Vatajan talo. Ja vuonna 1666 sinne nousi toinen uudistalo, Kuivanen, Sippo Ollinpoika Laadun toimesta. Sipon lanko Niiles Mikinpoika (vmo Vappu) yritti sitä jo vuonna 1660, mutta muutti takaisin Laatuun. Mutta talvitie Kyrönkankaalta pohjoiseen suunnattiin Kuivasjärveltä menevää reittiä pitkin: paikalle syntyi solmukohta ja kievarin tarve. Kievarin aloitus tapahtui vuonna 1670.[4]

Uutta reittiä vahvisti, että myös Jalasjärven Koskuelle oli perustettu niinikään kievari- ja postitalo Heikki Ollinpojan toimesta. Talvireitti suuntautui Parkanosta kohti Jalasjärven Jokipiitä, kesäreitti Kauhajoen Knuuttilaan. - Olisiko kolmella veljeksellä ollut kievariketju? Kuivanen ja Koskue vältteliivät nainteja, mutta niitä tapahtui Koskuelta muualle Kihniöön päin? Heikki Ollinpojan suhde Laatuun jää kuitenkin vielä avoimeksi, sillä sen veroluettelo ei mainitse häntä.

Kuivanen
1/2 manttaalia Parkanon Kihniössä
Sippo Ollinp. Laatu (k. 1677)
1666-77
Pso 1649 Marketta Juhontytär (k. 1710)
Heikki Siponp. Kuivasjärvi (k. 1728)
1678-1703
Pso Kerttu (k. 1720)
Pk Jaakko Heikinp. Kuivanen (k.1753)
1704-30
Pso (1700) Priita Heikintytär Saari Kurikasta
Pk Juho Jaakonp. (k. 1763) 1731-53
Pso 1 (1725) Anna Ollint. Burman Teuvasta (k. 1745)
Pso 2 Vappu Jaakont
Pk Jaakko Juhonp. (k. 1788) 1754-
Pso (1749) Priita Paavont. Linna

Kuivasen isännät toimivat Jaakko Heikinpojasta alkaen kuudennusmiehinä. Tuomiokirjat lähes vaikenevat Kuivasen perheasioista. Eräs syy ilmeni vuoden 1710 Kyrön ja Ikaalisten syyskäräjiltä. Kanne on seuraava:

"Tuomas Siponpoika Tevaniemestä esitti vaatimuksen veljelleen Heikki Siponpojalle Kuivaisesta ("ifrån Kuifwais"), heidän edesmenneitten vanhempiensa, isän Sippo Ollinpojan ja äidin Marketta Juhontyttären, jälkeen, joista jälkimmäinen oli nukkunut pois kuluneena keväänä, ja Heikkiä edusti hänen poikansa Jaakko Heikinpoika, joka kertoi, ettei isoisän kuoltua omaisuudesta ollut huolehdittu selvitystä, joka voitaisiin nyt näyttää oikeudelle, minkä vastapainoksi Jaakko anoi, että perinnönjako pitäisi todistaa, ja olisi välttämätöntä laatia jäämistöstä inventaari ja arvotus, sekä jakaa se perillisten kesken, mitä toimeksiantoa harkinnan jälkeen valittiin suorittamaan allekirjoittanut sekä lautamiehet Juho Matinpoika Vatajasta ja Matti Yrjänänpoika Vähä-Röyhiöstä, jotka tilaisuuden tullen sellaisen selvityksen esittävät." [5]

Tämän enempää ei herunut. Vastaaja tunnusti isoisän jäämistöstä olleen epäselvyyttä. Asiaan ei palattu seuraavilla käräjillä ja niiden jälkeen seuraa 10 vuoden katkos tuomiokirjoissa. Siten ei herune enempää tästä perinnönjaosta? Rakennusten arvo kyllä ilmenee jäljempää palovahingon käsittelystä.

Talossa oli isännän lisäksi neljä veljestä, jotka häipyivät, muttei kauas. Tutkimalla henkiveroja, havaitaan, että Tuomaan asumaan Tevaniemen kylän Kiiasen taloon keskittyi ensin useita Laadun, sitten Kuivasen poikien perheitä. Ensin Laadun talosta häipyi v 1675 Pietari Yrjänänpoika Laatu ja ilmaantui Kiiaseen ja samoin Antti Yrjänänpoika (eivät näy veronmaksajina). Juho Siponpoika Kuivanen esiintyi Kiiasen isäntänä vuosina 1687-1698 ja hänen veljensä Yrjänä Siponpoika 1699-1703 (talossa jo v 1693). Vuodesta 1704 oli isäntänä Tuomas Siponpoika Kuivanen. Juho katosi, mutta Yrjänä pysyi Kiiasessa itsellisenä. Ja heidän jälkeensä isäntänä lienee ollut puuttuvien verokirjojen aikana Antti Siponpoika Kuivanen. Kun veroluettelot taasen alkoivat v 1722, isäntänä oli jo Antin poika Taavi renkinään veljensä Matti. Suku lisääntyi kustakin veljestä. Kuivasen henkikirjoissa oli kolme siskoakin Marketta (esikoinen), Mallu ja Kaisa Sipontyttäret. Kuopus Liisa, joka tavattiin vuodesta 1688 alkaen Jalasjärven Lammin emäntänä, puuttui henkikirjasta: hänet vihittiin jo 17-vuotiaana, joten hän näkyy vasta Jalasjärven kirjoissa (Lammin osuus ei sisällä uutta tietoa, joten se ohitetaan tässä).[2]

Kuivanen Isossavihassa

Isonviha alisti kievari- ja postitalot tulilinjalle. Toisaalta vihollinen majoittui niissä, toisaalta ne olivat vastustajan viestiasemia. Kuinka kaltoin niitä kohdeltiin, riippui vihollisen kulloisestakin tilanteesta. Vuoden 1724 Kyrön talvikäräjillä valituksensa esittivät Juho Jaakonpoika Kuivasen puolesta ja Sippo Tuomaanpoika Kyrön Kantin puolesta. (Kantti oli seudun kesäkievari.) Molemmat kievaritalot olivat joutuneet vihollisen hävitysvimman kohteiksi. Juho Jaakonpoika kertoi isänsä Jaakko Heikinpojan esittäneen vahinkokanteen "ryssänkäräjillä" vuonna 1720, mutta talon palovahinkoa ei ollut korvattu. Venäläiset, jotka olivat vainonneet tienoota syksystä 1713 lähtien[7] olivat polttaneet vuonna 1714 Kuivasen ihmis- ja eläinasumukset niin, että omaisuutta oli palanut arvotuksen mukaan 637 kuparitaalarin edestä. Juholla oli esittää maaherran päätös 15.7.1723, jossa kehotettiin käräjiä pikaisesti päättämään korvausasiassa. Käräjät totesivat isomman osan korvauksista jo maksetun, mutta rästiä oli jäänyt. Juho joutui vielä kerran pyytämään maaherralta lausuntoa, miten käräjien olisi päätettävä loppusumman suorittamisesta. [6]

Kievarisukujen monistuminen: Kuivasen liittyminen Teuvan Riippiin

Teuvan Riippi oli myös reitin varrella oleva talvikievari. Riippiin liittyvät Burmanit. Suku erottui lukutaidollaan, mikä näkyi suuntautumisena lukkareiksi tai kievarinpitäjiksi. Kuivanen valitsi Isonvihan jälkeen emännäksi Riipin kievarissa koulitun Anna Ollintyttären. Taas Seinäjoen Jouppi valitsi kievarinisännäksi hänen veljensä Kalle Ollinpojan ja veli Jaakko jäi kievariksi Riippiin. Nämä seikat paljastuvat perintökanteesta Närpiössä talvella 1763. Myös kanteen esittäjän esi-isät olivat olleet kievarinpitäjiä Kauhajoen Knuuttilassa.

(Jatkoa edell. syyskäräjiltä.)

"Talokas Kauhajoelta Matti Antinp. Filppula esitti kanteen omasta ja seuraavien puolesta:

Talollisten Jaakko Kuivaksen, Antti Sillanpään, Juho Tarsian, Maria Juhont. Linnan, Susanna Juhontyttären, Priita Juhontyttären, Kustaa Soinin, Jaakko Pantin, Erkki Antinpojan, Mikki

Antinpojan ja Juho Joupin puolesta, lautamies Jaakko Ollinp. Riippiä vastaan koskien perintöä Matti Filppulan äidin ja vastaajan Jaakko Ollinp. Riipin äidinveljen, edesmenneen Niiles Antinpoika Riipin jälkeen, vaikkakin kihlakunnan oikeus kaipasi talollinen Juho Jaakonpoika Kuivakselta Ikaalisista valtakirjaa hänen tyttärensä Priita Juhontyttären puolesta.
Matti Antinpoika Filppula uudisti edellisillä syyskäräjillä esittämänsä väitteen, että Niiles Antinpoika Riipin jälkeen jättämästä omaisuudesta laadittua arvotusta ei voida hyväksyä eikä Riipin talon kiinnekirjaan voida myöntyä ("icke må beviljas").
Matti Antinpoika Filppula kertoi, että hänen äitinsä Maria Ollintytär, joka oli kuollut 7 vuotta sitten, oli edesmenneen Niiles Antinpoika Riipin sisarentytär, kantaja Mikki Antinp. oli hänen veljensä sekä Jaakko Pantti ja Erkki Antinpoika olivat aviossa hänen siskojensa Katariinan ja Liisan kanssa, kun taas Jaakko Kuivas, Antti Sillanpää, Juho Tarsia, Maria Juhont. Linna, Susanna Juhont. ja Priita Juhont. ovat kaikki sisaruksia, joiden äiti Anna Ollint., joka oli yli 10 vuotta sitten kuollut, oli niin ikään Niiles Antinpoika Riipin sisarentytär; mutta sen sijaan Kustaa Soinin ja Juho Joupin vaimot Marketta ja Maria Kallentyttäret olivat kuusi vuotta sitten kuolleen Niiles Antinpoika Riipin siskon pojan Kalle Ollinpojan lapsia niin, että mainitut kantajat ovat sekä vastaajan Jaakko Ollinpoika Riipin veljen ja siskojen lapsia että edesmenneen siskon lastenlapsia (po. Niiles Antinpojan siskon).
Jaakko Ollinpoika Riippi kiisti Matti Antinpoika Filppulan oikeuden Riipin taloon vedoten Niiles Antinpoika Riipin testamenttiin 13.01.1749, joka oli esitetty vahvistettavaksi syyskäräjille 1755 ja jossa Niiles Antinpoika Riippi määräsi kaiken kiinteän ja irtaimen omaisuutensa vastaajalle sovittuja ulosmaksuja ja testamenttaajan nauttimaa kuolinpäivään asti ulottuvaa syytinkiä vastaan. Ja tälle testamentille oli vastaaja kuuden kuukauden sisällä testamenttaajan vuonna 1760 tapahtuneesta kuolemasta [24.06.1760] esittänyt tuomion vahvistusta ja esittämällään kauppakirjalla, joka oli päivätty 9.1.1760, vastaaja oli ostanut Niiles Antinpoika Riipiltä 600 kuparitaalarin kauppasummalla Riipin verotalon, joka kauppa tuli sittemmin vuoden 1760 talvikäräjillä ja vuoden 1761 talvi- ja kesäkäräjillä vastaajan anomuksesta huudatutetuksi.
Tähän Matti Filppula protestoi sanoen, että Riipin verotalo oli vähintään 4000 kuparitaalarin arvoinen.
Lisäksi osapuolet kertoivat, että sekä Niiles Antinpoika Riipin vanhemmat että hänen kaksi sisarustansa, nimittäin veljensä kirkkoherra Erkki Riippi, ja siskonsa Liisa Antintytär, joista viimeksi mainitusta täällä perinnön riitauttaneet polveutuvat, ovat jo kauan aikaa sitten kuolleet. Ja tiedettiin kertoa, että autuaalta kirkkoherra Riipiltä oli jäänyt kaksi tytärtä, joista kukaan paikallaolija ei osannut sanoa, olivatko he vielä elossa.
Mutta Liisa Antintyttäreltä on jäänyt kantajain ja vastaajan lisäksi kaksi vielä elossaolevaa poikaa, nimittäin Pirttikylän kappelin lukkari Heikki Ollinp. Burman ja veli Erkki Ollinpoika Gullnes Yttermarkissa, mutta heidän tiedetään kirjallisella lausunnolla ilmoittaneen luopuvansa Niiles Antinpoika Riipin perinnöstä.”[8)]

Näin sukusuhteet ulottuivat Ikaalisista Nurmoon saakka eikä ole siksi yllätys, että Kuivaseen haettiin 1800 -luvulla emäntä Seinäjoen Jouppilasta. Kuivaset olivat Burmanien runsain jälkipolvi! (Burmanien perhekaaviot Kuivasta lukuun ottamatta jäävät toiseen kertaan.)

Kuivasen perhe (P1):

Jaakko Heikinp. Kuivanen
S. 16.7.1669 k. 25.10.1753
Pso 4.2.1700 Priita Heikintytär Saari s.1.10.1676 k. 7.12.1747 Vanh. Heikki Siponpoika Kuivasjärvi s. ~1647 k.1728. Pso ~ 1666 Kerttu k. 1722 (Isovanh. Sippo Ollinp. Laatu k. 1677 ja Marketta Juhont. k. 5.1710) (Pson Vanh Heikki Simunanp. Saari ja Rakel Erkint. s. 1637 k. 18.02.1704)
Lapset (s. (Parkanon, Kihniön) Kuivasjärvellä)**:**
Juho Jaakonp. Kuivanen 23.12.1700 k. 15.1.1763 **(> P 2)**
Pso 1 1725 **Anna Ollint. Burman s. 1702 k. 7.03.1745** [9)] (Pso 2 9.02.1746 Vappu. Isokarvia s. 10.3.1721 k. 24.02.1773)
Lapsia:
Maija. Naskali s. 3.8.1702 k. 10.10.1742 Pso 2.07.1722 Juho Matinp. Naskali s.8.4.1693 k. 5.04.1759 (Talollinen Parkanon Sipsiössä) (1 pso 24.6.1713 Marketta Yrjänänt. Laatu 1684-1721)
Susanna. Rooth s. 23.2.1704 k.11.1.1771 Pso 7.02.1725 Kristian Lauri Rooth s. 12.04.1695 k. 14.12.1767 (Ruotusotilas, vänrikki ja Sikurilan torppari)
Jaakko Friman s. 21.6.1705 k. 7.4.1762 **(> P 3)**
Heikki s. 25.12.1706
Pso ??? (Pohjanmaalla, selvitys etenee; lapsia on)
Anna. s. puuttuu (main. henkik. 1726-1727)
Priita Toivonen s 3.05.1708 k. 18.2.1777
Pso 10.03.1728 Erkki Matinp. Toivonen s. 21.04.1694 k. 31.05.1768 (Talollinen Juhtimäessä, lapsia)
Elias. 7.04.1710 k. p. ?
Kaappo s. 27.07.1713 k. p
Mikki Kuivanen s.16.8.1715 k.22.6.1756 Pso Priiita
Ista Prinkki s. 31.03.1718 k. 14.02.1788 **(> P 5)**
Taneli Muurimäki s. 16.8.1720 k.5.4.1761 **(> P 6)**

Kuivasen perhetaulu 2 (> P 2):

Juho Jaakonp. Kuivanen 23.12.1700 k.15.01.1763
Pso 1 1725 **Anna Ollint. Burman** s.1702 k. 7.03.1745
Lapsia:
Jaakko Kuivanen s. 15.7.1726 k.4.3.1788
Pso 1.1.1749 Priita Paavont. Linna s.7.9.1725 k. 9.2.1804
Antti Sillanpää s.9.11.1727 k.18.3.1777
Pso 26.12.1747 Vappu Paavont. Tarsia s. 4.09.1724 k. 20.04.1807 (Uudistaloll. v:sta 1757 Jalasjärven Koskuella, lapsia)
Juho Tarsia s. 19.1.1730 k. 30.1.1800
Pso 6.01.1753 Kaisa Jaakont. Tarsia s.28.11.1735 k. 9.01.1808 (Kihniön Tarsian vävyisäntä, lapsia)
Liisa Kuivinen s. 1.6.1732 k.
Pso 6.1.1772 Kalle Erkinp. Tuuliniemi
Maria Linna s. 20.3.1734 k. 1.3.1769
Pso 6.01.1753 Jaakko Paavonp. Linna s. 4.04.1727 k. 11.03.1807 (Taloll. Kihniössä, lapsia)
Susanna Peltomäki s. 22.4.1736 k. ~ 1790
Pso 3.02.1760 Heikki Juhonp. Naskali s. 13.1.1734 k. 19.4.1798 (Uudistorppari Kihniön Peltomäessä, lapsia)
Vappu s. 22.04.1738 k. p. ?
Anna s. 3.12.1739 k. ?
Priita Laurikainen s.2.8.1741 k.18.5.1791
Pso 28.12.1766 Yrjänä Jaakonp. Laurikainen s. 31.03.1746 k. 27.02.1784 (Kihniön Laurikaisen isäntä, lapsia)

Frimanin perhetaulu (> P 3):

Jaakko Friman s. 21.06.1705 k. 7.04.1762
Pso ~1732 **Priita Krekint.** s. ? 1703 k.

4.02.1772 (Ruotusotamies, torppari Kovelahdella) Lapset (s. Ikaalisissa paitsi Maria):
Priita Friman s. 11.06.1733 (Piikana mm. Kuivasessa)
Kaappo Friman s. 23.01.1735 k. 8.03.1766 (Naimaton, Ojan ja Prinkin renki Laihialla)
Maria Friman s. ? 1737 (Piikana Parkanossa)
Taneli Kronbygel s. 13.09.1739 **(> P 4)**
Juho Friman s. 15.12.1741 k. 19.4.1765. (Naimaton, kuuromykkä)

Frimanin perhetaulu (> P 4):

Taneli Kronbygel s. 13.09.1739 k. 1781 Jurva
Pso 13.02.1765 Laihia
Anna Heikint. Ylikoski s. k. 21.09.1745 k. 27.05.1791 (Annan 2:o 1782 torppari Sakris Matinp. Lehtola)
Lapsia (s. Laihialla ja Jurvassa):
Ista Åkerblad s. 19.12.1766 k. 7.8.1809
Justiina s. 15.09.1768
Taneli Friman s. 26.07.1770
Mikki Kronbygel s. 1771 (saattoi olla poikapuoli?)
Sakris Kronbygel s. 3.03.1772

Jaakko Friman asui Pohjanmaalla 1733 (vihittiin jossain?) ja 1737-1739, josta Laihialla 1738 (Priita Krekintytär oli ollut Laihian Mallilan piikana). Nimi Friman kuului Pohjanmaan rykmentin Majurin 1. komppanian Laihian ruodulle 117 (JJF oli varamies). Palattuaan Parkanoon, perhe asettui torppaan Kovelahdessa. Lapsista Taneli löytyy Ikaalisista vain kasteteuista. Hän pääsi ripille Laihialla (asui pienestä sedän luona Laihian Prinkissä), muut Ikaalisissa. Pojat tunnistaa hyvin Laihian Prinkissä (”Brorson Gabr 1762...1765”; ”dräng Daniel fr. Ikalis 1757…1759, till Jurfva”). Muu perhe pysyi Parkanossa. Tanelin jälkipolvi levittäytyi Lehtolan torpasta viiden lapsen voimin Jurvaan yhtyen sen kantasukuihin!

Laihian ja Kuivasen tuntemattomat yhteydet

Kihniön Kuivasten leviäminen Suur-Ilmajoen alueelle on tiedetty[21)], muttei yhteyksistä Laihialle (tai Teuvaan). Talon myöhempiä vaiheita on kuvattu Paula Kuivasen artikkelissa ”Kuivasen kestikievari”.[10)] Talossa tapahtui mielenkiintoinen vaihdanta: miniöitä tuotiin Pohjanmaalta ja poikia vietiin Pohjanmaalle. Kun henkilö kaukaa haettiin, kyllä häneen myös suurempia odotuksia asetettiin.

Laadun suku Laihian Potilan Prinkissä

Ista Jaakonpoika Kuivasen saapuminen Laihialle tapahtui muuttotodistuksella 9.3.1740 Ikaalisista (”esteetön avioon”) ja Taneli Jaakonpojan 7.12.1741 ”Kuivasjärveltä”. Muualla kirkonkirjoissa ei miesten patronyymi esiinny, joten heitä ei ole osattu yhdistää. Muilla Parkanosta tulleilla ei ole muuttotietoja. Tanelikin tuli ensin Prinkkiin, ”renki Taneli” vuonna 1743,”veli Taneli” vuonna 1744. Veljekset tulivat tosi tarpeeseen: Ista Prinkkiin, kun Prinkin isäntä (2.12.1739) ja hänen täysi-ikäiseksi tullut poikansa kuolivat peräkkäin vaimoineen ja Taneli Muurimäkeen, kun Liisa Yrjänäntyttären 1. mies, Jaakko Erkinpoika Laturi Kauhajoelta kuoli 22.11.1740.
Prinkkiin liittynee Hangasluoma, kuten jäljempänä Mannilaankin. Nimittäin isännäksi aiottu poika Matti Matinp. Prinkki (1.2.1716-21.10.1737) naitettiin 29.09.1735 Maria Matintyttärelle (3.1713-8.6.1736), joka todennäköisesti oli syntynyt Hangasluomassa, isänä Matti Yrjänänpoika, joka oli tullut ensin Hämeestä Teuvan Saksan rengiksi [2) & 22)] ja nai 1707 Hangan lesken.
Ensimmäisen kerran Ista Jaakonpoika Prinkki nimetään Laihian talvikäräjillä 1745, kun hän riiteli Mikki Sorvaria vastaan. (Sorvarin tytär Susanna oli lähtenyt kesken palveluksen. Mikki joutui korvaamaan Istan menetyksen tyttärellään Liisalla.) [11)]

Prinkki

1/2 manttaalia, nro 31 Laihian Potilassa (halottu Klipistä). Isännät Tuomas Istanpoika Prinkkiin asti:

Klipin vävy Jaakko Matinp.	**1695-98**
Pso Marketta Matint. Klippi	
Martti Jaakonp. Prinkki	**1698-1711**
Pso Liisa Juhont. Perskari	
Matti Martinp.	**1712-1739**
Pso Aune Heikint. Pakkanen	
Vävy Ista Jaakonp. Kuivanen	**1741-1777**
Pso Maria Matint. Prinkki	

Prinkin perhetaulu (P5):

Ista Jaakonp. Kuivanen
s. Parkano 31.03.1718 k. 14.02.1788
Maria Matint. Prinkki s. 19.08.1719 k. 20.03.1789 Pson vanh: Matti Martinp. Prinkki s. 1687 k. 2.12.1739 Vih. 10.11.1707 Anna Heikint. Pakkanen s. 1684 k. 29.08.1735
Lapsia:
Ista Prinkki s. 18.12.1741 k. 24.2.1817 Pso 12.12.1762 Kaisa Jaakont. Muurimäki s. 27.9.1740 k.7.12.1809 (Lapsettomia)
Matti s. 23.02.1744 k. 10.12.1748
Jaakko Prinkki s. 31.3.1746 k. 6.7.1821 Pso 12.11.1769 Liisa Mikint. Öysti s. 27.07.1747 k. 27.5.1831 (Taloll., lapsia)
Maria s. 17.06.1747 k.
Antti s. 26.11.1748 k. 2.12.1748
Susanna. s. 10.02.1750 k.
Liisa Österman s. 18.11.1752 k. Pso 9.12.1775 Matti Mikinp.Österman s. 13.9.1755 k. (Suutari, lapsia)
Juho Prinkki s. 28.10.1755 k.15.12.1755
Tuomas Prinkki s.22.11.1756 k.30.3.1834 Pso 25.5.1786 Anna Jaakont. Perskari s.10.3.1766 k. 22.9.1845 (Taloll., lapsia)
Elias Prinkki s. 7.04.1761 k.
1 Pso 21.02.1796 Eeva Matint. Bergman s. 20.12.1771 k. 10.04.1806
2 Pso 9.11.1806**Liisa Jaakont. Perskari** s. 27.06.1781 k. (Torppari., lapsia)
Anna s. 2.12.1763 k. 1.10.1767

Laadun suku Laihian Yrjäälän Muurimäessä

Taneli Jaakonpoika nimetään ensimmäisen kerran Laihian syyskäräjillä 1748. Vanha talokas Yrjänä Muurimäki ilmoitti aikeestaan antaa omistamansa ¼ manttaalin Muurimäen verotalo vävyllensä Taneli Jaakonpojalle ja anoi tehtäväksi talolle asiaankuuluvan arvotuksen, minkä oikeus katsoikin aiheelliseksi ja kohtuulliseksi ja nimesi selvitystä suorittamaan nimismies Lorentz Bäckin sekä lautamiehet Juuseppi Sorrin ja Tuomas Rapin.[12)]
Vielä Yrjänä Sifferinpojan isännyyden aikana taloa nimitettiin Kumaraksi (rippikirjassa 1730-luvulla). Nimi johtui siitä, että talon oli perustanut Yrjäälän Kumaran kantatalon pitkäaikainen renki ja vävy Pentti Tuomaanpoika.[13)] Talo siirtyi sitten isältä pojalle, vaikkakin sen kolmas isäntä Matti Yrjänänpoika kuoli samalla, kun talon hallintaa oltiin siirtämässä hänelle (~1674). Talon miehet hoitivat 1600 –luvulla Laihian siltaurakat.
Matin leski Johanna Knuutintytär Lund hoiti jonkin aikaa talon isännyyttä, mutta kun poika Sifferi tuli täysi-ikäiseksi, hän siirsi isännyyden vuonna 1677 tälle ja muutti itse nuorempien poikiensa Yrjänän ja Matin sekä tytärten Kaisan ja Mallun kanssa synnyintaloonsa Lundilaan, joka oli joutunut veljen hoidossa vaikeuksiin.
Kumara kehittyi olosuhteisiin nähden suotuisasti, mitä todistaa se, että talo

jaettiin veljeksille vuonna 1717. Isonvihan takia sovittuja jako-osia alettiin kuitenkin verottaa vasta käräjäpäätöksellä 7.01.1730. Samoilla käräjillä mainitaan talon uusi nimi ”Murmäki”.[14)]

Muurimäen perhetaulu (P6):

Taneli Jaakonp. Kuivanen s.Ikaalisissa 24.2.1720 k. Laihialla 5.4.1761
Pso 4.11.1744 **Liisa Yrjänänt. Kumara** s. 11.9.1719 k. 1.3.1801 Pson vanh: Yrjänä Sifferinp. Kumara k. 1686 ja k. 24.2.1760 Vih. 27.11.1712 Kaarina Heikint. Finni s. 1686 K. 11.12.1762 (Liisan 1. mies 6.05.1739: Jaakko Erkinp. Laturi s. 11.6.1715 k. 20.11.1740 Liisan 3. mies 27.2.1762: Jaakko Matinp. s. 27.11.1734 k. 23.3.1809)
Lapset (s. Laihialla):
Juho s. 27.12.1745 k. 4.01.1749
Matti Muurimäki s. 05.08.1748 k. 11.3.1800
Pso 28.12.1769 **Liisa Jaakont. Laurila** s. 14.02.1753 k. 18.02.1825 (Taloll., lapsia Laihian sukuihin, esim. Klippi, Parkkari, Rapila, Suutari, Vähäjakku)
Jaakko s. 22.12.1750 k. 27.09.1751
Liisa Ervinki s. 3.10.1752 k. 5.3.1791
Pso 19.09.1769 **Jaakko Jaakonp. Ervinki** s. 24.03.1749 k. 26.05.1831 (Taloll., lapsia Laihian sukuihin, esim. Lyyski , Sillanpää)
Yrjänä s. 23.4.1756 k. 2.10.1760
Maria s. 11.1.1759 k. 20.08.1759
Anna s. 11.05.1761 k. 27.06.1761

Ikaalisten Pieta Juhontytär oli tullut Laihian Mannilasta

Mannilan taloon on merkitty henkiveroluetteloon piika Pieta vuosina 1724-25. Hän on se Laihian Pieta Juhontytär, joka vihittiin Ikaalisissa 7.3.1725. Tarkemmassa etsinnässä Pieta Juhontytär osoittautui Juho Ollinpoika Hangasluoman tyttäreksi ja Mannilan emännän Vappu Tuomaantytär Hangasluoman siskopuoleksi.(Laihian kastetuissa 1.2.1691 hänen nimensä puuttuu ja isänä on ”Juho Peura”.)

Hangasluoma, Teuvalla ja Jurvassa

Hangasluoma oli uudisviljelys, jota asuttiin kahtena savuna, toista Jurvan ja toista Teuvan puolella. Talo oli lähinnä Peuraa. Juho Ollinpoika perusti sen Laihian maakirjan mukaan vuonna 1690, mutta Närpiön maakirjan mukaan vuonna 1695. Hangasluoma oli kaksissa luetteloissa uudisasuttajanaan Juho Ollinpoika ja vaimonaan Johanna! Asukas sai Teuvan talolle maaherran todistuksen 20.01.1696 ja Närpiön käräjien vahvistuksen 3.04.1696. Tämän jälkeen ilmoitettiin Laihian syyskäräjillä 1699, että Antti Juhonpoika ottaa maaherra Johan Ehrensvärdin päätöksellä 15.04.1699 sen uudisasutuksen, johon Juho Ollinpoika puolestaan osoitti omaavansa maaherran todistuksen 20.1.1696. Taloa päätettiin ryhtyä verottamaan ¼ manttaalista.[16)] Savuja asuttiin tämän jälkeen rinta rinnan ¼ manttaalin taloina, jolloin Antti Juhonpojan osaa nimitettiin Hangaksi ja Juho Ollinpojan myös Tuppiraudaksi. Hanka luettiin Jurvaan ja Tuppi Teuvaan.. Myös Juho Ollinpojan lapsia kastettiin Laihialla ja Hangasluoma -nimi esiintyi ensi kertaa Juhon lisänimenä Laihian kirkonkirjoissa 26.03.1693, kun hänen poikansa Jaakko kastettiin.
Vappu Hangasluoma lienee ollut puolestaan tytär uudisyrittäjä Tuomas Tuomaanpojalle, joka yritti 1695-97 Jurvan Hangassa ennen mainittua Anttia, mutta kuoli vaikeana aikana. Vappu naitettiin ensin Juho Tupen pojalle Jaakolle, joka kuoli Isonvihan aikana. Kun Juho Ollinpojan vaimo Johanna Sipontytär Tarkkanen kuoli v 1704, Juho Ollinpoika avioitui naapurinsa Tuomaan Maria-lesken kanssa. Hangasluomaan merkittiin yhtä aikaa v 1706 tyttäret Vappu ja Priita. Näyttää siltä, että isä otti huolehtiakseen Tuomaan leskestä ja poika tämän tyttärestä. Vappu Hangasluoma ja Heikki Mannila vihittiin vasta 9.12.1718, eli Vappu oli jo 31-vuotias. Ilmeni, että Juho Ollinpoika Hangasluomalla oli myös tytär Pieta, joka on talon luettelossa v 1711. Lisäksi Pietalla oli isosisko Priita. Hän asui sitten vanhana piikana sisarentyttären luona Mannilassa, jossa kuoli 26.6.1752.

Juho Ollinpoika Hangasluoma eli Tuppi

Juho Ollinpoika tuli muualta Laihialle Jokikylän Tarkkaseen. Talo joutui vuonna 1678 kahteen katastrofiin suurtulva huuhtoi viljelykset mennessään ja tauti tappoi aikuiset miehet. Leski Priita Tuomaantytär menetti peräperää niin miehensä Sippo Jaakonpojan kuin poikansa Simuna Siponpojan. Siksi hän naitatti vuonna 1679 vanhimman tyttärensä Johannan Juho Ollinpojalle ja teki säädöksen, jolla antoi vävylle ja tämän jälkeläisille (muiden lasten suostumuksella) pojan osan talon perinnöstä, mitä vastaan muiden lasten oli maksettava Juholle 20 kuparitaalaria työvuotta kohden, jos halusivat ottaa talon haltuunsa. [17)] Juho toimi vuodet 1680-85 Tarkkasen isäntänä, kunnes väistyi Jaakko Simunanpojan tieltä. Ja vuodesta 1690 hänet kirjattiin Hangasluomaan. Varmuutta Juho Ollinpojan lähtökodista ei ole, mutta hän aloitti uudistalon Jurvassa yhtä aikaa Jaakko Ollinpoika Hahdon ja Inkeri Ollintytär Hahdon kanssa, jotka olivat kotoisin Isonkyrön Vähä-Minnistä eli Mattilasta.
Juho Ollinpoika asui Hangasluomaa noin 20 vuotta saaden verovapautta vuoteen 1709 asti [18)] Poika Jaakko ehti olla isäntänä 1711-13, mutta sitten tila jäi täysin autioksi (~10 v). Perheen naisväki sai suojan Mannilasta.
Niiden raja-alueen asujista, joilla lienee jokin yhteys Ikaalisiin ja näihin sukuihin, on mainittava vielä Sippo Ontto. Miehen tarkka olinpaikka on arvoitus, mutta nimi on esiintynyt jossain Kurikan ja Teuvan takamailla. Kreki Simunanpoika Mannila (pso Aune Ontto) ja Matti Kinnari Maunulasta (pso Priita Ontto) olivat ukon vävyjä. Nyt esitettävien perheiden lasten kummeina toistuivat Sippo Onton jälkeläiset.

Laihian Mannilan perimys

Koska Heikki Krekinpoika Mannila ja Vappu Tuomaantytär Hangasluoma jäivät lapsettomiksi, he valitsivat hyvissä ajoin talon uuden isäntäväen. Heikin sisarenpoika Kreki Kestikevari valittiin isännäksi ja Vapun siskopuolen tytär Maria emännäksi. Heikki Mannila piti vielä isännyydestä kiinni. Hän teki perillisten kanssa kirjallisen sopimuksen 18.11.1734, jolla maksoi heidät ulos, varsinkin veljensä Juho Bengtsin Helsingbystä 300 taalarilla kuparirahaa ja sai sopimukselle lainvahvistuksen käräjillä. [20)]
Heikki otti miesavuksi sisarenpoika Kreki Matinpoika Kestikevarin Jokikylän kievaritalosta jo vuonna 1739. Kreki oli tullessaan 23-vuotias ja vielä naimaton. Heikki ja Vappu Mannila laativat 4.4.1742 kirjallisen määräyksen, jolla lupasivat kaiken itse perimänsä kiinteän ja irtaimen omaisuutensa Mannilan ¾ manttaalin verotalosta Krekille kuolemansa jälkeen.
Vertaamalla Mannilan henki- ja ikäkirjoja selviää, että juuri vuonna 1739 talon entinen piika Pieta Juhontytär Kauppila, joka oli jäänyt leskeksi vuonna 1737, palasi kahden lapsensa kanssa takaisin Ikaalisista Mannilaan. Talon ikäkirjassa ilmenee ”Flickan” Maria Antint. s. 3.1727 ja ”pojken” Juho Antinp. 18.05.1727. Äiti Pieta näkyi

Mannilan veroluettelossa. Tuleva isäntäpari siis tutustui viimeistään toisiinsa tytön ollessa 13 vuoden ja pojan 22 vuoden vanha. Maria ilmenee vihkimisen jälkeen uudella rivillä Mannilassa ja syntymäaika on lähes oikein: ”1.2.1726” (oikea 26.01., mutta äidillä oli 1.02. eli äidin ja tyttären päivät vaihtoivat paikkaa?).
Kreki Matinpoika oli vihittäessä 18.12.1743 jo 27-vuotias ja Maria Antintytär Kauppila oli (s. 26.01.1726) 17-vuotias. Sulhanen oli joutunut odottamaan morsiamen kasvamista sukukypsäksi. Kreki oli vanhaa Kylänpään Talson sukua: hänen isoisänsä Jaakko Pertunpoika perusti kestikievarin Jokikylän Jokelaan, jonka oli saanut vävynä haltuunsa.
Kestikevari ja Talso ovat hyvin tutkittuja (Alapoti) eikä niistä ole esitettävissä uutta tietoa. Kievarin synty Jokikylään on kuvattu kuitenkin niin valaisevasti tausta-aiheen kannalta, että annan tähän hiukan tilaa Jaakko Talson käräjäpuheelle vuonna 1694:
”Jaakko Pertunpoika kertoi, kuinka läpimatkaajat aiheuttivat hänelle talvisin paljon vaivaa ja anoi selvitettäväksi, kuinka kovin tarpeellinen olisi saada kestikievari Laihian Jokikylään, sillä talvitie Jokikylän kautta Vaasaan on kolme peninkulmaa lyhyempi kuin Isonkyrön kautta. Siksi matkaajat Ilmajoen ylikylien kautta ja Turun Hämeestä käyttävät enimmäkseen tätä tietä talvisin. Mutta Kylmäjyrän ja Laihian välillä ei ole mitään kestikievaria kuuden peninkulman sisällä. Siksi Kylmäjyrän kievarinpitäjä valittaa, etteivät hänen hevosensa jaksa kulkea koko matkaa, elleivät ne saa rauhassa levätä Jokikylässä. Lautamiehet vakuuttivat yhteen ääneen tämän olevan totta.” [21)]

Heikki Mannilan veli Juho Bengts ei pitänyt Mannilan sopimuksesta, vaan riitautti sen 26.3.1745 kirjallisella haasteella, jota sitten puitiin Laihian syyskäräjillä 1745 Sillanpään nimiesmiehen talossa. Koska Juho oli lailla vahvistettuna maksettu jo talosta ulos, oikeus tuomitsi Juhon moitteen pätemättömäksi ja katsoi aiheelliseksi vahvistaa talon haltijuuden maakaaren 5. luvun 8 §:n ja 8. luvun 1 §:n sekä perintökaaren 17. luvun 4 §:n nojalla Kreki Matinpojan hyväksi enonsa Heikki Kreinpojan tekemästä anomuksesta. [20)]
(Juho Bengts oli myös kievarinpitäjä ja kievarinpitäjä Jaakko Talson vävy.)
Mannilan vanha isäntä luopui talonpidosta vasta vuonna 1755. Vappu oli kuollut jo 20.4.1754 ja Heikki kuoli 14.6.1764. Ajat muuttuvat: kun Mannilassa jaettiin isänperintöä 11.3.1701, Heikin isä Kreki joutui maksamaan ulos kahdeksan sisarusta! [22)]

Mannila

3/4 mt., Nro 18 Laihian Kirkonkylässä
Isännät Kreki Matinpoika Kestikevariin asti:

Matti Hannunp. Mannila (s. 1571) 1630-68
Pk Simuna Matinp. Mannila (k. 1701)
(isäntä käräjien 1701 muk. 19 v) [21)] **1669-82**
Pso 2 Anna Erkint.
Kreki Simunanp. Mannila (k. 1727) 1683-1711
Pso 1 Aune Pertunt. Talso
Pso 2 Aune Sipont. Ontto
Pk Simuna Krekinp. Mannila 1712-1714
Pso (1701) Susanna Juusepint. Torsti (leski Teuvan Kauppilaan)
Veli Heikki Krekinp. Mannila 1715-1754
Pso Vappu Tuomaant. Hangasluoma (Teuvasta)
Sis.pk Kreki Matinp. Kestikevari 1755-
Pso (1743) Maria Antint. Kauppila (Ikaalisista)

Perhe M1 (Kauppila - Mannila):

Antti Yrjänänp. s. ? k. 8.5.1737 Ikaalinen
(Pso 1: 1.02.1709 Sohvi Matint. Talonen s. ? ei Ikaalinen k. 1724 Ikaalinen)
Pso 2 Ikaalinen 7.03.1725
Pieta Juhont. Hangasluoma (Mannila) s.1.2.1691 Laihia k. 20.10.1749 Ikaalinen
Lapset (s. Ikaalisissa):
Maria Mannila s.26.1.1726 k.26.7.1799 **(> M2)**
Juho ’Rättäri’ s.18.5.1727 k.27.2.1809 **(> M3)**
Liisa s. 7.03.1730
Lapsi ? s. k. 6.08.1732
Jaakko 1.5.1732 k. 7.5.1732
Susanna s.16.7.1735 k.13.8.1741
(Juho ja nimetön lapsi puuttuvat kastetuista)

Perhe (> M2)

Maria Kauppila s.26.1.1726 k.26.7.1799
Pso 18.12.1743
Kreki Matinp. Kestikevari s. 12.12.1716 k. 1.3.1792
Pson vanh 19.01.1708: Matti Jaakonp. Talso (’Joki’) s.2.1684 k. 5.4.1743 Priita Krekint. Mannila s. 8.1687 k. 1.06.1769
Lapset (s. Laihialla):
Vappu Leikas s. 24.9.1744 k. 25.6.1818
Pso 19.12.1762 Mikki Mikinp. Leikas s. 20.81743 k. 1802 (Taloll. Kumaalassa, lapsia)
Priita s. 8.11.1747 k. 8.9.1751
Susanna Leikas s.12.10.1752 k.27.7.1836
Pso 10.12.1769 Matti Mikinp. Leikas s. 8.8.1746 k. 24.4.1812 (Taloll. Kumaala, lapsia)
Heikki Mannila s. 7.6.1755 k.27.5.1841
Pso 8.01.1775 Liisa Mikint. Lyyski s. 22.9.1756 k. 6.3.1847 (Taloll. Kirkonkylässä, lapsia)
Liisa Filppula s. 17.3.1758 k. 8.10.1812
Pso 15.12.1776 Mikki Filppula s. 19.6.1754 k. 9.8.1831 (Taloll. Käyppälässä, lapsia)
Maria Viiki s. 26.12.1760 k. 11.12.1833
Pso 25.01.1778 Juho Tuomaanp. Viiki s. 10.04.1757 k. 30.12.1821 (Taloll. Käyppälässä, lapsia)
Anna s. 9.1.1764 k. 15.6.1764
Matti s. 21.2.1766 k. 21.4.1766
Mikki s. 21.2.1766 k. 7.4.1766
Marketta s. 7.5.1768 k. 18.9.1768

Perhe (> M3)

Juho Antinp. Kauppila (Hollo, Mandelin, Rättäri)
s. 18.5.1727 k. 27.2.1809
Susanna Krekint. Skolberg (Dobbra, Moska) s. 24.1.1728 k. 15.8.1787 Pson vanh 26.05.1717 Kreki Heikinp. Dobbra k. 1732 ja Susanna Erkint. Moska s. 8.02.1695 k. 12.03.1786 (Mannilan ja Hollon renki, Laihian kyytirättäri)
Lapset (s. Laihialla):
Maria Eklöf s. 9.9.1749 k.
Pso 24.6.1781Tuomas Tuomaanp. Eklöf s.2.3.1759 (mm.renkinä Maunulan Suutarissa, lapsia)
Juho. s. 10.2.1751 k. 3.7.1756
Ista. s. 24.1.1753 k. 2.6.1756
Priita Qvist s. 19.9.1754 k.
vih. 13.11.1785 Erkki Mikinp. Qvist s. 7.4.1758 (Mustasaareen 1790, lapsia)
Jaakko s. 22.7.1756 k. 18.9.1756
Liisa Klippi s. 11.5.1758 k.
vih. 12.10.1777 Simuna Jaakonp. Klippi s. 24.9.1752 k. 00.00.1797 (Torppari Potilassa, lapsia)
Helena Sprättä s. 15.1.1762 k.
vih. 8.07.1798 Kustaa Kustaanp. Sprättä s. Vähäkyrö 1726 k. 29.11.1807 (Itsellinen mm. Yrjäälässä, lapseton)
Susanna. s. 9.6.1764 k. 22.8.1764
Antti. s. 28.2.1766 k. 18.4.1766
Heikki. s. 29.4.1769 k.
Marketta Vähäjakku s. 2.7.1771 k.
vih. 16.10.1794 Jaakko Juhonp. Vähäjakku s. 11.11.1772 k. 10.07.1846 (Torppari Jakkulankylän Vähäjakussa, lapsia.)

Suvun leviämissuunnat Pohjanmaalla

Väkeä muutti ennen Isoavihaa Teuvaan Ylä-Satakunnasta niin vilkkaasti, että heitä jouduttiin ajoittain inventoimaan Närpiön käräjillä, mm. v 1701.[23] Joukossa lienee ollut Laadun ja Kauppilan sukua. Toivon kirjoitelmani paitsi avaavan silmiä myös kannustavan jatkoselvityksiin.

LÄHDEVIITTEET JA NIIDEN KOMMENTOINTI:

1) Alhonen, Papunen, Sarkki-Isomaa, Ikaalisten entisen emäpitäjän historia I (vuoteen 1640), Vammala 1996, s. 247.
2) Ikaalisten isäntäluettelot ja taloissa asujat perustuvat SAY –rullien ES2180, ES2181 ja ES2182 tietoihin, Teuva OS108,OS109.
3) Mauno Jokipii, "Parkanon ja Kihniön synty" - Parkanon ja Kihniön kirja, t. Heikki Rantatupa, J:kylä 1971, s. 97.
4) Jorma Vappula, Ikaalisten entisen emäpitäjän historia II (v:t 1641-1721), Vammala 1999, s. 32.
5) Kyrön pitäjän ja Ikaalisten pastoraatin syyskäräjät 10.,11. & 12.10.1710 ES1977 s. 945.
6) Kyrön pitäjän ja Ikaalisten pastoraatin talvikäräjät 18.02.1724 ES1979 ss.83-84.
7) Kyrön pitäjän ja Ikaalisten pastoraatin talvikäräjät 18.02.1724 ES1979 ss. 100-101.
8) Närpiön talvikäräjät 1763 alkaen rullan ss. 236 ES2464.
9) Eräissä selvityksissä Anna Ollintytärtä on luultu nimen perusteella väärin Olli Hiitin tyttäreksi.
10) Paula Kuivanen: Kuivasen kestikievari - www.parkano.fi/kuivasjarvi/tekstit.htm. (Parkanon joulu 1978). Koska venäläiset polttivat 1714 kaikki rakennukset, sitä vanhemmat rakennukset on tuotu tontille vasta sen jälkeen (ts. vanha kalamaja Kuivasen rannassa ja Vapun aitta).
11) Laihian talvikäräjät 28.03.1745 ES2108 s. X.
12) Laihian syyskäräjät 1748 ES2111 s. 454 (§ 9).
13) Armas Luukko: Laihian historia II, Vaasa 1975 s. 80.
14) Laihian talvikäräjät 7.01.1730 ES2099 s. 14 ja ss. 16-17. Juho ja Yrjänä Sifferinpoika Kumara jakoivat talonsa ¾ manttaalin Kumaran, käräjäpäätöksellä 16.10.1717 ja laamanni Otto Johan von Tiesenhausenin antamalla luvalla 25.10.1717, mutta vihollisaikana he eivät voineet panna jakoa toimeen. He anoivat nyt mainitun jaon vahvistusta.
15) Markku Pihjlajaniemi, Juuret nro 3/2003 s. 21.
16) Laihian syyskäräjät 17.&18.07.1699 ES2088 s. 18.
17) Laihian kesäkäräjät 16. - 19.09.1679 ES2080 ss. 293-294.
18) Närpiön käräjät 11.3.1701 & mhr päät. 19.11.1701 (4 v) ja käräjät 1.08.1705 päät. 11.11.1705 (4 v)
19) Närpiön syyskäräjät 31.07.1699 ES2088 s. 151.
20) Laihian syyskäräjät 2., 3., 4. & 10.1745 ES2108 ss. 319-320.
21) Laihian talvikäräjät 17.02.1694 ES2085 ss. 365-366
22) Laihian talvikäräjät 26.03.1701 ES2089 s. 595-597.
23) Esim. Närpiön syyskäräjät 25.09.1700 ES2084 ss. 946-
24) Juha Wiljakka: Wiljakan sukukronikka, Ikaalisten Heittola – kotikylämme, 16.11.1999. http://www.genealogia.fi/sukus/wiljakka/kronikka.html.
Laihian vv. 1721-1733 ja Ikaalisten vv. 1698-1729 kirkonkirjatiedot ovat seurakuntien tilikirjoista. Muilta osin niiden tavanomaisista kirkonarkistoista.

Ympäri Suomea

Matti Lehtiö

Internet ja Suomen Sukututkimusseuran Hiski-projekti ovat tuoneet kaikille Internet-yhteyden omistajille mahdollisuuden ”napin painalluksin” etsiä esivanhuk-siaan. Mainittu tietolähde antaa mahdollisuuden tutkia ja etsiä oman tutkimuspaikkakunnan lisäksi samanaikaisesti koko Suomesta oman valinnan mukaan henkilöitä.

Yksi tapa hyödyntää kyseistä tiedostoa on etsiä yhteyksiä muualta Suomesta omalle alueellemme vihkimis- ja kuolinmerkintöjen perusteella. Kovin suurta saalista kyseisen kaltainen etsintä ei tuottanut, mutta ehkä sitäkin mielenkiintoisempia nimiä.

Ohessa olen listannut kaikki löytämäni yhteydet Kyrönmaalle. Olisi mielenkiintoista saada tietää, jos jonkun henkilön kohdalta joku kokisi ”ahaa-elämyksen”, ja tuntemattomuuteen kadonnut henkilö löytyisi ja ”saisi kodin”.

Isokyrö

Munsala

Vihitty 25.6.1732 Storkyro S:n Turila by Jacob Jacobss. & pig. Sophia Jöransdr. Storpensahla

Sulva

Vihitty 11.2.1759 Storkyrå Bd.son Michael Class. & Bdd:ttr Anna Johansdr. Buss, Öbyn, Bussas

Kempele

Vihitty 11.3.1744 And. Samuelss. Juntila & Pig. Margaretha Hindr.r Storkyro

Oravainen

Vihitty 21.9.1823 Ryska sold. Welentii Laurentii & p: Maria Ericsdr Tuni Storkyrå

Kalajoki

Kuollut 21.5.1791 Haud. 1.6.1791 Storkyrö bd Johan Johanss. Äjälä rödsoth 66 5 0 9
Napuen kylän Äijälän eli Sippolan isäntä

Inkoo

Muuttanut 1748 Sigböle Snickars Enck. Maria Ers dr. Storkyrå i Österbotu m. 4 b, Johan, Henric, Jacob och Hedvig

Vähäkyrö

Korsnäs

Kuollut 17.4.1743 Haudattu 18.4.1743 Lillkyro b. Isaac 2v 7 kk 6 pv
Omaiset sold. Isaac Classon, Anna Mattsdr

Lapinjärvi

Kuollut 1697 Lillkyro Matz Bertils:

Sisällysluettelo 3/2003:

Matti Lehtiö: ”Hoksasin mennä Hoppalahan” - Hopan talot Etelä-Pohjanmaalla s.4
Rolf Kristoffersson: Åbo Tidning N:o 33. Onsdagen den 28 April 1802; Isokyrö Pohjanmaalla s.6
Penni Airas – Tapio Piirto – Markku Pihlajaniemi: Häät Kurikas s.7
Matti Lehtiö: Samassa pihassa savolaisia ja hurreja - Isonkyrön Sepposen talon historiaa s.11
Jaakko Aho: Hahne–Hane–Haani; Bergslagenista Orisbergiin ja maakuntaan s.16
Jouko Niemelä: Kaarle Frestadiuksen toinen uudisasutus Alavudella s.18
Jouni Kaleva: Johannes ja Henrik Wegelius, uppalaiset pappisveljekset s.19
Markku Pihlajaniemi Olosuhteista Lapualla isonvihan jälkeen s.21
Matti Lehtiö: Vähänkyrön Pispan sukua 1600-luvulta 1700-luvulle s.22
Matti Lehtiö*:* Kauhavan Eskolat ja heidän jälkeläisiään Vähässäkyrössä s.26
Tapio Piirto*:* Marketta Matintytär Uppa / Sippola s.27
Tapio Piirto*:* Kauhavan Hemminki eli Sippola s.28
Ylistarolaisen Silfverberg suvun jälkeläisiä etsimässä s.29
Markku Pihlajaniemi*:* Kurikan Miedonkylän Laulaja käräjäasiakirjojen valossa s.29
Tapio Piirto: Laulajan sukua s.31
Markku Pihlajaniemi: ”Komeuren tähären” s.32
Matti Lehtiö*:* Ylistaron Marttalan vaiheita s.33
Penni Airas: Maria Yrjöntytär Panula ja muuttuva syntymäaika s.35
Elli Mäkynen*:* Kirkonkirjojen mikrofilmaaminen s.36
Jouko Niemelä: Haverin säätyläiset s.37
Matti Lehtiö: Peräseinäjokelaisverta Tervajoen Mäkkylän talossa s.38
Matti Lund: Se Laihian lukkarin tavallinen ongelma s.38
Matti Lund: Kuinka ennen Ikaalisten ja Pohjanmaan kievarien sukuja liitettiin yhteen, esimerkkejä Laihialle asti ulottuneista vaikutuksista s.40
Matti Lehtiö: Ympäri Suomea s.46